

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Mgr. Jana Krejčí

**EFEKTIVNÍ ČTENÍ A JEHO ODRAZ VE ČTECÍCH
ZAŘÍZENÍCH ELEKTRONICKÝCH DOKUMENTŮ**
EFFECTIVE READING AND ITS REFLECTION IN E-BOOK
READERS

Konzultant práce doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D.

Praha 2013.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mě podporovali při vytváření této práce: rodině, přátelům i spolupracovníkům, kteří se mnou měli trpělivost, pomáhali mi a poskytovali důležitou zpětnou vazbu.

Největší dík však patří doc. PhDr. Richardu Papíkovi, Ph.D. za podporu, motivaci a cenné připomínky k práci.

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V .....dne.....

.....
podpis

Abstrakt

Cílem rigorózní práce je objasnit pojem *efektivní čtení* a co do tohoto tématu spadá, dále prozkoumat, jak se význam tohoto termínu mění v oblasti čtení elektronických dokumentů. Tato práce dále zkoumá, jaké má čtenář možnosti práce s textem při čtení elektronických dokumentů a jaký k nim má postoj. V první kapitole jsou rozebrány oční pohyby, v druhé pak samotný termín *efektivní čtení* a jeho příbuzné pojmy. Třetí kapitola pojednává o efektivním čtení z obrazovky a vlastnostech elektronický textů. Možnosti, jak může čtenář s těmito texty pracovat na klasických čtečkách nebo softwarových čtečkách, jsou rozebrány v kapitole čtyři. Pátá kapitola hodnotí online čtečky elektronických knih. V šesté kapitole je vyhodnocen dotazníkový průzkum na téma čtení elektronických textů. Sedmá kapitola se zabývá vlastnostmi a hodnocením formátu PDF.

Klíčová slova

Oční pohyby, efektivní čtení, čtení z obrazovky, čtečky elektronických knih, softwarové čtečky elektronických knih, online čtečky elektronických knih, formát PDF, dotazníková šetření

Abstract

The objective of this thesis is to clarify the term *effective reading* and what belongs to this topic, also to explore how the meaning of this term changes in the field of the electronic documents. This work also examines the reader's options of working with text and his view in this matter. Eye movements are analysed in first chapter. The term *effective reading* and its related concepts are analysed in chapter two. Third chapter is dealing with effective screen reading and characteristics of electronic texts. The possibilities of user work with texts on e-book readers and software e-book readers are examined in fourth chapter. Fifth chapter assesses online e-book readers. Questionnaire survey concerning reading of electronic documents is evaluated in chapter six. Seventh chapter is dealing with properties of PDF format and its appraisal.

Key words

Eye movements, effective reading, screen reading, e-book readers, software e-book readers, online e-book readers, PDF fomrat, surveys

OBSAH

PŘEDMLUVA.....	1
1. ÚVOD.....	8
2. Biologický mechanismus čtení.....	10
2.1 Oční pohyby.....	10
2.2 Oko při čtení.....	10
2.3 Rozdíly ve čtecích taktikách.....	13
2.4 Shrnutí.....	14
3. Efektivní čtení.....	16
3.1 Dobré čtenářské návyky.....	16
3.2 Co je to efektivní čtení.....	17
3.2.1 Efektivní čtení.....	17
3.2.2 Racionální čtení.....	19
3.2.3 Aktivní čtení.....	20
3.2.4 Rychlé čtení.....	21
3.2.5 Racionální studium.....	23
3.2.6 Shrnutí.....	23
3.3 Způsoby čtení.....	24
3.3.1 Informační čtení neboli prvotní informace.....	24
3.3.2 Kurzorické čtení.....	26
3.3.3 Selektivní čtení.....	26
3.3.4 Statarické čtení.....	27
3.3.5 Kontrolní čtení.....	28
3.3.6 Kombinované čtení.....	28
3.3.7 PhotoReading.....	28
3.4 Podmínky čtení.....	29
4 Efektivní čtení elektronického textu.....	33
4.1 Definice čtení z obrazovky.....	33
4.2 Podmínky pro čtení elektronického textu.....	34
4.3 Elektronické dokumenty a elektronické knihy.....	36
4.4 Výhody a nevýhody elektronického textu.....	37
4.5 Vnímání textu na obrazovce a rychlost čtení.....	38
4.6 Faktory ovlivňující čtení z obrazovky.....	40
4.6.1 Technologie.....	40
4.6.2 Uspořádání textu.....	41
4.6.3 Schopnosti a zvyk.....	44
4.7 Rozdíly mezi čtením elektronického a klasického textu.....	44
4.8 Souhrn.....	45
5 Zařízení pro čtení elektronického textu.....	47
5.1 Způsoby práce s klasickým textem.....	47
5.2 Čtečky elektronických knih.....	50
5.2.1 Kindle.....	52
5.2.2 Bookeen Cybook Odyssey.....	57
5.2.3 Kobo Touch.....	59
5.2.4 PocketBook 622 Touch.....	62
5.2.5 Prestigio Nobile PER5162BEN.....	64
5.3 Softwarové čtečky elektronického textu.....	66
5.3.1 Adobe Digital Editions.....	67
5.3.2 Softwarová čtečka Kindle.....	71

5.3.3 NOOK for PC	76
5.3.4 KooBits.....	81
5.4 Souhrn	86
6. Online čtečky elektronického textu.....	88
6.1 Google knihy	88
6.2 ebrary	92
6.3 Zhodnocení online čteček	95
7 Čtení dokumentův papírové a elektronické podobě	97
7.1 Průzkum čtení elektronických a klasických textů a postojů ke čtecím zařízením	98
7.2 Výsledky dotazníku	99
7.3 Vyhodnocení dotazníku	115
7.4 Srovnání dotazníků 2011 a 2013	118
8 Formát PDF	122
9 Závěr	128
Seznam použité literatury a zdrojů.....	130
Seznam obrázků	135
Seznam příloh	136

PŘEDMLUVA

Základem této rigorózní práce je diplomová práce *Efektivní čtení z klasických a elektronických dokumentů*, která byla obhájena v roce 2011. Rigorózní práce, kterou držíte v ruce, na ní staví, rozvíjí ji a aktualizuje. Teoretické kapitoly zůstávají z velké části nezměněny, zvláště kapitoly o mechanismu čtení a významu efektivního čtení. Nejvíce aktualizovány byly kapitoly s praktickým výzkumem, počínaje čtečkami elektronických knih. Vzhledem k zastarání čteček, které byly hodnoceny v původní diplomové práci, byly do této práce zařazeny 4 nové. Dále bylo aktualizováno portfolio softwarových a online čteček.

Byl proveden také nový výzkum a do šesté kapitoly byla vložena nová část, která srovnává proběhnutá dotazníková šetření. Poslední novinkou je kapitola o formátu PDF.

Obsahem této rigorózní práce je efektivní čtení z klasických papírových dokumentů a dokumentů elektronických. Dále je zde obsažen rozbor čteček elektronických knih, které jsou právě na trhu, softwarových a online čteček a na konci je zařazen průzkum této problematiky.

Toto téma jsem si vybrala z několika důvodů. Jedním z nich je jeho aktuálnost. Nejen v oblasti knihoven a informačních zdrojů se řeší problémy jako, zda čtenáři skutečně chtějí elektronické dokumenty, jak jim je nejlépe nabídnout, jak tyto dokumenty využívají a jak a na čem je čtou.

Dalším důvodem, proč jsem si vybrala toto téma, je, že mě osobně zajímá. Čtečky elektronických knih jsou přístroje, které v současnosti jdou tak trochu proti trendu multimediálních zařízení. Spekuluje se, zda čtečky ustojí konkurenci tabletů a chytrých mobilních telefonů, zvláště proto, že jsou to specializované přístroje, které nenabízejí mnoho využití pro jiné činnosti.

Cílem této rigorózní práce je objasnit, co je to efektivní čtení a jak se čtení klasických dokumentů liší od čtení těch elektronických. Dalším záměrem je ukázat, jaké nástroje a možnosti má čtenář při čtení elektronických textů a jak široký má v současnosti výběr. V poslední části práce je perspektiva poněkud obrácená a snaží se zjistit, jak se na elektronické dokumenty a čtečky dívají jejich uživatelé.

První kapitola se soustředí na to, jak vlastně čteme. Jaké pohyby očí vykonávají, kam se zaměřují a jak probíhá proces čtení.

Druhá kapitola zkoumá, co je efektivní čtení a jaký má tento termín vztah k ostatním podobným pojmům.

Třetí kapitola objasňuje, jak se význam termínu *efektivní čtení* mění, pokud jde o čtení elektronických dokumentů a vnímání textu z obrazovky.

Čtvrtá kapitola představuje nejprve klasické čtečky elektronických knih (tedy samostatné přístroje, na kterých může čtenář číst) a poté softwarové čtečky, rozebírá jejich kladné a záporné vlastnosti a hodnotí je. Všechny uvedené čtečky jsem měla v ruce a mohla si je vyzkoušet.

Pátá kapitola se zabývá online čtečkami elektronických dokumentů.

Šestá kapitola obsahuje výzkum na téma čtení elektronických dokumentů a hodnotí jeho výsledky a dále srovnává výsledky výzkumu provedeného v letošním roce s výzkumem, který se uskutečnil v roce 2011.

Poslední kapitola je věnována formátu PDF, jeho výhodám a nevýhodám a postojům, jaké k němu uživatelé a čtenáři elektronických textů mají.

Použitá literatura je citována v souladu s ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2. Použité zdroje jsou citovány pomocí „Harvardského systému“, jedná se tedy o citace pomocí prvního údaje záznamu a data vydání. Citace v textu se udávají v hranatých závorkách. Bohužel u některých elektronických dokumentů nebylo možné zjistit datum vydání a je u nich uvedeno pouze datum citace. V takovém případě datum vydání v hranaté závorce chybí.

1. ÚVOD

První část následující práce je zaměřena na efektivní čtení. Abychom mohli posoudit, co to vlastně je, je nejprve nutné vědět, jak se oči vlastně pohybují a jak vypadá proces čtení. K definici efektivního čtení je dále nutné odlišit jej od termínů jako *rychlé čtení*, *racionální čtení* nebo *racionální studium*. Všechny tyto pojmy se v některých oblastech částečně překrývají, ale jejich jádrem je něco trochu jiného.

Konečně je nutné prozkoumat rozdíly mezi efektivním čtením klasického textu a textu elektronického. Čtení z obrazovky je jiné než čtení z papíru. V některých ohledech je těžší, ale zároveň poskytuje čtenáři daleko více možností a nástrojů, jak zacházet s textem.

Konečně jsou tu samotné elektronické texty. Ty a zvláště elektronické knihy jsou v současné době jedním z nejdiskutovanějších témat nejen v oblasti informační vědy a knihoven, ale u široké odborné i laické veřejnosti.

Veřejnost se v tomto ohledu dá v zásadě rozdělit na tři tábory. Jednak jsou tu zarytí odpůrci elektronických textů, kteří čtení z obrazovky považují za nutné zlo současné doby, které by se ovšem nemělo podporovat ale spíše trestat. Pak jsou tu fanatičtí příznivci, kteří jsou přesvědčení, že bychom měli všechny knihy spálit a nebránit se nevyhnutelnému, což je podle nich úplná digitalizace všeho psaného. A pak je tu zbytek. Lidé, kteří se nebrání ani jednomu ani druhému a v obou stranách vidí spíše možnosti a příležitosti, než nepřátele na život a na smrt.

Současné průzkumy dávají za pravdu třetí skupině. Čtení knih a čtení elektronických dokumentů se vzájemně nevylučují, ale doplňují. Oba druhy textů jsou čteny s jinými cíli a záměry. Čtenáři po nich sahají v jiných situacích.

Existují oblasti, kde se elektronické texty uplatňují více, než v jiných. Situace v akademickém prostředí se s příchodem snadno dostupných elektronických textů radikálně změnila. Nejlépe jsou tyto změny vidět v prostředí knihoven vysokých škol ve Spojených státech amerických. Čím dál tím víc vysokoškolských knihoven přechází od standardního modelu knihovny jako „místa s množstvím knih“ ke knihovně jako „místa spojení s informací“. Většina (až 80%) jejich sbírek se přesouvá do repozitářů a místo nich se vytváří prostředí, ve kterém je možné studovat nejen klasické dokumenty, ale také elektronické knihy a časopisy [Machovec, 2011].

Následují tak příkladu velkých producentů, jakým je například Wiley-Blackwell, který odhaduje, že během 10 let budou všechny knihy z jeho produkce dostupné v digitální podobě [Dyson, 2011].

Podle průzkumů společnosti Elsevier z roku 2009 se na elektronické knihy obrací 72% uživatelů v případě, že se chtějí seznámit s obecnými znalostmi v oboru, 58% pokud jim jde o metodologii a/nebo hlubší náhled do problematiky a 55% v případě, pokud chtějí zjistit něco o dané problematice v širších souvislostech. Jedná oblast, kde elektronické knihy zaostávají, je pochopitelně u zjišťování nejnovějších poznatků z oboru (na seriály se v tomto případě obrací 68% uživatelů a na knihy pouze 32%) [Neuroth, 2011].

Dalším případem rychle se vyvíjející situace může být například Stanfordská univerzita, která bude letos přijatým a navazujícím studentům lékařství rozdávat 91 iPadů v rámci zkušebního programu jak implementovat nová multimediální zařízení do výuky [White, 2011].

Čtenáři se zkrátka budou s elektronickými texty a knihami setkávat čím dál častěji. Proto je nutné, aby se naučili jak je používat a jak s nimi zacházet, ve kterých situacích je výhodnější sáhnout po elektronické verzi dokumentu a ve kterých po tištěné. Následující text si neklade za cíl stát se univerzálním rádcem v této oblasti, pouze osvětlit tuto problematiku a nabídnout možnosti, o kterých se možná ani nemuselo vědět.

2. BIOLOGICKÝ MECHANISMUS ČTENÍ

Vzhledem k tomu, že jakákoliv technika čtení musí vycházet z vlastností těla, je třeba nejdříve porozumět tomu, jakým způsobem naše oči vnímají psaný text a jak jej zpracovávají.

2.1 Oční pohyby

Oči se pohybují několika různými způsoby. Vždy záleží na situaci a na objektu nebo momentu, který sledujeme. Základní funkcí očních pohybů je udržet obraz objektu, který pozorujeme na žluté skvrně (fovea – místo nejostřejšího vidění).

Zpravidla se oční pohyby dělí na *konjugované* (oči se pohybují ve stejném směru) a *diskonjugované* (oči se pohybují v opačných směrech).

Mezi *konjugované* oční pohyby patří fixační, sakadické, plynulé sledovací a vestibulárně-optokinetické pohyby.

- Fixační pohyby – i ve chvíli, kdy se oko dívá na pevný bod, neustále se pohybuje. Existují tři druhy fixačních pohybů (tremor, drift a mikrosakády). Tyto pohyby nejsou říditelné vůlí.
- Sakády – nejrychlejší oční pohyby, zachycujeme jimi rychle se pohybující objekty. V sakadickém pohybu se střídají fáze skoků a fixací. Mozek tyto pohyby nevnímá rozmazaně, ale jasně a nedochází při nich k deformaci vnímaného obrazu (tzv. sakadická suprese).
- Plynulé sledovací oční pohyby – umožňují neustálý kontakt s objektem, nejsou trhané, vidění je neustále jasné. Hranice tohoto pohybu oka jsou při rychlosti 20-30°/s. Pokud je pohyb rychlejší, oko se začne pohybovat sakadicky.
- Vestibulární a optokinetické oční pohyby – oba pohyby slouží k tomu, aby se obraz sledovaného objektu udržel na žluté skvrně i při pohybu hlavy. Tento pohyb patří k reflexům a není říditelný vůlí.

Mezi *diskonjugované* oční pohyby patří *vergence*. Osy zorného úhlu obou očí se při něm buď kříží nebo rozevírají. Křížení nám umožňuje vnímat obraz objektu z obou očí jako jeden. *Vergence* se dají řídit vůlí, ale obvykle bývají nevědomé [Jošt, 2009, s. 12-16].

2.2 Oko při čtení

Sakadický oční pohyb

Základní pohybem oka při čtení je sakadický. Jeho název je odvozen od francouzského výrazu „par saccades“, tedy po skocích. Oko se po řádce pohybuje trhaně a mezi jednotlivými

pohyby probíhají fixace. Funkcí sakadického pohybu oka je přenést oko do fixačního bodu. V něm je obraz textu přenášen na žlutou skvrnu.

Velikost sakády se měří počtem písmen, které oko přelétne. Tento počet zůstává relativně stálý a je nezávislý na vzdálenosti oka od textu – je tedy jedno, zda je oko vzdáleno od stránky 30 cm nebo 120 cm. Počet písmen ovlivňují vnější faktory, jako je věk čtenáře, jeho vyspělost nebo obtížnost textu [Papík, 1992, s. 49; Jošt, 2009, s. 17].

Regrese

Sakády je možné dělit na *dopředné*, orientované ve směru textu (u nás zleva doprava) a *regresivní*. Čtenář se tedy při regresivních pohybech vrací k již přečtenému textu. Jako velké regrese se označují ty, kde se čtenář vrátil o 10 a více písmen.

Regrese mohou mít různé příčiny:

- Problém s jazykovým zpracováním textu – čtenář něčemu neporozuměl.
- Problém s vizuálním zpracováním textu – může nastat např. v případě dvou obtížně rozlišitelných písmen, pořadí písmen, poškození textu, atd.
- Problémy s pohyby oka – odchylky v činnosti mozkových center, která řídí oční pohyby.

Z předchozího textu vyplývá, že regrese se dají dělit na *funkční* a *nefunkční*. Funkční regrese je přesně cílená do nejasného místa textu, které čtenář potřebuje více osvětlit (ať už z důvodu nedostatečného pochopení nebo nesprávné percepce textu) a je znakem dobrého čtenáře.

Nefunkční regrese je spojená s chaotickou fixací a čtenář ztrácí orientaci v textu.

Frekvence regresí je závislá na obtížnosti textu a většinou se objevuje na jednom a tom samém řádku (regrese, které se vrací na předchozí řádek nejsou časté). Čím delší skok v textu dopředu, tedy čím delší sakáda, tím je regrese pravděpodobnější [Jošt, 2009, s. 18].

Vizuální pole oka

Vizuální pole oka lze rozdělit na 3 oblasti:

- Foveální sektor – asi 2° zorného úhlu, kdy obraz dopadá na žlutou skvrnu
- Parafoveální sektor – asi 5° od fixačního bodu na obě strany, tedy celkem 10°
- Periferní sektor – zbytek zorného úhlu

Jošt [2009] ve své knize pak uvádí několik studií zaměřených na výzkum toho, jak je foveální a parafoveální prostor důležitý pro četbu a percepci textu. Tyto studie ukázaly několik faktů. Nejlépe byl vnímán text, který se nachází ve foveálním sektoru. Pokud ale byl zablokován parafoveální sektor, výkonnost čtenáře klesá o 1/3. Nejhorší výkon pak nastal ve chvíli, kdy byl blokován právě foveální sektor.

Další výzkumy prokázaly, že pro vnímání textu je důležitá krajní pravá část parafoveálního pole, odkud jsou čerpány informace o délce slova a jeho tvaru. Dokážeme rozeznat i počáteční a koncová písmena. Nedokážeme ale odvodit jazykový význam slova. To se děje až v těsné blízkosti foveálního sektoru.

Čím kratší a jednodušší je slovo tím pravděpodobněji bude rozeznáno už v parafoveálním sektoru a pokud na něj narazíme v textu příště, okose na něj pravděpodobně nebude fixovat.

Když je text v pravé části našeho parafoveálního pole jakkoliv narušen – slova nejsou řádně dělená mezerami, nebo naopak mezery jsou vyplněny písmeny, znaky nebo žádné nejsou – velikost sakád a tím pádem i rychlost čtení se sníží [Jošt, 2009, s. 20-22].

Fixace

Doba fixace obvykle trvá 0,2-0,4 sekundy a pouze v této době získáváme z textu informace. Zatímco délka fixace je více méně neměnná, počet fixací na jeden řádek záleží na zkušenosti čtenáře a jeho zrakovém rozpětí. Například u špatných čtenářů se jednotlivé fixace vzájemně překrývají.

Menší rozdíly v délce fixací byly vysledovány při výzkumu, který provedli Manya a Eric de Leeuwovi. Ti zjistili, délky fixací se mírně liší u jednotlivých sledovaných čtenářů. Ti rychlejší z nich měli fixace o něco delší. Pravděpodobně proto, že jejich zorné pole bylo širší a vnímali více znaků [Papík, 1992, s. 49; Richaudeau, 1984, s. 89-91].

Percepční rozpětí

Percepční pole oka se měří podle toho, kolik písmen je čtenář schopný rozeznat při jedné fixaci. Percepční rozpětí je nestejněměrné. Při čtení zleva doprava jsme schopni vnímat nalevo od fixačního bodu 3-4 písmena, napravo až 15 písmen. Jde o naučenou schopnost, která se objevuje po začátku čtenářského výcviku. V kulturách, kde jsou texty tradičně čteny zprava doleva, je asymetrie percepčního rozpětí opačná.

V zásadě to znamená, že na jednu fixaci je pomalý čtenář schopen pochytit 1-2 slova, rychlý čtenář 5-10. Ovšem vždy záleží na jejich délce.

Vzhledem k tomu, že je levá část percepčního rozpětí kratší než jeho pravá část, je důležité, aby se v ní nacházel celý začátek slova a aby byl tento začátek jasně rozeznatelný [Jošt, 2009, s. 19-20; Richaudeau, 1984, s. 41].

Okulomotorické modely

Okulomotorické modely vysvětlují základní vztahy mezi čtením a očními pohyby.

Kromě okulomotorických modelů existují ještě *modely procesní*. Tyto modely souvisejí přímo s jazykovou percepcí textu. Oči se pohybují v závislosti na tom, jak čtenář slovo analyzuje a jak jej pochopí v souvislosti s textem.

Oproti tomu *okulomotorické modely* s jazykovou stránkou textu nesouvisí. V jejich případě jde spíše o vzhled slova a jeho obrazové vydělení z textu. Kromě toho Jošt [2009, s. 22] také uvádí, že okulomotorické pohyby jsou jedním z vodítek, jak se dá už u dětí předškolního věku určit, jak dobří z nich budou čtenáři.

V souvislosti s okulomotorickými pohyby se hovoří o *optimální fixační pozici*. Tato pozice je pro každé slovo jiná, což vyplývá z toho, že optimální fixační pozice vychází z dvoufázového zpracování slova:

- Zpracování vizuální – čtenář musí slovo vydělit z textu, určit délku slova, tvar písmen, atd.
- Zpracování jazykové – čtenář musí slovu přidělit jeho význam a zároveň jej pochopit v souvislosti se smyslem celého textu [Jošt, 2009, s. 22]

Poté, co je fixované slovo zpracováno, oko se pomocí sakadického pohybu přesouvá na další fixační pozici.

Vzhledem k tomu, že optimální fixační pozice se pro jednotlivá slova liší, oko se do ní vždy netrefí. V takovém případě je pozice oka zkorigována pomocí tzv. „vnitroslovních sakadických pohybů“. To, že oko nedokáže správně rozeznat slova na první vizuální úrovni zpracování, je podnětem k dalšímu sakadickému pohybu oka. Správné rozeznání a pochopení slova je pak podnětem k další, tentokrát mezislovní sakádě, která přenesení oko do nové fixační pozice [Jošt, 2009, s. 24].

Okulomotorické pohyby a sakády se u dětí dají samozřejmě cvičit. Svoboda [2004, s. 4] ve své knize, která určena pro trénink očních pohybů dětí, uvádí, že „*Při dešifrování ... slova musí řešitel zacílit svůj pohled přesně tam, kde většinou končí krátké fixace prokládající jednotlivé sakády, tj. u standardně dlouhých slov někde mezi 2. a 3. písmenem. Dítě se tak učí zaměřovat svůj bezděčný pohled na nejdůležitější oblast slova.*“

Tato jeho cvičení spočívají v tom, že čtenář je nucen zadáním úlohy (např.: číst pouze druhá písmena z uvedených slov) zaměřovat svou pozornost na konkrétní místo ve slově. Zároveň ale musí ignorovat význam slova, v němž hledá (viz příloha č. 1).

2.3 Rozdíly ve čtecích taktikách

Styl čtení u jednotlivců ovlivňuje mnoho faktorů jak vnějších (náročnost textu, cíl čtení) tak vnitřních (vyspělost čtenáře).

Obecně se dá říci, že vyspělejší čtenáři mají delší sakády, kratší čas fixací a méně často se v textu vracejí.

Samozřejmě existují rozdíly u dětí, které začínají číst, a u vyspělejších čtenářů. Při počáteční výuce čtení jsou sakády malé, fixace časté a dlouhé, což by mohlo vyplývat faktu, že mozek se teprve učí rozeznávat jednotlivá písmena a spojovat je do slov, rozeznávat je jich tvary a určovat jejich hranice.

Dalším významným faktorem je obtížnost textu. Pokud je jeho obtížnost vysoká, sakády se opět zkracují, čas fixace se prodlužuje a čtenář se častěji vrací v textu. Naproti tomu vliv fontu písma na styl čtení není zas tak veliký [Jošt, 2009, s. 25].

Kromě okolností, na které samotný čtenář vliv nemá (vyspělost čtenáře, obtížnost textu, okolnosti čtení), ovlivňuje čtení i to, jakou taktiku nebo styl si sám čtenář zvolí.

Jošt [2009, s. 24-25] uvádí ve své knize několik různých dělení taktik čtení:

J. K. O'Regan rozlišil dva různé styly:

- *Pečlivá strategie* – čtení slovo od slova. Oko se soustředí na jednotlivá slova, často se refixuje (snaží se nalézt optimální fixační pozici), sakády jsou malé. Tento styl má výhodu v tom, že text je plně pochopen, ale rychlost čtení je pochopitelně malá.
- *Riskantní strategie* – sakády jsou velké, regrese žádné. Čtení je velice rychlé, ale v případě, že čtenáři unikne význam, je tato strategie dočasně nahrazena strategií pečlivou, na řadu tedy dodatečně přicházejí regrese až k místu, odkud čtenář nepochopil.

Další možné rozlišení stylů čtení je na *dřiče* (plodder) a *průzkumníka* (explorer).

- Dřičův styl se vyznačuje velkým množstvím krátkých sakád, které jsou většinou dopředné a málokdy regresivní, a delší dobou fixací.
- Styl průzkumníka je přesně opačný – sakády jsou velké, dopředné i regresivní, čtenář mnoho slov jen přeskakuje.

2.4 Shrnutí

Základními očními pohyby, které jsou pro proces čtení nezbytné jsou tedy sakády a fixace.

Sakády jsou nejrychlejšími očními pohyby a mají za úkol přesouvat oko od jednoho fixačního bodu k druhému. Sakády se dají rozdělit na intraslovní (korektivní) a mezislovní, na dopředné a regresivní.

Regresivní sakády nejsou nezbytně špatnou věcí. Pokud se jedná funkční regrese, tedy je-li tento pohyb vědomě cílený do určitého místa, jde o jeden ze znaků dobrého čtenáře.

Fixace oka mají za úkol udržet vnímaný objekt na místě nejostřejšího vidění na sítnici, na žluté skvrně (tj. fovea). Při fixaci můžeme rozlišit tři vizuální pole oka: foveální, parafoveální a periferní sektor, přičemž první dva jsou při vnímání slova nejdůležitější.

Při fixaci oka na konkrétní bod jsme schopni vnímat 3-4 písmena nalevo od fixačního bodu a až 15 písmen napravo. Toto je nazýváno percepční rozpětí a jeho asymetrické rozdělení je dáno směrem čtení (v kulturách, kde se čte zprava doleva je percepční rozpětí rozděleno opačně). Existuje tzv. optimální fixační pozice oka, při které je oko schopné nejlépe rozeznat celé slovo.

Samotný proces čtení se dá popsat pomocí okulomotorických pohybů. Oko při začátku pohybu nalezne optimální fixační pozici a slovo je zpracováváno, což se odehrává na dvou úrovních: nejdříve je slovo vyděleno z textu, jsou nalezeny jeho hranice a jeho tvar, pak je analyzován jeho význam a jak tento význam zapadá do smyslu celého textu. Poté se oko přesune sakádou do další fixační pozice. Pokud tato pozice není shledána optimální, pokračuje pohyb dalšími vnitroslovními sakádami, a to tak dlouho, dokud není ideální pozice nalezena. Pak následuje opět fixace.

Rychlost čtení závisí např. na čtenářově vyspělosti a obtížnosti textu. Pokud se jedná o začínajícího čtenáře, špatného čtenáře nebo obtížný text, velikost sakád se zmenšuje, fixace jsou častější a delší a regresivní sakády se objevují častěji. To vše znamená, že rychlost čtení se snižuje.

Co se týče stylů čtení, dají se rozlišit dva základní: pomalý & pečlivý a rychlý & povrchní. V tomto případě je rychlost u prvního stylu záměrná: čtenář se textem „prokousává“ a regrese nejsou tolik časté anebo tak velké, jako jsou u druhého stylu. Ten je sice rychlejší, ale pokud čtenář přeskočí klíčové slovo nebo něčemu neporozumí, musí se vracet velkou část textu nazpět. Rozdílnost těchto stylů se dá dobře využít při různých typech textů (obtížný, jednoduchý) nebo při různých cílech čtení (zjistit smysl, čtení pro radost).

3. EFEKTIVNÍ ČTENÍ

3.1 Dobré čtenářské návyky

Existuje několik základních dobrých čtenářských návyků, které výrazně urychlují a usnadňují čtení. Tyto návyky vyplývají z textu předchozí kapitoly a některé v ní už byly zmíněny.

1. Potlačení artikulace a subvokalizace

Náš poznávací proces ještě pořád zařazuje mezi psaný text, oko a myšlenkové zpracování okliku přes hlasivky a sluch (kdy si slovo, které čteme, vyslovíme a představíme si, jak zní). I výuka čtení na základních školách končí tím, že se děti naučí číst plynule nahlas.

Protože rychlost mluveného slova se pohybuje mezi 150-200 slovy za minutu, čtenář, který si při čtení přeříkává text, nikdy nepřekročí hranici rychlosti 250 slov/min.

Toto přeříkávání se dá rozdělit na 2 typy:

- Čtení nahlas nebo tiché pohyby úst a svalů krku
- Mentální přeříkávání si (uvědomování si, že se slovem, které čteme, je spojen nějaký zvuk) neboli *subvokalizace*

Aby čtenář zjistil, zda se dopouští prvního druhu artikulace a aby se jej zbavil, může si vložit mezi rty tužku nebo kapesník (jestli pohybuje ústy) nebo si přiložit prst zlehka na krk (pohyb svalů krku) [Richaudeau, 1984, s. 80; Papík, 1992, s. 72].

Někteří autoři zastávají názor, že tohoto typu artikulace je nemožné se zbavit. Oproti tomu Zielke [1988, s. 56] tvrdí, že pokud se čtenář dosáhne vyšší rychlosti čtení než 300 slov/min, subvokalizace vymizí sama. Dalším možným způsobem, jak se subvokalizace zbavit, je představovat si přečtený text rovnou v obrazech, nebo při čtení tiše počítat nebo opakovat nějakou frázi [Richaudeau, 1984, s. 33; Zielke, 1988, s. 54; Papík, 1992, s. 73].

2. Rozšiřování zrakového rozpětí a snižování počtu fixací

Doba sakadického pohybu oka mezi dvěma fixacemi a délka fixací jsou u pomalých, neškolených a rychlých čtenářů více méně stejná. Rozdíl je v tom, že zrakové rozpětí neškoleného čtenáře se pohybuje pouze okolo 9 znaků na jednu fixaci. Tyto fixace se navíc v jeho případě vzájemně překrývají (na řádce je jich 7-9).

Školený čtenář může na jednu fixaci pochytit až 20 znaků a jeho počet fixací na řádek se pohybuje okolo 3. U dobrého čtenáře navíc dochází k fixacím rytmicky a pravidelně. [Papík, 1992, s. 61; Richaudeau, 1984, s. 89-90; Zielke, 1988, s. 67].

3. Regresivní pohyby

Richaudeau uvádí tři příčiny, proč dochází k regresím v textu:

- Text je obtížný, jsou v něm neznámá slova nebo odborné termíny. V takovém případě je nezbytné se vracet.
- Zmatený je buď text (špatně, nelogicky poskládané věty) nebo čtenář (pletou se mu slova).
- Špatné zvyky „stydlivých“ čtenářů, kteří se bezdůvodně vrací v textu a ověřují si, co už četli [Richaudeau, 1984, s. 100-101].

Tyto důvody jsou prakticky totožné s těmi, které byly uvedeny v kapitole 2.2. Na základě těchto příčin se dají regrese rozdělit na dva typy: funkční a nefunkční.

Funkčních regresí se dopouští dobrý čtenář. Ten ví, z jakého důvodu vrací k předchozímu textu a kam přesně je potřeba se vrátit. Vzhledem k tomu, že texty jsou z velké míry redundantní, není potřeba vracet se okamžitě poté, co čtenář narazí na něco, co nechápe. Je velká šance, že to bude vysvětleno později [Papík, 1992, s. 73].

Naopak nefunkční regrese je chaotická, čtenář se ztrácí v textu a neustále „ztrácí nit“. K těmto regresím dochází z důvodu nedostatečného soustředění nebo kvůli špatným motorickým návykům. Gruber [1990, s. 10] mluví v této souvislosti o tzv. *neurotické smyčce*. Čtenář se bojí číst rychle, aby mu neutekl smysl textu, tím pádem se hůře soustředí, hůře čte, smysl mu uniká, to ho ještě více znervózňuje, a tak čte ještě hůře.

3.2 Co je to efektivní čtení

Abychom mohli popsat zásady efektivního čtení, je v první řadě potřeba tento pojem definovat. Efektivní čtení má souvislost s následujícími termíny:

- Racionální čtení
- Aktivní čtení
- Rychlé čtení (nebo také rychločtení, supersonické čtení)
- Racionální studium

3.2.1 Efektivní čtení

Výraz *efektivní čtení* není nijak exaktně definován. Ve většině zdrojů, které se o něm zmiňují, je míněn jako soubor vlastností a dovedností, které usnadňují a urychlují čtení, zvyšují pochopení textu a díky kterým si je čtenář schopen z textu zapamatovat více informací.

Například jmenuje-li se Mistríkova kniha *Efektivně čítanie*, samotný tento pojem je v ní zmíněn a použit pouze v předmluvě [Mistrík, 1996, s. 7-8], kde je navíc tento termín a termín *rychlé čtení* užitý jako synonymum.

Papík [1992, s. 76] zmiňuje efektivní čtení také, ale pouze jako označení pro různé čtecí techniky a blíže daný termín nerozvádí.

Pojem efektivní čtení se dále vyskytuje v díle Jadwigy Šanderové [2005, s. 37]. V kapitole pojednávající o tomto způsobu čtení ale kromě samotného nadpisu pojem *efektivní čtení* opět není zmíněn. Jsou zde ale definovány základy čtení odborné literatury z praxe čtenáře.

Odborník z praxe podle Dufkové nemá potřebu znát podrobně všechna díla vydaná v jeho oboru. Je důležité znát asi tři klíčová a se zbytkem se jen letmo seznámit. Jako prostředek takového seznámení jsou uvedeny dva druhy čtení – *letmé* neboli *informativní čtení* (100-150 stran/hod) a *běžné čtení* (30-40 stran/hod)¹. Je potřeba zaměřit se hlavně na závěr, úvod a pro čtenáře klíčová místa dokumentu. Dalším důležitým bodem efektivního čtení je podle Dufkové vedení si záznamů o textech, se kterými se čtenář takto seznámil. Stačí pouze stručné poznámky a to i v případě, že daný dokument o problému, který se čtenář zabývá, nepojednává – alespoň pak ví, že se k němu nemá vracet a proč.

Kump [1999, s. 188] popisuje jako nejefektivnější způsob čtení ten, kdy se po každém přečteném textu čtenář pokusí vybavit si nová fakta. Buď přeříkáním nahlas nebo zapsáním si poznámek. Podíl získaných informací se tak výrazně zvětší.

Vzhledem k tomu, že klasické zdroje pojem *efektivní čtení* vysloveně nedefinují, byl proveden krátký výzkum slovního spojení *efektivní čtení* na internetu.

V materiálech Kurzu práce s informacemi, přednášeným na Masarykově univerzitě v Brně, je efektivní čtení zmíněno. V textové opoře pro přednášku *Jak efektivně číst odborné texty a správně psát seminární a diplomové práce?* je efektivní čtení zmíněno jako aktivní přístup k textům, „...*umění si vybírat, co je nutné důkladně pročíst.*“. Jako jedna z metod pro efektivní čtení je uvedena metoda SQ3R² [Presová, 2011, s. 3].

Dalším internetovým odkazem, který obsahuje techniky efektivního čtení, je článek v elektronickém magazínu *Dreamlife*. Samotný článek v sobě sice přímo heslo *efektivní čtení* neobsahuje, ale techniky, které popisuje, do této oblasti spadají. Čtenář by si podle něj měl nejprve knihu prohlédnout a stanovit si důvod, proč ji chce číst a co od ní očekává. Následuje krátké seznámení, poté rychlé pročtení a následně zvýraznění důležitých myšlenek

---

¹ O těchto způsobech čtení je více pojednáno v kapitole 1.2.3.

² SQ3R má pět fází: S=survey (udělej si přehled), Q=question (ptej se), R=read (čti), R=recite (rekapituluj), R=review (zpětně kontroluj) [PRESOVÁ, PAZDESKÝ, ŠKYŘÍK, 2011, s. 3]. Tato metoda vznikla ve 40. letech a je dílem Francise Pleasanta Robinsona, který ji popsal v knize *Diagnostic and remedial techniques for effective study* (New York : Harper & Brother, c1941).

v jednotlivých kapitolách. Pak si má čtenář vytvořit vlastní obsah knihy, vypsát si nejdůležitější myšlenky z jednotlivých kapitol a poté hlavní myšlenky celé knihy. Následuje využití těchto myšlenek v praxi. Článek se zmiňuje i o podtrhávání v textu a vpisování vlastních poznámek do knihy [Gogolín, 2009].

Dalším nalezeným relevantním dokumentem byl *Kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 2. stupně ZŠ* s názvem *Jak se učit efektivně*. Efektivní čtení je zde vysvětleno pomocí jednotlivých strategií:

- Strategie použitelné před samotným čtením: přehled, myšlenková mapa (co je čtenáři o daném tématu už známo), formulace otázek (co se potřebuji z textu dozvědět)
- Strategie používané během čtení a po čtení: hledání klíčových slov, náčrtek (jak by se to dalo nakreslit), co je důležité, srovnávání (čemu se to podobá, od čeho se to odlišuje), vyjasňování (co není čtenáři jasné), vymyšlení vlastních příkladů, schéma učiva (myšlenkové mapování), shrnutí vlastními slovy, ohlédnutí se zpět (co už čtenář ví, co ještě ne, jaké má nové otázky, apod.) [Srbová, 2007, s. 69]

Dále bylo v internetových zdrojích efektivní čtení zmiňováno v souvislosti s cizojazyčnými texty a jejich čtením nebo například s efektivním učením.

3.2.2 Racionální čtení

Termínem, který je často uváděn jako synonymní k *efektivnímu čtení*, je *racionální čtení*.

V České terminologické databázi knihovnictví a informační vědy (dále jen TDKIV) je racionální čtení definováno jako „*způsob recepce textu (kombinace metod čtení), který aktivizuje všechny rozumové a čtenářské schopnosti jedince k efektivní vnímání a úplnému porozumění informací obsažených v textu* [Vášová, 2009b]“.

Gruber [1990, s. 7.] definuje racionální čtení jako „...*soubor zásad pro vnímání textu bez hrubých zlovyků...Zrychluje, prohlubuje a všestranně zefektivňuje všechny praktické způsoby čtení od nejrychlejších (např. hledání v seznamech, slovnících) přes střední (např. administrativní texty, noviny...) po nejpomalejší (např. studijní texty, cizojazyčné texty). Rozšiřuje paletu původních čtecích způsobů.*“ Mezi metody racionálního čtení dají počítat i techniky čtení jako *kurzorické* nebo *selektivní čtení* [Papík, 1992, s. 18].

Dalo by se tedy říci, že racionální čtení je souhrnem čtecích dovedností a schopností, díky kterým čtenář text rychleji a lépe vnímá a více si z něj pamatuje. Kromě toho je také souborem čtecích taktik (nebo způsobů čtení), které čtenář ovládá a ze kterých dokáže vybírat v závislosti na cíli čtení a druhu textu, který má před sebou.

3.2.3 Aktivní čtení

Pasivní čtenář podle Zielkeho [1988, s. 50] „...není myšlenkově dosti intenzívně zaměřen na daný materiál. Čeká – pasívně – na to, že text bude časem zajímavější, že se v něm objeví něco, co bude důležitější.“ Pasivní čtenář tedy text pouze přijímá, ale jeho mysl s ním nijak aktivně nepracuje. Čtenář není soustředěný, klesá jeho výkonnost a celkový přínos samotného čtení.

Aktivní čtenář se do textu „vžívá“ a pracuje s ním jako s celkem, nenechává se jím vést, ale předvídá jej. Zielke [1988, s. 51-56] uvádí několik znaků aktivního čtení:

- Čtení různými technikami – dobrý čtenář je schopen posoudit z toho, jaký text čte a co se z něj potřebuje dozvědět, jakou čtecí techniku nejlépe zvolit. Nečte stále jedním způsobem, ale čtecí styl mění i v rámci jednoho dokumentu.
- Soustředění – při čtení je nutné, aby se čtenář soustředil na to, co dělá, a nenechal se rozptylovat svým okolím nebo nevykonával zároveň jinou činnost. Čím vyšší úroveň koncentrace je schopen dosáhnout, tím rychleji a s lepšími výsledky dokáže text zpracovat.
- Proniknutí do textu – dobrý čtenář dokáže předem odhadnout stavbu textu, jeho osnovu, to, kde se s největší pravděpodobností budou nacházet nejdůležitější informace. Opravdu dobrý vytrénovaný čtenář se dokáže sladit s autorem do takové míry, že je schopen předvídat, co bude v textu následovat.
- Postřehnutí souvislostí – dobrý čtenář díky tomu, že dokáže vnímat na jednu fixaci větší část textu, tuto část i rychleji pochopí. Proto je schopen postřehnout význam celé věty dříve, než čtenář, který se textem prokousává slovo po slově. Díky tomu je také schopen rychleji se zorientovat v myšlenkovém toku textu.
- Čtení bez zbytečných pohybů – ke správnému čtení patří také správné držení těla. Dobrý čtenář se navíc neunavuje zbytečnými pohyby. Tak u nich nedochází k předčasné tělesné a duševní únavě.

Richaudeau dělí způsoby čtení na *čtení integrální*, kdy čtenář sleduje autorův sled myšlenek, a pouze je pasivně vnímá, a *čtení flexibilní*³ (la lecture sélective), které umožňuje čtenáři v textu předvídat a chápat jej rychleji. Toto čtení je podle něj čtením aktivním.

Mezi znaky flexibilního čtení patří:

- vyhledávání klíčových slov
- předběžnou souhrnnou analýzu

---

³ Originální výraz *la lecture sélective* byl přeložen jako flexibilní čtení, z toho důvodu, že termín *selektivní čtení* má v českém jazyce specifický význam a jeho rozsah je užší, než který popisuje Richaudeau.

- vybírání důležitých faktů (*écrémage* – viz kurzorické čtení)
- zorientování se (*réperage* – viz selektivní čtení)
- uspořádávání poznatků [Richaudeau, 1984, s. 130]

Dufková [2005, s. 22-32] definuje tři základní otázky, na něž aktivní čtenář musí umět odpovědět:

1. Jakým problémem se autor zabývá?
2. K jakým závěrům dospěl?
3. O co své závěry opírá? [Dufková, 2005, s. 24-25]

Aby čtenář dokázal odpovědět, je potřeba se nejdřív seznámit s textem a vytipovat pasáže, ve kterých odpovědi nalezne. Zde Dufková podtrhuje důležitost práce s klíčovými slovy v textu. Čtenář je musí identifikovat a vědět, co znamenají. Pokud to neví, je nutné se obrátit na jiný zdroj (např. odborný slovník nebo odborníka z oboru). Jakmile je čtenář s textem obeznámen, přichází na řadu kritické čtení, tedy polemika s autorovými argumenty, srovnávání s jinými díly, promýšlení jiných východisek.

Aktivní čtenář pokládá autorovi otázky, diskutuje s ním nebo s ním přímo nesouhlasí. Předem od textu něco očekává a jeho četba má jasně daný cíl ve formě otázek, na které chce získat odpovědi. Aktivní čtenář se zaměřuje na obsah textu a ne na jednotlivá slova nebo věty. Dokáže rychle rozeznat, zda se v textu nacházejí odpovědi na jeho otázky či nikoliv, a podle toho si vyhledává další prameny. Je také schopen tyto prameny zkombinovat dohromady a vyvodit z nich závěry.

V tomto smyslu je aktivní čtení tedy spíše postojem ke čtecímu procesu jako takovému. Aktivní čtení využívá čtecích technik, racionálního a rychlého čtení, ale je spíše o aktivním postoji čtenáře k dokumentu a tématu.

3.2.4 Rychlé čtení

Existuje mnoho definic rychlého čtení. Většinou se liší definicí hranice rychlosti nebo procentuální mírou chápavosti textu:

- Rychlé čtení je v TDKIV definováno jako „*Čtení vyšší rychlostí, než je rychlost běžného čtení ... Průměr dosažený dospělými necvičenými čtenáři je cca 100 slov za minutu, průměr zběhlých čtenářů 250-300 slov za minutu, po absolvování kurzu rychlého čtení cca 500 slov za minutu a po intenzivním výcviku mohou dosáhnout až 800 slov za minutu [Vášová, 2009a].*“

- Podle Zielkeho [1988, s. 15] je průměrná rychlost čtení necvičeného dospělého čtenáře mezi 90-160 slovy za minutu. Průměrná rychlost čtenářů, kteří se zúčastnili kurzu rychlého čtení je 500 slov/min.
- Gruber [1990, str. 7] definuje rychlé čtení jako „... *vnímání textu rychlostí nad 400 slov za minutu bez přeskokování se splněním čtenářského cíle na více než 60 procent.*“
- Papík [1992, s. 19] cituje G. R. Wanwrighta, který rychlé čtení vymezuje jako „...*techniku čtení, jež umožní dosáhnout míry chápavosti 70-80% při rychlosti 300 až 800 slov za minutu.*“

Z výše uvedených definic lze vyvodit, že při rychlém čtení nejde jen o samotnou rychlost. Ta musí být nezbytně doprovázena chápavostí a zapamatováním. Jak vysoká rychlost čtení je ještě přínosná a který už připravuje čtenáře o informace z textu, záleží na jeho individuálních schopnostech a textu.

Rychlé čtení samozřejmě není typem čtení vhodným pro každý dokument a každou příležitost. Je vhodné jej nasadit v případě, že je nutné seznámit se s množstvím dokumentů v relativně krátkém čase. Nebo tehdy, když čtenář potřebuje v textu zachytit jen hlavní myšlenky.

Richaudeau [1984, s. 127] tvrdí, že čím rychleji čteme, tím rychleji a lépe chápeme. Při rychlém čtení se nové informace v mozku zpracovávají rychleji, což vede k lepšímu předvídání textu, což zpětně zvyšuje chápání.

Gruber [1990, s. 10] uvádí několik důvodů, proč je možné si při rychlém čtení zapamatovat více, než při čtení klasickém. Prvním argumentem je tzv. *záporný zájem*, tedy vědomí, že právě kvůli rychlosti je potřeba více se soustředit. Druhým argumentem je, že při pomalém čtení musí myšlenkové zpracování informací z textu počkat, až se čtenář dostane na konec věty nebo odstavce. Při rychlém čtení jsou rychlejší i porozumívací procesy mozku.

Existují ale i opačné názory. Například Dufková [2005, s. 39] nedoporučuje rychlé čtení jako metodu odborné práce. Vychází přitom z argumentů H. Selyeho, který odborné texty doporučuje buď jen prolistovat, nebo číst pro nás normálním tempem. Příliš rychlé čtení je podle něj „...*na úkor kvality a kromě toho nás okrádá o požitek z úvah a snů.*“ Selye dále tvrdí, že rychlým čtením se šetří čas, ale čtenář přijde o souznění s autorem. Podle něj by člověk, pokud mu jde o úplné pochopení textu, neměl nikdy číst rychleji, než je mu přirozené. Zároveň ale sám uvádí, že tento postoj vychází z jeho vlastních osobních zkušeností a proto může být předpojatý [Selye, 1975, s. 424-425].

3.2.5 Racionální studium

Racionální studium je souhrnem metod, které umožňují člověku co nejvíce zefektivnit proces studování s co nejlepšími výsledky. Disciplíny efektivního čtení a racionálního studia se obě zabývají zkoumáním dokumentů, extrahováním důležitých informací z textu a obě obsahují návody, jak si tyto informace co nejlépe uložit v paměti nebo poznačit v samotném dokumentu, takže později není problém se k nim vrátit.

Samozřejmě racionální studium pokrývá daleko více než efektivní čtení, ale v některých oblastech se shodují.

Při racionálním studiu by měl čtenář přečíst daný dokument několikrát. První čtení je seznamovací, čtenář si projde předmluvu, závěr, obsah a knihu si prolistuje, aby se v ní později orientoval.

Druhé čtení je s tužkou v ruce. Čtenář si lehce zatrhává části, o kterých si myslí, že jsou důležité, ale ještě se jim podrobněji nevěnuje. Teprve až při třetím čtení se důkladně soustředí na označené části. V této fázi používá barvy – např. červeně označuje nejdůležitější slova a myšlenky, jinou barvou ty méně důležité, vyznačuje klíčové pojmy. Hlavně se ale snaží pochopit text jako celek a zároveň všechny jeho myšlenky [Toman, 1984, s. 70-72].

Další společnou ideou je *aktivní učení*. Člověk musí být motivovaný, musí mít jasný studijní cíl a musí být vytrvalý. Důležité je také správně klást otázky a správně je řetězit (tedy kdo, co, kde, kdy, k čemu, jak). Studijní proces je pak Zielkem [1977, s. 44] popsán jako sled pěti etap: studijní příprava, získávání vědomostí, porozumění (chápaní), zapamatování si a zvládnutí látky.

3.2.6 Shrnutí

Předchozí text rozebíral definice a vlastnosti pojmů, často se vyskytujících v souvislosti s efektivním čtením.

Základní rozdíl mezi rychlým a racionálním čtením je ten, že zatímco rychlé čtení je naučenou schopností čtenáře zpracovávat text rychleji, racionální čtení zahrnuje více dovedností. Při rychlém čtení jde převážně o rychlost zpracovávání textu, a i když pochopení zde musí být nezbytně přítomno, hlavní důraz na něj kladen není. Při racionálním čtení čtenář získává z textu maximum pro něj relevantních informací. Gruber [1990, s. 7] popisuje rychlé čtení jako praktické cvičení, zatímco racionální čtení je podle něj více o výběru, koncentraci a zapamatování si faktů. Rychlé čtení je zároveň jednou z dovedností racionálního čtení. A všechny čtecí metody mají dobrý základ v metodách a návycích rychlého čtení.

Aktivní čtení je na rozdíl od předchozích pojmů více soustředěno na duševní aktivitu čtenáře. Aby čtenář mohl číst aktivně, musí mít předchozí znalosti dané problematiky. K aktivnímu čtení patří bezpochyby kritické myšlení. Čtenář musí umět jasně definovat, co od textu očekává, a pokud se jeho očekávání nesplní, musí umět najít jiný zdroj informací. Aktivní čtení je tedy soustředěno hlavně na čtenáře, jeho znalosti, schopnosti a motivaci.

Jak racionální čtení, tak i aktivní čtení úzce souvisí s metodami čtení (nebo také čtecími technikami) – informačním, kurzorickým, selektivním a statarickým čtením. Dobrý čtenář (ať už aktivní nebo racionální) si musí umět vybrat správnou techniku čtení podle textu, který má před sebou, a cíle, které čtením sleduje.

Každý z výše uvedených termínů má trochu jiný význam, ale všechny se významově překrývají.

Co se týče pojmu *efektivní čtení*, po prostudování všech zdrojů musela autorka konstatovat, že toto žádným zavedeným termínem není. Je pouze opakovaně používaným označením souboru vlastností a dovedností, které umožní čtenáři seznámit se s daným textem co nejrychleji a odnést si z něj co nejvíce. Efektivní čtení je tedy situace, kdy čtenář čte efektivně. K tomu se dá využívat nepřeberné množství technik a postupů, z nichž některé byly již představeny a jiné teprve budou uvedeny v následujících kapitolách.

Proto bude pro potřeby této rigorózní práce termín *efektivní čtení* použit jako zastřešující pro všechny formy a druhy technik, které zrychlují a zefektivňují vnímání textu.

3.3 Způsoby čtení

Způsob čtení každého textu závisí na dvou hlavních faktorech:

- Jaký text čteme
- Jaký je cíl naší četby a co od textu očekáváme

Dobrý čtenář by měl být schopen odpovědět na tyto dvě otázky a podle svých odpovědí následně zvolit vhodný způsob četby daného dokumentu.

3.3.1 Informační čtení neboli prvotní informace

Také *letmé čtení*.

Ať už má čtenář v ruce jakýkoliv dokument, je nejprve potřeba, aby se s ním seznámil. Díky tomu může formulovat základní očekávání a otázky, které k textu bude mít. Může pak také snáze identifikovat tu část textu, ve které nejpravděpodobněji nalezne relevantní informace.

Mezi nejdůležitější místa, kterým by měl čtenář při informačním čtení věnovat pozornost, patří:

- Název – často, zvláště u vědeckých publikací, vypovídá dostatečně přesně o obsahu knihy
- Jméno autora – pokud už autora známe, může nám napovědět, jak je kniha koncipována, na co je především zaměřena, apod.
- Informace na obálce nebo deskách knihy – podávají stručný přehled o obsahu, lze na nich nalézt stručná biografie autora nebo autorů, mohou obsahovat zmínky o dalších knihách na podobné téma (např. v rámci jedné edice)
- Tiráž nebo rub titulního listu – zde lze nalézt všechny autory, kteří se na knize podíleli, informace o vydání knihy, o edici, ve které vyšla, o copyrightu, krátký bibliografický záznam knihy, apod.
- Předmluva – autor v ní často informuje o důvodu vzniku knihy, o tom, jaký má k dané tematice postoj, o cílech, které má jeho práce splnit
- Úvod – obsahuje strukturu díla, jaká témata budou řešena v jaké části, a stručně uvádí do problematiky
- Obsah – stručné představení, co kniha obsahuje a jak je členěná
- Zvláštní části textu – marginálie, poznámky pod čarou – obsahují dodatečné informace, odkazy na další zdroje, apod.
- Grafické části dokumentu – obrázky, schémata, grafy, nákresy – mohou pomoci čtenáři s rychlejším pochopením problému
- Závěr – je shrnutím celé knihy, obsahuje hlavní myšlenky a závěry a může obsahovat otázky, kterým se kniha nevěnovala a které jsou otevřeny do budoucna
- Rejstříky a seznamy – autorské a věcné rejstříky, seznamy zkratk a glosáře (seznamy odborných výrazů) – jsou abecedně řazeným přehledem o tom, co kniha obsahuje, zároveň jsou podrobnější než například obsah
- Bibliografie, seznam doporučených zdrojů – nasměruje čtenáře k dalším podobným dílům, které se zabývají tou samou nebo příbuznou tematikou [Zielke, 1988, s. 104-106]

Pokud čtenář věnuje dostatečnou pozornost těmto údajům, je schopen předem říci, zda dokument stojí za přečtení, které jeho části jsou nejdůležitější a co v něm pravděpodobně nalezne.

Informační čtení je taky základním prozkoumáním textu. Čtenář se snaží zorientovat v jejím obsahu a základních myšlenkách a seznamuje se s tím, o čem vlastně dokument je.

3.3.2 Kurzorické čtení

Také *diagonální čtení*, *skimming* nebo *lecture d'écremage*.

Jde o velice rychlé procházení textu od začátku do konce. Oko se při něm pohybuje diagonálně, od levého horního rohu stránky k pravému dolnímu. Při tomto způsobu čtení může čtenář dosahovat rychlostí i několik tisíc slov/min.

Oko se v textu pohybuje bez regresí a bez významného zpomalování. Čtenář se snaží zachytit hlavní body textu, sled autorových myšlenek. Jde o celkové pochopení dokumentu. Tento způsob čtení je vhodný pro základní seznámení se s problematikou [Papík, 1992, s. 77-79].

Čtenář může při čtení s dokumentem pracovat: vpisovat poznámky, podtrhávat části, ke kterým se bude chtít ještě vrátit, vkládat záložky. Poté, text projde pomocí kurzorickým čtením, by měl být schopen ho rozdělit na několik částí. Ty, kterými se ještě bude zabývat, ty, které je potřeba si zapamatovat, a vydělit ty, které jsou zbytečné a které se dají zcela vynechat [Zielke, 1988, s. 107-108].

Francouzský autor F. Richaudeau ve své knize *Méthode de lecture rapide Richaudeau* uvádí metodu čtení *la lecture d'écremage*⁴ (výběrové čtení). Cílem tohoto čtení je „...snížení počtu čtených slov, aniž by tím téma textu nějak utrpělo... Nejde o to, číst co nejrychleji, ale eliminovat zbytečnou práci a soustředit úsilí tam, kde je největší potřeba porozumět [Richaudeau, 1984, s. 144].“ Jde tedy o ten samý typ čtení jako je *kurzorické čtení*.

Hlavní zásady tohoto typu čtení jsou následující: najít hlavní myšlenky, přečíst nejdůležitější fráze, nakonec rychle projít detaily.

Na rozdíl od předchozích autorů ale Richaudeau nijak neurčuje pohyb oka po stránce. Čtenář se po ní může pohybovat cikacak, nebo držet jednoho z vertikálních okrajů. Další rozdíl je v tom, že u tohoto typu čtení kolísá rychlost. Zatímco u klasického kurzorického čtení se oko pohybuje pokud možno stejnou rychlostí v rámci celého textu, Richaudeau povzbuzuje čtenáře, aby v důležitých částech zpomalili a text přečetli pozorně a celý [Richaudeau, 1984, 143-163].

3.3.3 Selektivní čtení

Také *scanning*, *skipping* nebo *lecture de repérage*.

Jde o druh čtení, při kterém čtenář hledá konkrétní informaci. Nejde tedy doslovně o čtení textu, spíše o jeho „skenování“. Oči čtenáře se v textu pohybují velice rychle a hledají konkrétní klíčová slova. Je tedy nutné, aby se čtenář v problematice, o které dokument

---

⁴ Slovo *écremage* má ve francouzštině význam *sбірání smetany, odstředování, odtučňování*. Odtud tedy odvozen překlad *výběrové čtení*.

pojednává, předem orientoval a věděl, co hledá (narozdíl od kurzorického čtení, při kterém se čtenář s novým tématem teprve seznamuje).

Termín *skipping* pak označuje specifický druh selektivního čtení, jakým je například vyhledávání hesel ve slovníku, hledání jména v telefonním seznamu, apod. [Papík, 1992, s. 82]. V tomto případě už vůbec nejde o čtení, ale spíše o orientaci v posloupnosti písmen nebo čísel.

Richaudeau [1984, s. 165-182] uvádí tento styl čtení pod názvem *lecture de réperage*⁵. Toto čtení se podle něj vyznačuje hlubokým porozuměním, ale pouze té části textu, kterou si čtenář předem určí a pak vyhledá. Důležitou pomocnou roli při tomto způsobu čtení hrají nadpisy, názvy kapitol a rejstříky. Pokud je čtenář v knize nenajde, může si vytvořit vlastní rejstřík na volných stránkách nebo si v knize zakládat důležitá místa. I Richaudeau se zmiňuje o důležitosti toho, že čtenář je předem dobře obeznámen s tématem, a může tedy v textu najít klíčová slova.

3.3.4 Statarické čtení

Také *close reading*.

Je druh důkladného čtení. V TDKIV je definován jako „*Důkladné pročitání textu, při němž je rychlost čtení je závislá na obtížnosti textu, úrovni poznatků čtenáře a jeho čtenářskými a recepčními schopnostmi* [Vášová, 2009c].“

Zielke [1988, s. 108-109] se o něm zmiňuje jako způsobu čtení, který „...*bude uplatňován při učení, bude-li čtenář chtít důkladně vniknout do dané látky a osvojit si ji.*“ Hlavními rysy jsou dokonalé pochopení tématu (čtenář nesmí postoupit dále, pokud nepochopil vše, co přečetl), bohatý poznámkový aparát (značky, komentáře, záložky) nebo vypracování výtahu z knihy. Právě výtahu z obsahu knihy neboli excerpování, věnuje Zielke značnou pozornost, protože v případě, že čtenář dokáže popsat vlastními slovy obsah textu, znamená to, že mu přinejmenším částečně porozuměl.

Mistrík [1996, s. 83-87] uvádí tento druh čtení pod názvem *ruptúrovité* neboli *trhané čtení*. Objevuje se především u odborných textů a rozlišujeme při něm počáteční, středové a závěrečné tempo. Na začátku je tempo čtení nejpomalejší, protože čtenář se seznamuje s novými pojmy, středové tempo je nepravidelné, záleží na tom, jak velké problémy má čtenář s pochopením jednotlivých částí, a závěrečné tempo je nejrychlejší, protože myšlenkový obsah se zde většinou opakuje.

---

⁵ *Repérage* má ve francouzštině význam *zjišťovat, sledovat, odhalovat, značkovat*.

S trhaným čtením spojuje Mistrík také potrhávání a poznámky v textu, samotné „optické čtení“ je podle něj jen začátek. Jádrem trhaného čtení je dialog autora a čtenáře nebo monolog samotného čtenáře.

I u statarického čtení lze využívat metody rychlého čtení, je ale nutné, aby čtenář vždy chápal text, který přečetl.

3.3.5 Kontrolní čtení

Zielke jej popisuje jako čtení, které slouží ke zpětnému zorientování se v textu (nebo pokud porovnává text jednoho autora s jiným, apod.) a kombinuje statarické a kurzorické čtení dohromady.

Pokud si čtenář po čase potřebuje po čase osvěžit myšlenky z textu, měl by postupovat tak, že začne kurzorickým čtením. V textu pak postupuje tak dlouho, dokud nenarazí na myšlenku, kterou si pamatuje špatně nebo vůbec. Tuto část textu pak projde statarickým čtením.

3.3.6 Kombinované čtení

Mistrík [1979, s. 91-92] uvádí pojem *kombinované čtení*. Podle něj se různé způsoby čtení téměř vždy kombinují. Čtenář například začne informačním čtením v rejstříku, najde výraz, který jej zajímá, a pokračuje selektivním čtením kapitoly, dokud jej nenajde. Pak nasadí statarické čtení, aby jej zcela pochopil. Dále Mistrík uvádí, že pro náročného a vzdělaného čtenáře je lepší přečíst text dvakrát rychle než jednou pomalu.

3.3.7 PhotoReading

Zakladatelem PhotoReadingu je Paul R. Scheele, který tuto metodu čtení vyvinul v roce 1985.

Tento čtecí styl pracuje s tzv. *mentálním fotografováním*. Po správném tréninku by měl být text čtenářem vnímán pouze skrze podvědomí. Poté následuje jakási inkubační doba, kdy je obsah textu vstřebáván (nejméně 20 minut, ale klidně i celý den). Znalost textu pak čtenář aktivuje tím, že jej znovu zběžně prohlédne a do hloubky se ponoří pouze v případě, že je mu něco neznámé. Hörner [2007, s. 72] tvrdí, že touto metodou je možné dosáhnout čtecí rychlosti až 25 000 slov/min a knihu se 160 až 180 stránkami lze zpracovat za 30-35 vteřin.

Metoda, jakou se navnímá text do podvědomí, je tzv. *měkké čtení* (také *fotofokus*). Jak jej dosáhnout je popsáno následovně: „*Položte si materiál ke čtení před sebe a soustředte se na jeden bod, svou zadní část hlavy. Položte si tam imaginární mandarinku a zavřete oči ... Nyní si v duchu uvědomte záměr, který s četbou spojujete ... představte si, jak se vaše zorné pole*

pozvolna rozšiřuje.“ Tento stav nazývá Hörner *stavem alfa*. Vidění čtenáře je rozostřené a díky tomu by měl být schopen vnímat obě stránky naráz.

Poslední fáze této metody čtení, při které si čtenář aktivuje informace uložené v podvědomí, nazývá Hörner *Rapid Reading*. Čtenář při ní pouze přelétává text v případě, že informace zná, zdají se mu jednoduché, nebo když pasáž není důležitá. Naopak zpomalí, pokud jsou v textu nové informace, text je příliš komplexní nebo je potřeba do tématu proniknout hlouběji. Z definice se zdá, že tato fáze PhotoReadingu je stejná jako výše zmíněné Zielkeho *kontrolní čtení*.

3.4 Podmínky čtení

Efektivní čtení nezávisí jen na schopnostech a dovednostech čtenáře. Ke správnému čtení je nezbytné, aby byly zajištěny i vhodné okolní podmínky. Čtenářský výkon podléhá fyzikálním, fyziologickým i psychologickým vlivům a ty všechny mohou mít na čtení negativní efekt. Proto je potřeba upravit si správně nejen své okolí, ale třeba i čtený text.

Pokud se má čtenář soustředit na text, je v první řadě žádoucí, aby jeho duševní stav byl klidný a vyrovnaný. V případě, že je čtenář nervózní, text a myšlenky z něj se mu obtížně vnímají (viz *neurotická smyčka*, kap. 2.2, aktivní čtení). Gruber [1990, s. 10] považuje za nejdůležitější věc při čtení *koncentraci*. Pokud se jedinec soustředí, dokáže se hlouběji uvolnit a lépe vnímá text. Zároveň se nejlépe soustředíme na ty věci, které nás zajímají, tudíž další nezbytnou vlastností při čtení je *zájem o dané téma*. Ten může z části nahradit *motivace* – pokud je čtenář motivován cílem své činnosti, lépe se soustředí a víc si pamatuje.

Čtenář by také měl být odpočínutý a ne unavený. To se týká nejen jeho psychické kondice, ale i té fyzické. Pokud jsou oči unavené ze čtení, mnoho autorů doporučuje tzv. *oční gymnastiku*.

První metodou, jak zklidnit unavené oči je *palming*. Ve chvíli, kdy čtenář cítí, že jsou jeho oči unavené a suché, měl by přestat číst, zaměřit svou pozornost na nějaký jiný bod v místnosti, pak oči zavřít a přiložit na ně dlaně, aniž by na ně příliš tlačil. Teplo z dlaní působí relaxačně a uvolní oči. Celý proces by měl trvat asi 20 vteřin [Richaudeau, 1984, s. 9].

Vzhledem k tomu, že zrak čtenáře je dlouhou dobu zaměřen na jeden poměrně blízký bod, je vhodné, aby čas od času „přeostřil“ zrak na vzdálenější předměty v místnosti nebo ven z okna.

Další relaxace očí souvisí s rozpohybováním mimických očních svalů. Jedná se např. o vytahování obočí, jemná masáž obličejových svalů nebo promnutí očí. Existují i čisté obrazové a duševní techniky k relaxaci očí [Richaudeau, 1984, s. 9; Papík, 1992, s. 69-70].

Další z podmínek efektivního čtení je osvětlení. Jako nejlepší světlo ke čtení se počítá přirozené osvětlení, při kterém se oči méně unaví. Pokud se jedná o světlo umělé, Richaudeau [1984, s. 8] doporučuje mít v místnosti 2 zdroje světla. Jedno hlavní světlo, které zajistí viditelnost v místnosti a druhé, které je situováno přímo nad pracovním místem (dále jako světlo pracovní). Dále doporučuje, že nejlepší místo pro pracovní světlo je za levým ramenem.

Aby bylo osvětlení dostačující, Richaudeau doporučuje počítat s 10 až 15 wattů na m² u hlavního světla a 25 wattů na m² u světla pracovního. V nedávné době se navíc v tisku objevily zprávy o tom, že na český trh se dostala lampa s polarizačním stínítkem. Filtr na lampě propouští pouze polarizované světlo, které je příjemné pro dlouhodobou práci a šetří oči. Výrobce uvádí, že filtr 50-80% nepříjemných odlesků. Zlepšuje se tedy viditelnost textu (papír se méně leskne, barvy jsou snáze rozlišitelné) a oko je méně obtěžováno nepohodlnými odrazy světla [Zahrádka, 2010].

Aby jedinec mohl čtení věnovat, je potřeba, aby i jeho okolí splňovalo určité podmínky. Jak přesně by mělo vypadat, záleží na jednotlivci, protože každý se cítí dobře v jiném prostředí a pro každého se podmínky, ve kterých se soustředí nejlépe, liší. Dá se ale vysledovat několik základních obecných podmínek.

Místo ke čtení by se mělo nacházet v prostorné světlé místnosti, která je dobře klimatizovaná. Čtenář by se měl cítit pohodlně a příjemně. Pokud však je čtenářovo okolí příliš pohodlné a relaxované, nepovzbudí čtenáře k činnosti, ale naopak jej spíše unaví. Dále je vhodné, aby prostředí bylo klidné a tiché a teplota v místnosti se pohybovala okolo 18°C.

Co se týče času nejvhodnějšího ke čtení, už kvůli dennímu světlu by optimální dobou byl den. Různí čtenáři ale mají různé návyky a někteří z nich (například „sovy“⁶) jsou více aktivní v noci. Toto tedy záleží zcela na rozhodnutí každého zvlášť [Richaudeau, 1984, s.7; Hörner, 2007, s. 25].

I pozice, kterou čtenář při čtení zaujímá, by měla být pohodlná. Text, který leží na stole, nutí čtenáře, aby se k němu shrbil. Proto je lepší mít jej na nakloněné ploše (na pultíku, stojánku na čtení) nebo jej držet v rukách tak, aby text byl postavený v úhlu 45°. Páteř by při čtení neměla být zkřivená (viz příloha č. 2) a ramena by měly být uvolněná. Pokud člověk sedí, je vhodná židle s vysokým, pevným opěradlem. Hlavu by měl čtenář držet rovně a text by měl být od obličeje vzdálený asi 25-35 cm. Jakákoliv nepohodlná pozice vede k dřívější

---

⁶ „Ranní typy, tzv. "skřivani" jsou aktivnější ráno, proto je jejich křivka výkonnosti posunutá o 1-2 hodiny dříve (obvykle první výkonnostní vrchol nastává mezi 9. a 11. hodinou dopoledne), ale večer kolem 21. hodiny jsou již unavení a ospalí. Oproti tomu tzv. "sovy" jsou neaktivnější večer, svěžest jim vydrží i přes půlnoc, zatímco ráno jsou aktivní mnohem později [Sovy a skřivani, 2011].“

čtenářově únavě a nesoustředěnosti [Hörner, 2007 s. 7; Zielke, 1988, s. 44-45; Kump, 1999, s. 16-17].

Papír s textem, kterým se čtenář zabývá, by měl být nejlépe jen mírně zbarvený a nehlazený. Na bílých hladkých papírech se nejvíce odráží světlo a oči se tak rychleji unaví. Jasné podkladové barvy také způsobují dřívější únavu očí (viz příloha č. 3).

Nejmenší velikost písmene, které ještě může oko normálně přečíst je 1 mm, optimální velikost písmen je do 4 mm a největší velikost, kterou lze ještě pohodlně přečíst je 8 mm [Mistrík, 1979, s. 27].

Někteří autoři uvádí, že patkové písmo brzdí pohyb oka, jiní, že patky pomáhají držet linii písmen a navigují oko. Experimenty však dokázaly, že na čitelnost písma má největší vliv to, na které je čtenář nejvíce zvyklý. V současnosti se nejvíce používá Times Roman a jeho odvozeniny [Mistrík, 1996, s. 20]. Na internetu jsou naopak nejpoužívanějšími druhy písmen ta bezpatková.

Co se týče pomůcek při čtení, názory na ně se dají rozdělit na dva tábory. První mají za to, že pomůcky zpomalují rychlost čtení, a druzí, že pomáhají v lepší orientaci v textu.

Například podle Richaudeaua [1984, s. 80] sledování řádku prstem nutí oči následovat jeho pohyb a tedy výrazně zpomalit. Zielke [1988, s. 54] uvádí, že čtenář, který si ukazuje na řádku prstem nebo čímkoliv jiným, jednak omezuje rychlost čtení na rychlost pohybu a jednak se zbytečným fyzickým pohybem více vyčerpává.

Oproti tomu Kump [1999, s. 17], jehož metodika vychází z kurzů E. Woodové⁷, uvádí čtení s ukazováním si na řádku za jednu z technik rychlého čtení. Podle něj tato metoda pomáhá eliminovat regrese, fixuje oko na stránce a průměrně zrychluje čtení o 10% až 20%. Pohyby ruky na stránce dělí na 2 typy:

- Pohybuje se celá ruka, ale jednotlivé prsty zůstávají nehybné – jednoduché sledování řádku jedním prstem nebo tzv. „oprašování“ (v originále *dusting*), kdy je ruka volně položená na textu, prostředníček je zhruba uprostřed řádku a jednotlivé prsty jsou mírně od sebe. Poté se začne ruka na stránce rychle pohybovat ze strany na stranu (jako by smetávala prach) a zároveň se pohybuje směrem dolů (viz příloha č. 4) [Kump, 1999, s. 65-66].
- Pohybují se prsty i ruka – mezi tyto pohyby patří například sledování řádku dvěma prsty (na každém řádku se mění prst který ukazuje, buď ukazováček, nebo prostředníček – viz příloha č. 5) nebo pohyb, kdy prostředníček ukazuje řádek zleva doprava a

---

⁷ Evelyn Nielsen Wood (1909-1995) – v roce 1958 na univerzitě v Utahu představila svou vlastní metodu rychločtení, *Reading Dynamics* [Krejčí, 2008, s. 2].

prostředníček zprava doleva diagonálně dolů přes 4-5 řádků (viz příloha č. 6). Posledním pohybem je pohyb cik-cak přes stránku – nejprve prostředníčkem zleva doprava diagonálně dolů několik řádků, pak ukazováčkem zprava doleva několik řádků diagonálně dolů [Kump, 1999, s. 156-158].

V některých zdrojích (např. Wikipedia) je ukazování si v textu prstem představeno jako prostředek pro odstranění subvokalizace [Speed Reading, 2012].

Efektivní čtení také záleží na druhu dokumentu, který čtenář čte. Tyto druhy se liší strukturou, použitým slovníkem, atd. a proto vyžadují od čtenáře různé přístupy. Obecně se dají rozlišit dva základní typy textů: věcné (novinářské, odborné, administrativní texty) a umělecký text [Papík, 1992, s. 107]. Většina autorů se shoduje na tom, že pro čtení uměleckých textů není vhodné používat zvláštní techniky (vyjma situací, kdy čtenář hledá něco konkrétního). Například Mistrík [1979, s. 88-91] nazývá tento druh čtení *rekreačním*. Tempo se zde záměrně zpomaluje, aby měl čtenář z textu co největší užitek.

Novinářský text má pravidelnou a předvídatelnou strukturu, je tedy vhodným k nacvičování a aplikaci rychlého a jiných druhů čtení. Nejdůležitější informace jsou zpravidla na začátku a na konci. Kromě toho delší texty zpravidla obsahují tzv. mezititulky, které jsou shrnutím toho, co text pod nimi obsahuje [Papík, 1992 s. 106-107; Richaudeau, 1984, s. 193].

Odborná díla se stylem četby více blíží ke slovníku, než k beletrii. To znamená, že čtenář se v nich většinou snaží najít konkrétní informaci. Problémy v podobných textech většinou dělají poznámky pod čarou, tabulky, grafy a vyobrazení.

V administrativních textech se zase často objevují zastaralé výrazy a obraty a čtenář se v nich ztrácí. Při četbě takového textu je nutné v něm nejdříve najít nejdůležitější body, kterými jsou podmět, přísudek a předmět. Ty si má čtenář podtrhat a pokusit se přeložit větu do srozumitelnější podoby [Richaudeau, 1984, s. 183-195].

4 EFEKTIVNÍ ČTENÍ ELEKTRONICKÉHO TEXTU

4.1 Definice čtení z obrazovky

Čtení z obrazovky je termínem, který je v této rigorózní práci používán jako protiklad klasického čtení z papírových materiálů. V podstatě se jedná o jakoukoliv obrazovku, ať už je součástí počítače, tabletu, chytrého mobilního telefonu nebo elektronické čtečky knih.

V českém prostředí není termín *čtení z obrazovky* nijak zvlášť rozšířen. V TDKIV se nevyskytuje, v katalogích českých knihoven také není zmíněn. Literatura se o něm však zmiňuje.

Když v roce 1990 vydal David Gruber [1990, s. 10] učební text ke kurzu racionálního čtení, věnuje se v ní i Wolfgangu Zielkeovi, německému odborníkovi na rychlé čtení. Při hodnocení jeho práce neopomíjí skutečnost, že v Zielkeově knize se nepíše nic o čtení z displejů. Samozřejmě, protože jeho kniha vyšla v sedmdesátých letech. Sám Gruber se pak ovšem o čtení z obrazovky dále nezmiňuje.

Papík [1992, s. 108] se o čtení z obrazovky už zmiňuje více. Podle něj je „...*pomalejší, méně přesné, únavnější a proces chápání je také částečně nižší...současné grafické systémy však umožňují spolu s dalšími prostředky...zpříjemnit a udělat čtivější informace přijímané z obrazovek počítačů.*“

Zadáme-li termín čtení z obrazovky do vyhledávače Google, vyhledané odkazy se dají rozdělit do několika skupin:

- Nejčastěji se vyskytují odkazy, které souvisí se čtením z obrazovky jako s takovým. Mezi tyto témata patří úprava webových stránek, dopad čtení z obrazovky počítače na zdraví, apod.
- Druhou nejpočetnější skupinou jsou odkazy související se čtečkami elektronických knih a jejich prodejem
- Odkazy související s produkty firmy Adobe
- Mezi vyhledanými výskyty se objevují také počítačové softwary určené pro zrakově postižené, které převádějí písmo přes hlasovou syntézu

Z výše uvedeného výčtu jde poznat, že zatímco v klasické literatuře ještě není tento termín reflektován, na internetu už lze vysledovat jeho použití a to ve velké většině v relevantním významu.

Do angličtiny se termín *čtení z obrazovky* překládá jako *screen reading*. V odborných databázích ani v knihovních katalogích není tento termín zahrnut do věcného třídění, ale

články o tomto fenoménu se vyskytují poměrně hojně. Screen reading má dokonce i své heslo na anglické verzi Wikipedie – článek je sice velmi krátký, ale odráží skutečnost, že toto téma je stále častěji frekventováno a zájem o něj roste.

Po zadání termínu screen reading do anglické jazykové verze Googlu se odkazy daly v zásadě rozdělit na dvě hlavní skupiny:

- Čtení z obrazovky jako takové, většinou spojené s použitelností webových stránek
- V souvislosti s termínem *screen reader*. Screen readersy jsou softwarové aplikace, které umožňují převádět text na zvuk. Na rozdíl od českého webového prostředí je však tato druhá skupina daleko početnější než první. Odhadem by se dalo říci, téměř 2/3 vyhledaných odkazů se týkají těchto specializovaných softwarů.

Hledání tohoto termínu v odborných elektronických databázích přinese poněkud jiné výsledky. V tomto případě je většina vyhledaných abstraktů a plných článků skutečně relevantní pro čtení z obrazovky. Objevují se převážně studie zaměřené na vzdělávání a využívání elektronických textů a elektronických knih v akademickém prostředí. Samozřejmě že druhou velkou tematickou skupinou objevených záznamů jsou ty, které se týkají zrakově postižených a usnadnění jejich přístupu k odborným textům.

Dá se tedy říci, že zatímco ve formálních českých zdrojích prozatím není pojem *čtení z obrazovky* reflektovaný, na českém webu se již poměrně hojně vyskytuje. Anglicky psaný web v souvislosti s tímto termínem většinou odkazuje na stránky spojené se softwarem pro zrakově postižené. Tato tematika se hojně vyskytuje i v odborných databázích, ale zde je větší množství relevantních článků.

4.2 Podmínky pro čtení elektronického textu

Podmínky pro čtení z klasických materiálů, z obrazovky čtečky, tabletu nebo mobilu se poněkud liší od podmínek, které musí být zajištěny v případě, že jedinec čte z obrazovky počítače.

Čtení ze čtečky je v podstatě to samé, jako čtení z klasické knihy. Zajištěno je to technologií e-ink (viz kapitola 5.2), díky které má obrazovka čtečky hodně podobné vlastnosti jako papír, zvláště pokud se jedná o její čitelnost. Čím více světla na obrazovku čtečky dopadá, tím lépe je písmo vidět.

Dotykové obrazovky mobilních telefonů a tabletů používají v současné době převážně technologii IPS, která sice nabízí lepší viditelnost z krajních úhlů, ale v přímém světle mírně ztrácí na jasnosti.

U těchto typů zařízení je tedy třeba stejně jako u knihy zajistit především správné světelné podmínky a kromě nich také další, které už byly uvedeny v kapitole 3.4.

V případě, že čtení probíhá z obrazovky počítače, je nutné zajistit mnoho dalších podmínek, aby netrpělo čtenářovo zdraví. Zvláště pokud je sezení u počítače záležitostí několika hodin denně.

Hörner [2007, s. 26] cituje výzkum Institutu pro pracovní a sociální hygienu (Institut für Arbeits- und Sozialhygiene) v Karlsruhe, který uvedl, že z 14 000 pracovišť s počítači bylo pouze 8% v pořádku, zbytek byl zdraví nebezpečný.

Správné a zdravé neškodné pracovní místo u počítače by tedy mělo splňovat několik podmínek. Správná pozice sezení je taková, že paže a předloktí, holeně a stehna svírají úhel 90° a páteř by měla být napřímená. Monitor by měl být ve vzdálenosti 50-70 cm a horní řádek textu by se měl nacházet ve výšce očí. Velikost úhlopříčky celé obrazovky by měla být nejméně 17" (u CRT monitorů, u LCD stačí i 15"). Velikost písma na monitoru by pak měla být nejméně 3 mm (10b). Je také nutné dodržovat zásady tzv. dynamického sedu – tedy měnit polohy tak, aby svaly nezatrnuly. Důležité je také občas je procvičit a protáhnout. Přestávky by měly být nejméně jednou za dvě hodiny na 5-10 minut a celková doba práce s počítačem by neměla překročit 6 hodin denně. Pracovní místo by mělo být uklizené a vhodně, vzhledem k charakteru práce, uspořádané.

Mezi časté postižení pohybového aparátu při práci s počítačem patří obtíže rukou a prstů, v důsledku jednostranného a dlouhodobého používání myši a klávesnice. Tento problém se dá částečně řešit výběrem vhodného vybavení – tedy ergonomicky tvarované myši, podložky po ní s opěrkou pro zápěstí a ergonomicky tvarovanou klávesnicí. U obyčejné klávesnice je nutné vytáčet zápěstí do stran, v případě „půlených“ klávesnic (viz příloha č. 7) je umístění rukou a jejich pohyb daleko přirozenější.

Podle průzkumů provedených Státním zdravotním ústavem, si na potíže se zrakem při práci s počítačem stěžuje 75% lidí. Mezi jejich hlavní příčiny patří časté střídání pohledu na obrazovku, dokumenty a klávesnici, dále také oslňování odlesky z obrazovky ale také individuální stav zraku.

Z výše uvedených důvodů by přirozené světlo na monitor nemělo dopadat přímo, ani by jeho zdroj neměl být za ním. Okna by měla být vybavena regulovatelnými stínidly. Zároveň by mělo být možné korigovat jas a kontrasty na monitoru, aby jej bylo možné přizpůsobit světelným podmínkám [Hlávková, 2008; Hörner, 2008, s. 26-27; Liška, 2008, s. 52-53].

4.3 Elektronické dokumenty a elektronické knihy

Čtení z obrazovky má samozřejmě velice úzkou souvislost s elektronickými texty a elektronickými knihami.

TDKIV definuje pojem *elektronická kniha* (nebo také e-kniha nebo e-book) třemi významy. „1. Kniha v digitální podobě, tedy vytvořená na počítači nebo převedená do digitální podoby. - 2. Jednoúčelové fyzické přenosné zařízení umožňující jednoduchou manipulaci s textem dokumentu (nahrávání, čtení, vytváření poznámek apod.). - 3. Elektronickou knihou se někdy rozumí kniha v digitální podobě vydaná na fyzickém nosiči (např. na CD-ROM) [Celbová, 2009].“

Jako elektronická kniha se tedy v nejširším slova smyslu této definice dají chápat texty původně digitálně vytvořené, texty digitalizované, samotná zařízení, na kterých se tyto texty dají číst a případně i nosiče s těmito texty.

Česká verze Wikipedie definuje elektronickou knihu o něco jednodušeji: „Pojem *E-Book* (elektronická kniha, eBook, ebook, digitální kniha) se nejčastěji používá pro označení digitálního ekvivalentu tištěné knihy. Někdy se pojmem *E-Book* označuje zařízení, které je speciálně upravené pro čtení takovýchto souborů.“

V zásadě se tedy dá říci, že pojem *elektronická kniha* se dá chápat ve dvou souvislostech:

- Jako digitální dokument (v jakémkoliv formátu)
- Jako zařízení, kterým lze tento dokument zobrazovat

V druhém případě je však vhodnější označovat tato zařízení jako *ebook reader* nebo *čtečku elektronických knih*. Do tohoto pojmu se totiž dají zahrnout i čistě softwarové čtečky.

Samotný pojem *elektronická kniha* se tedy v této rigorózní práci bude užívat pouze jako označení digitálního, popř. digitalizovaného dokumentu.

Byl podniknut menší průzkum k otázce, který termín se v českém jazyce používá pro označení takového digitálního dokumentu. Ten má několik variant: elektronická kniha, ekniha/e-kniha, ebook/e-book. Výzkum byl proveden pomocí vyhledávače Google na stránkách českém jazyce a jeho výsledky byly následující:

Pojem	Počet výsledků (jedn.č.)	Počet výsledků (mn. Č.)	Počet výsledků v roce 2011 (jedn.č.)
e-kniha	16 200 000	5 470 000	11 800 000
e-book	2 120 000	1 390 000	1 200 000
elektronická kniha	1 840 000	889 000	1 260 000
ebook	1 280 000	913 000	1 310 000

ekniha	225 000	590 000	36 800
--------	---------	---------	--------

Zdá se tedy, že nejpůvodnějším výrazem na českém internetu je *e-kniha*, *e-book* nebo *elektronická kniha*. Zajímavé je srovnání výsledků vyhledávání z roku 2011 a z roku 2013. Nárůst odkazů se dá pozorovat u každého termínu, například odkazů na termín e-kniha se objevilo o asi 4 miliony víc.

Zařízení, na kterých se dají elektronické dokumenty a elektronické knihy číst, se dají rozdělit do čtyř hlavních kategorií:

- Počítače – osobní počítače, notebooky, netbooky nebo tablety
- Čtečky elektronických knih
- Tablety
- Ostatní zařízení – palmtopy, mobilní telefony, mp3 a mp4 přehrávače

V zásadě se dá říci, že elektronický text lze číst na čemkoliv, co má dostatečné softwarové vybavení a dost velkou obrazovku, aby text bylo vidět.

4.4 Výhody a nevýhody elektronického textu

Elektronický text je neslučitelně spjat s médiem, na které se zobrazuje. Z toho důvodu jsou v následujících bodech vyčteny jak výhody a nevýhody samotných elektronických textů, tak i zařízení, na kterých se čtou.

Výhody:

- Jedny z nejdůležitějších výhod poskytují elektronickému textu jeho přenosná média a čtecí zařízení. Elektronická kniha se dá přenášet jako soubor dat. Může se posílat emailem, nosit sebou na flash disku, umístit a následně stáhnout na internetu. Kromě toho se stejně jako jejich papírové protějšky dají číst za pohybu prakticky na čemkoliv, co má displej.
- Další výhodou přenosných zařízení je velká paměť. Lze na nich přenášet i desítky svazků, což by v jejich tištěné podobě nebylo možné. Ze čtecích zařízení (kromě elektronických čteček s technologií e-ink) se navíc dá číst i potmě.
- Velice důležitou výhodou elektronického textu je možnost pracovat s ním. Lze si dělat poznámky, vkládat odkazy a záložky nebo zvýrazňovat určité pasáže textu, a to vše bez jeho trvalého poškození. Jde měnit velikost písma nebo si nechat text předčítat nahlas. Celkově si můžeme text daleko snáze přizpůsobit svým požadavkům.
- V elektronických knihách se dá lehce vyhledávat. Umožňují snadné nalezení potřebné pasáže nebo klíčového slova. Důležité je také to, že elektronické dokumenty často

nabízejí hyperlinkovaný obsah, který se dá zobrazit zároveň s textem, což přispívá k ještě snazší orientaci čtenáře.

- Elektronické knihy jsou ekologičtější, nespotřebovávají ani papír, ani energie.
- Jsou lehce dosažitelné a obnovitelné. Čtenář může přeskakovat mezi jednotlivými texty, aniž by ztrácel čas.

Nevýhody

- Mezi nevýhody čtecích zařízení (a tedy i samotných elektronických textů) patří už samotný fakt, že jsou elektronické. Dají se snadněji rozbít a potřebují baterie. Jedna z výhod tištěného textu spočívá v tom, že jej lze zničit jen fyzicky, zatímco e-booky lze poškodit i jinak (podle toho, co vše působí destruktivně na jejich nosiče).
- Elektronický text existuje v nepřeberném množství různých formátů a je tedy potřeba vždy jiný program, který jej zobrazí, nebo program, který dokáže jednotlivé formáty převádět mezi sebou. Technologie se navíc rychle mění a některé formáty už díky tomu mohou být natrvalo ztraceny.
- Problém přenositelnosti souvisí hlavně s chráněnými elektronickými texty. Pokud je text stažen na počítači a je jej potřeba přenést na jiné médium (čtenář jej potřebuje studovat ve škole, na pracovní cestě, apod.) nemusí se to povést. Pokud si zakoupený text smažete (náhodou nebo třeba při formátování svého zařízení), v mnoha případech si jej musíte koupit znovu.
- Problémem je i získávání elektronických textů, pokud je čtenář chce získat legálním způsobem. Objevilo se několik nových internetových knihkupectví, která prodávají beletrii v češtině v elektronických formátech, ale získat odbornou literaturu v češtině je stále ještě problém.

Celkově se dá říci, že dokumenty v elektronické formě jsou uživatelsky příjemnější z hlediska přizpůsobení parametrů textu a práce s ním, ale zároveň jde o nestabilní formát, alespoň ve srovnání s dokumentem papírovým.

Z toho také vycházejí výhody čtení z obrazovky – uživatel má daleko větší možnosti práce s textem, ale zároveň si musí nějakou dobu na nový formát zvykat, ať už se jedná o práci se softwarem nebo hardwarem.

4.5 Vnímání textu na obrazovce a rychlost čtení

Jednou z hlavních otázek, která se týká screen readingu, je ta, zda čtení z obrazovky ovlivňuje nějakým způsobem rychlost čtení a vnímání a zapamatování textu.

Už od 80. let byly prováděny nejrůznější výzkumy a testy. Jedná se například o výzkumy Mutera (proveden v roce 1982), Goulda a Grischkowskeho (1984). Tyto výzkumy většinou sledovaly rychlost čtení z obou médií (tedy elektronického a papírového) a jejich výsledky potvrzovaly, že z papíru se čte rychleji, než z elektronického média.

Na druhou stranu už v té době existovaly průzkumy, které žádné rozdíly mezi oběma druhy čtení nevypozorovaly, např. Askwall (1985), Cushman (1986). Tyto výzkumy se kromě čtení zaměřovaly i na porozumění textu [Garland, 2004, s. 43; Kol, 2000, s. 69].

Dá se tedy říci, že už od začátku byly tyto výzkumy protichůdné a existovaly důkazy, které podporovaly jak jeden tak i druhý názor. Je několik možných důvodů, proč se testy prováděné v průběhu let tolik liší výsledky. Většinou se jedná o testy na specifických a úzce vyměřených skupinách. Důležité faktory nejsou správně kontrolovány nebo jsou úplně přehlíženy, testy také nemají jednotnou formu a jsou při nich používány odlišné metody. Z těchto důvodů se jejich výsledky často liší a nedají se srovnávat [Dillon, 1992].

V roce 2000 byl proveden průzkum, který měl ve světle nových technologií (obrazovky s vyšším rozlišením, digitální knihovny, atd.) znovu přehodnotit předchozí výsledky.

V pilotním průzkumu bylo zjištěno, že studenti, kteří nebyli počítačově zdatní, měli problémy s efektivním čtením elektronického textu, nicméně jejich pochopení textu bylo stejné, jako u druhé skupiny studentů, která četla z papíru. Bylo proto rozhodnuto pokus zopakovat, ale nejprve studenty naučit používat vlastnosti a funkce elektronického textu.

Studenti se měli naučit selektivní čtení (tedy hledání konkrétní informace), kurzorické čtení (udělat si rychlý přehled o textu) a statarickému čtení.

Tyto pojmy byly autorkami výzkumu předefinovány pro účely čtení z obrazovky takto:

- Selektivní čtení → schopnost efektivně využít funkci *Hledat*
- Kurzorické čtení → schopnost využívat hyperlinkovanou osnovu a odkazy v textu namísto posunování pomocí lišty
- Statarické čtení nebylo potřeba předefinovat, protože jeho cíl zůstává neměnný nezávisle na médiu

Studenti byli rozděleni na dvě skupiny. Obě tyto skupiny byly seznámeny s metodami efektivního čtení, ale studenti, kteří měli číst z obrazovky, dostali navíc 4 hodiny tréninku využití elektronického textu. Obě skupiny pracovaly se stejnými texty.

Ve studii se ukázalo, že výsledky obou skupiny si byly velice podobné a nebyly mezi nimi žádné větší rozdíly. Výsledky původního pilotního výzkumu, který ukazoval, že skimming z papírových materiálů je rychlejší, se zde nepotvrdil. Test, ačkoliv byl proveden na malé

skupině studentů (47), ukázal, že pokud je čtenářům poskytnuta příprava v technikách efektivního čtení, není velký rozdíl mezi papírem a obrazovkou [Kol, 2000, s. 69-75].

Drobíková [2011] uvádí výsledky průzkumu mezi pedagogy Evangelické teologické fakulty UK, který se týkal toho, jaké výhody a nevýhody v elektronickém textu vidí. Mezi přednostmi bylo uvedeno např. snazší vyhledávání nebo možnost mít otevřených více oken najednou. Mezi nevýhodami převažoval např. špatný přehled o textu, že jej nelze číst kdekoli nebo vliv na zdraví, konkrétně zrak.

V návaznosti na tento výzkum pak uvádí ještě jeden, který byl proveden na absolventech kurzu racionálního a rychlého čtení. Pro absolventy nebyl po ukončení kurzu rozdíl mezi čtením z obrazovky nebo z papíru.

Výzkumů, zaměřených na toto téma, bylo provedeno víc, nicméně všechny mají více méně stejné výsledky: rychlost a pochopení při čtení z obrazovky se výrazně neliší od rychlosti a pochopení při čtení z plného textu. Je však třeba naučit čtenáře postupům efektivního čtení a porozumět charakteristickým rysům elektronického textu.

4.6 Faktory ovlivňující čtení z obrazovky

Existuje několik hlavních faktorů, které ovlivňují čtení z obrazovky a které také mohou patřit mezi hlavní důvody, proč se jednotlivé průzkumy liší ve výsledcích.

4.6.1 Technologie

V minulosti byly testy prováděny na obrazovkách typu CRT, na kterých se obraz přepíše 60x až 100x za vteřinu. Pokud je frekvence přepisu nižší než určitá hranice, blikání obrazovky je viditelné. Lidské oko se potřebuje k fixaci nejméně 0,2 sekundy, aby mohl být obraz správně vnímán a přenesen. Podle výzkumu Monteguta (1997) 60 Hz frekvence přepisování obrazu (asi každých 16 milisekund) zpomaluje rychlost čtení o tři procenta. Přepisování také způsobuje kolísání podsvícení obrazovky, což také může vyústit v problémy s vnímáním a pochopením textu. Různé průzkumy dokázaly, že tyto faktory opravdu ovlivňují mozkovou činnost [Garland, 2004].

Kromě přepisování obrazovky a kmitání obrazu, mohly být rozdíly ve výsledcích způsobeny také nedostatečnou kvalitou zobrazování textu na obrazovce, popřípadě rozlišením obrazovky (malé obrazovky hůře zobrazují text), podsvícením nebo kontrastem pozadí a písma, který je na obrazovce jiný než u papírového dokumentu.

Na druhou stranu málokdo dnes má ještě CRT monitory. Všechny přenosné počítače (se kterými studenti pracují rozhodně častěji, než se starými počítači s CRT obrazovkami) mají

obrazovky LCD, které se nepřepisují a zaručují tak stabilní neblíkající obraz bez barevných skvrn nebo poruch geometrie.

LCD monitory navíc mají další výhody. Narozdíl od CRT vyzařují pouze zlomkové množství elektromagnetického spektra a riziko ohrožení zdraví nebo zraku je zde tedy minimální. Ve spojení s CRT monitory byly vysledovány vlivy na zdraví uživatele – bolesti hlavy a závratě, nespavost, podráždění očí, stres, problémy s dýcháním a se srdcem nebo problémy s koncentrací. U LCD obrazovek tyto možné negativní dopady nehrozí [Liška, 2008, s. 38-39].

4.6.2 Uspořádání textu

Hlavním a zcela nejdůležitějším rysem elektronického textu je jeho uspořádanost a struktura.

Každý text musí být uspořádán do slov, vět, odstavců a kapitol, aby byl pro čtenáře dobře čitelný, ale u elektronického textu je tato vlastnost ještě důležitější. Zvláště uvážíme-li, že elektronický text jako nehmotná entita ztrácí na jednom rozměru, a to své fyzické přítomnosti.

V roce 2010 provedla Ellen Rose na univerzitě v New Brunsvicku pomocí nestrukturovaných rozhovorů průzkum týkající se názorů studentů na čtení z obrazovky. V tomto průzkumu se ukázalo, že jedním z hlavních problémů, který studenti při práci s elektronickým textem zakoušejí, je změna přesunování se v textu. Zatímco klasický dokument je jasně rozdělen a strukturován svými stránkami, v jeho elektronické verzi toto rozdělení skoro zaniká. Stránky následují okamžitě za sebou a jak se čtenář posunuje shora dolů, jeden z indikátorů textu mizí. Problémem se zdá být i rozdělení textu do sloupců, zvláště nejsou-li oba sloupce na stránce zobrazené celé. Potřeba neustále se přesouvat v textu nahoru a dolů je rušivá [Rose, 2011, s. 518-519].

Z mnoha průzkumů vyplývá, že čtenář nemá rád fyzickou nepřítomnost textu. Není na ni zvyklý. Ztěžuje mu čtení. Pokud text ještě navíc není dobře strukturován, jeho četba je téměř nadlidským úkolem. Dillon [1994, s. 28] cituje Garlanda⁸, který říká „...ale kniha je kniha je kniha. *Uklidňující, s vlastní vahou a pocitem „klidně dej si na čas“...*“ Tento povzdech shrnuje mnoho čtenářských argumentů proti elektronickým textům a čtení z obrazovky.

Na rozdíl od klasického papírového dokumentu, elektronický text zůstává čtenáři vždycky z části skrytý. Čtenář nemůže vidět jeho celkovou podobu a jeho rozdělení, alespoň dokud si jej neprojde celý. Klasické dokumenty poskytují v tomto ohledu výhodu, když samotnou svou formou mohou čtenáři napovědět, kde se nacházejí nejdůležitější myšlenky. Proto je potřeba

---

⁸Garland, J. *Ken Garland and Associates, Designers: 20 years work and play*. London : Ken Garland and Associates, 1982.

čtenáři, už tak zahlcenému novým médiem, neztěžovat situaci a poskytnout mu vodítka ke struktuře textu.

Ve výše zmíněném průzkumu, který provedly Kolová a Scholniková (viz podkapitola 4.5), byl předefinován význam kurzorického čtení, tedy skimmingu. Tento fenomén byl nově nazván *screen skimming* a vymezen jako „...čtení *hyperlinkované osnovy, klikání na jednotlivé body a rychlé procházení daného textu, zvýrazňování důležitých částí a skrolování a pročitání zvýrazněných částí a hlavních myšlenek textu.*“ Užívání hyperlinkované osnovy má jasné výhody před popojížděním v textu nahoru a dolů a je šetrnější k očím. Prolinkovaná osnova na jeho začátku vlastně poskytuje čtenáři alternativu k fyzické podobě dokumentu [Kol, 2000, s. 70-71].

Vzhledem k tomu, že elektronické texty lze číst na celé řadě zařízení s různě velkými displeji různým poměrů stran, bylo provedeno množství výzkumů o správné délce řádku a zalamování textu a také o tom, zda je lepší klasický pohyb mezi stránkami (tj. zleva doprava) nebo skorolování (seshora dolů). Nanavati a Bias uveřejnili v roce 2005 přehled průzkumů a experimentů, které byly na toto téma provedeny. V závěru svého článku je shrnují do několika doporučení a pokynů.

Čtení z obrazovky není v první řadě stejné jako čtení z papíru. Co tedy platí pro délku řádku a uspořádání textu v klasické formě, nemusí platit pro formu elektronickou.

Co se týče délky řádku, nesmí být ani příliš dlouhý, ani příliš krátký. U příliš širokého textu je pro oko problematický přechod z jednoho řádku na druhý. Regrese je příliš velká a oko může jeden nebo více řádků překročit. Dlouhá mezera také může způsobit přerušování toku myšlenek – čtenář se snaží najít začátek nového řádku a zapomene, co četl v předchozím. Nežádoucí také je, aby čtenář u příliš dlouhých řádků nepohyboval jen očima, ale také hlavou. U příliš krátkého řádku se zase zvyšuje počet a prodlužuje čas jednotlivých fixací. Podle průzkumu, který provedli v roce 1996 Grabinger a Osman-Jouchoux, čtenáři preferují řádky dlouhé 8 až 10 slov (nebo 45-60 znaků). Dalším doporučením je, aby délka řádku byla asi 30-ti násobkem velikosti písma. Čím větší je čtenářova vzdálenost od obrazovky, tím delší mohou být řádky.

Dobře vnímatelné jsou také sloupce, které, pokud jsou správně dlouhé, umožňují čtenáři provádět sakadický pohyb nikoliv horizontálně, ale vertikálně.

Jednoduché řádkování textu znamená také víc delších fixací na řádek, proto je lepší širší řádkování. Je také dobré zarovnávat text doleva. Pokud je zarovnaný do bloku, je třeba, aby slova na koncích řádku nebyla dělená. Řádek by měl končit celým slovem nebo větou.

Problematické může být volné místo na obrazovce v případě, že řádky jsou příliš krátké nebo obrazovka je příliš široká. Volné místo, zvláště je-li bílé nebo má jinou jasnou barvu, může čtenáře oslňovat a zneprůjemňovat mu čtení. Proto je potřeba buď roztáhnout text na celou obrazovku, nebo věnovat pozornost pozadí a zabarvit jej do neutrálních, pro oko příjemných tónů. V případě, že obrazovka je příliš široká pro jeden sloupec, je dobré jich udělat víc. Jednotlivé sloupce zároveň musí od sebe být odděleny dostatečnou mezerou, aby nedocházelo ke překrývání v očních pohybech [Nanavati, 2005, s. 140-142].

HCI neboli *human-computer interaction* je „Druh komunikace, při níž dochází k přenosu informací mezi člověkem a počítačem, která spočívá v interakci programátora, operátora či uživatele s počítačem na základě přesně stanovených pravidel. Vstupní informace jsou počítači předávány např. pomocí klávesnice, hlasového vstupu apod. Výstupní informace předává počítač člověku pomocí monitoru, tiskárny, hlasového výstupu apod. [Jonák, 2009]“

Kromě toho je to také disciplína, která se zabývá uživatelským rozhraním mezi člověkem a počítačem. Snaží se analyzovat chování lidí při styku s počítačovým programem a vytvořit použitelné, efektivní a intuitivní prostředí [Human-computer interaction, 2012].

Na Ústavu informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy bylo na toto téma napsáno několik závěrečných prací.

Nejmladšími nalezenými jsou Návrh *optimalizace přenosu informací k uživateli v prostředí WWW* od Pavla Pokorného a *Aspekty vztahu „člověk – počítač“ s důrazem na uživatelské rozhraní* od Martiny Součkové. První práce je věnována aspektům, které by mělo rozhraní mezi uživatelem a počítačem mít, zajímá se o barvy, vhodná slova a rozmístění textu. Druhá práce se věnuje spíše samotné disciplíně a chování uživatele. Obě práce byly obhájeny v září roku 2003.

Další dvě práce jsou z roku 2005. Jedná se o diplomovou práci *Chování uživatelů při vyhledávání informací* od Jana Páchy a bakalářskou práci *Počítačová hra jako nedílná součást vývoje informační společnosti* od Jaroslava Faltuse. Obě práce ale se čtením z obrazovky souvisí jen okrajově. První se zaměřuje zejména na rozhraní vyhledávacích systémů a druhá na uživatelské rozhraní v počítačových hrách.

V roce 2006 byla obhájena bakalářská práce Richarda Pelcla *Základní metodické postupy při tvorbě uživatelského rozhraní*. Tato práce se zaměřuje zejména na přehled metodik pro vytváření uživatelského rozhraní.

V roce 2010 byla obhájena bakalářská práce Gabriely Ferbarové *Persony jako efektivní způsob modelování uživatele pro návrh uživatelských rozhraní* a bakalářská práce Pavla Mika *Uživatelská rozhraní integrovaných informačních systémů*.

Růžena Galová obhájila v roce 2011 diplomovou práci *Prvky vizuální narace v interakci člověk-počítač*.

Z roku 2012 pochází bakalářská práce Františka Čandy *Návrh uživatelského rozhraní CMS systému pro administraci a sdílení souborů* a bakalářská práce Evy Šebestové *Analýza a srovnání uživatelského rozhraní webových stránek oborových knihoven na FF UK a návrhy na jejich inovaci*.

4.6.3 Schopnosti a zvyk

Další okolností, která může ovlivňovat rozdílné výsledky průzkumů, je zvyk. Všichni jsme už od školy navykáni na čtení z papíru a čtení z obrazovky počítače je pro nás i naše schopnosti něčím novým. Na výše uvedeném průzkumu lze vidět, že když byla studentům v jedné skupině dána možnost vyzkoušet si efektivní čtení z obrazovky předem a zvyknout si na něj, výsledky se ve srovnání s druhou skupinou nijak zvláště nelišily.

Výzkum byl prováděn na univerzitních studentech, což je specifická skupina, vzhledem k tomu, že studenti se setkávají s elektronickými zdroji velice často, jsou na ně tudíž zvyklí a vědí, jak s nimi pracovat (alespoň částečně).

Způsob, jakým je čtenář zvyklý číst text papíru, nebude efektivní v případě toho elektronického. Je potřeba naučit se rozdíly mezi oběma médii.

Samozřejmě, zásadní roli zde hraje zvyk. Zvykne-li si čtenář na elektronický text, už mu nepřijde tak složitý a neobratný a je schopen se v něm pohybovat daleko instinktivněji.

4.7 Rozdíly mezi čtením elektronického a klasického textu

Čtení elektronického textu probíhá jinak, než četba textu tištěného. To se zvláště týká hyperlinkovaných textů. Jak píše Slatin [1990, s. 874] „...čtením hypertextu se rozumí *diskontinuální nebo nelineární proces, který je, stejně jako myšlení, ve své podstatě asociativní, jako protiklad k posloupnému procesu, který představuje konvenční text.*“ Pro čtení hypertextu je nutné, aby čtenář rozuměl a pochopil myšlení autora a aby byl schopen na text aplikovat své vlastní racionální myšlení. Hypertext je samozřejmě jen jedním druhem elektronického textu, nicméně pravidla vztahující se k jeho čtení se dají aplikovat i na ostatní digitální interaktivní texty.

Rozdíl mezi elektronickým a klasickým dokumentem je i v tom, jakým způsobem, jej čtenáři využívají. Tištěný dokument většinou bývá tím koncovým zdrojem, ke kterému se uživatel snaží dostat. U elektronickým dokumentů to ale nemusí platit. Studie, která byla provedena na University of Strathclyde ve Skotsku, se snažila zjistit, jak studenti vnímají a

reagují na elektronické knihy (NetLibrary, Ebrary, Oxford Reference Online, atd.) [Noorhidawati, 2008, s. 2].

Z původního internetového výzkumu vyplynulo, že nejvíce studentů se snažilo v e-boocích najít relevantní obsah, tedy „kus“ informace, které potřebovali k vypracování práce, nebo kvůli výzkumu. Druhá největší skupina studentů využívala elektronické knihy ke klasické četbě (*extended reading*), tedy jako učebnice ke kurzům nebo doporučenou literaturu. Nejméně bylo těch studentů, kteří v nich hledali specifickou informaci. V průzkumu se objevily i komentáře studentů, kteří tvrdili, že číst z obrazovky po delší dobu bylo nepohodlné. Tento rozpor ve faktech se dá vysvětlit tím, že některá povinná literatura k přednáškám zřejmě nebyla dostupná v klasické podobě.

Na tento výzkum navazovala studie, která se snažila podrobněji zjistit, jak studenti hodnotí lehkost nebo těžkost vyhledávání v elektronických textech, jak moc je pro ně užitečný fakt, že v sítích jako Ebrary lze prohledávat celou sbírku naráz (tzv. *collection browsing*). Ze studie také vyplynulo, že většina studentů, 94% dává přednost tištěnému formátu, pokud jde o klasické čtení. Naopak největší převahu měly e-booky při vyhledávání konkrétních formací, kdy je preferovalo 67% studentů [Noorhidawati, 2008, s. 9].

Elektronické knihy jsou také často využívány jako jakási zkouška, jestli si student má koupit její tištěnou verzi nebo ne. Tento fakt je ovlivněn tím, že elektronické texty mají hypertextové obsahy a rejstříky, a tak se v nich může student snadno zorientovat a zjistit, jestli obsahují to, co potřebuje [McCarty, 2001, s. 47].

Většina průzkumů, které byly na toto téma provedeny, i přímého pozorování potvrzuje, že na elektronické knihy není pohlíženo jako na náhradu za klasické papírové texty. Jejich funkce je jiná. Staly se z nich referenční materiály, ve kterých se hledají informace, ale neslouží ke klasické četbě. To prozatím dosvědčuje i fakt, že nejrozšířenějším elektronickým textem je článek [Noorhidawati, 2008; McCarty, 2001].

4.8 Souhrn

Čtení z obrazovky je odlišné od klasického čtení. Zatímco při klasickém čtení je často jedinou čtenářovou pomůckou pro čtení kniha, při čtení z displeje je nutné mít právě ono zařízení s displejem a najít vhodný text ve správném formátu. Čtenář navíc musí umět používat program, ve kterém daný text čte. Pokud čte na počítači, je potřeba upravit podmínky čtení tak, aby dopad čtení na zdraví byl co nejmenší.

Elektronické texty mají své nesporné výhody. Jsou přenosné, nevyžadují mnoho paměti, jsou lehce dosažitelné a dají se jednoduše sdílet. Záleží na formátu textu, ale čtenář má

většinou mnoho možností, jak si text upravit, aby se mu četl lépe. A jednou z jejich největších výhod je jednoduché prohledávání.

Mezi nevýhody elektronických textů patří to, že potřebují energii nebo baterie, dají se relativně lehčeji poškodit, než papírové dokumenty, existuje mnoho variant formátů a často je potřeba jeden konkrétní program, aby se dal text otevřít. Elektronické texty jsou snadno přenosné, pokud ovšem nejsou v chráněném formátu. Pokud si jsou náhodou smazány nebo je potřeba je přenést na jiné zařízení, většinou je nutné koupit je znovu. Problém získávání elektronických textů je v současné době v Česku o něco menší, neboť bylo otevřeno několik nových online knihkupectví s elektronickými knihami.

Od doby, kdy se objevily první osobní počítače, proběhlo mnoho výzkumů, které se snažily určit, zda je čtení z jejich obrazovky horší než čtení z papíru. První výzkumy zcela pochopitelně prokázaly, že ano. Ovšem novější výzkumy z posledních let začínají ukazovat něco jiného. Rychlý technický vývoj zajistil, že čtení z počítače už není tak nepohodlné. Obrazovky už neblíkají, dá se nastavit jejich jas a rozlišení, a pokud uživateli svítí při čtení do očí, může si počítač (pokud se jedná o notebook) vzít a odnést si jej jinam. Kromě technologie jsou dalšími činiteli, kteří ovlivňují čtení z displeje, především uspořádání textu a zvyk. U některých formátů textu si čtenář může jejich vzhled upravovat sám tak, aby mu vyhovoval. U jiných je potřeba, aby jejich tvůrce znal uživatelské preference a dokázal je vytvořit příjemné ke čtení. Zvyk si musí každý uživatel vypěstovat sám. Pomáhají k tomu ovšem kurzy počítačové gramotnosti a racionálního nebo efektivního čtení. Pokud se uživatel dozví, jak může s programem pracovat a jak pracovat s textem, aby si jej lépe pamatoval a více z něj měl, čtení z obrazovky se stává daleko efektivnějším a stejně rychlým jako čtení z papíru.

Poslední úvahou na konec může být, že všechny průzkumy uvedené v této kapitole byly o čtení z displeje počítače. Ani jeden z nich se nezaměřoval na tablet nebo čtečku. Je otázkou, jak podobné nebo odlišné by byly jejich výsledky.

5 ZAŘÍZENÍ PRO ČTENÍ ELEKTRONICKÉHO TEXTU

5.1 Způsoby práce s klasickým textem

Práce s textem je velice důležitou součástí četby. Mnoho autorů se shoduje, čtení je opravdu efektivní až s tužkou v ruce. Ať už čtenář podtrhává a dělá si poznámky přímo v knize nebo si její obsah vypisuje na papír.

Způsoby práce s fyzickým textem jsou na pomezí efektivního čtení a racionálního studia. Z jakéhokoliv čteného dokumentu je vždy potřeba něco si vzít, uchopit některou jeho myšlenku, jinak je čtení zbytečné.

Práce s textem spadá mezi metody čtení jen částečně, pro jeho efektivitu je však nezbytná. Nejčastěji je zmiňována v souvislosti se čtením aktivním a statarickým.

Například Zielke je zastáncem dvojího čtení. Nejprve je na řadě rychlé přelétnutí textu a poté následuje pozorné čtení. V této fázi doporučuje použít metodu *analýzy materiálu*. Tato analýza je podle něj nezbytně prováděna s tužkou a papírem. Čtenář graficky znázorní hlavní myšlenky textu, a jak se jim podřizují ty vedlejší [1988, s.116-119].

Dále se práce s textem objevuje například v díle Françoise Richaudeaua. Zde hlavně v souvislosti se čtením selektivním (*lecture de réperage* – viz kap. 2.3.3), kde doporučuje čtenáři zakládat si stránky nebo vytvářet si vlastní rejstříky, pokud v knize nejsou přítomné [Richaudeau, 1984, s. 165-182].

Také Mistrík se zmiňuje o důležité roli práce s textem zvláště u statarického čtení (u Mistríka jako *ruptúrovité* – viz kap. 2.3.4). Zvláště se zaměřuje na to, že kniha není artefakt, ale aktivní uživatelův nástroj, do něhož by měl vkládat své myšlenky a dojmy z textu a kterou by měl obohatit o „...inštrukce o jej pespektívnom využívaní – ako vlastného pracovného prostriedku [Mistrík, 1996, s.84].“ Dále za důležité považuje vlastnoručně vytvořené zápisky o obsahu knihy, ať už jsou ve formě konspektu, anotace, rešerše, excerpce nebo digestu.

Zielke ve své knize *Jak racionálně studovat* [1977, s. 152] popisuje schéma optimální práce s knihou:

1. Rychlé pročtení textu, díky kterému čtenář zjistí základní informace
2. Shrnutí obsahu několika málo slovy
3. Důležité pasáže jsou důkladně přečteny znovu. Čtenář podtrhává nové pojmy, myšlenky a údaje, části textu, které vyžadují bližší studium (jsou potencionálně problematické, jména, cizí slova, vzorce a poučky, zajímavé části, stojící za zapamatování

4. Důležitý text je prostudován znovu a označen po okrajích (značky záleží na každém čtenáři zvlášť)
5. Nové prohlédnutí podtržených míst, shrnutí textu, zachycení vlastních myšlenek o dané problematice

Práce s textem může mít mnoho podob. V zásadě se dá rozdělit takto:

Plán četby

Richaudeau ve svém díle navrhuje, aby si každý čtenář udělal plán četby. Nejen pro dokumenty, které přečíst musí, ale hlavně pro dokumenty, které přečíst chce, ale nespěchá na ně. Tyto dokumenty mají tendenci se časem hromadit a čtenáře tak ochromovat už jen svým množstvím. Aby se tomuto vyhnul, navrhuje Richaudeau postup, jak zefektivnit svou denní četbu.

Začíná čtením denního tisku. Nejdůležitější články mají největší nadpisy, a tudíž jsou lehce rozeznatelné. Přečíst celé noviny však trvá zbytečně dlouho. Tento čas se dá zkrátit několika způsoby. Buď je předem určeno téma, o kterém bude čtenář číst, nebo čas, po který bude číst. Dále je možné rozdělit čtení novinových rubrik do dvou dnů, jeden den číst jednu polovinu, druhý tu druhou (to proto, že jedno hlavní téma se často objevuje i několik dní po sobě).

Při čtení magazínů a časopisů se mnoho lidí nechá zlákat k prolistování a čte podle toho, jaký obrázek je kde zaujme. Toto čtení je však zmatené. Proto Richaudeau doporučuje číst podle témat a jednotlivým rubrikám věnovat třeba i celý den.

Při čtení knih je neúčinnějším postupem sestavit si plán četby. Zorientování se v knize je nejlepší podle jejího obsahu (čtenář se ale nemusí držet pořadí kapitol), je možné použít také rejstřík a ostatní přílohy – tabulky, časové osy, atd. Pak se může čtenář rozhodnout, kolik času které kapitole věnuje, které si chce přečíst celé a které je třeba jen zběžně projít. Na závěr si sestaví časový plán. Výběr samotné metody četby nechává Richaudeau na čtenáři [Richaudeau, 1994, s. 205-214].

Práce s doplňky textu

Sem se řadí např. používání rejstříku, slovníku cizích slov a obsahu. Práce s obrázky a grafy přítomnými v textu. I když se to může zdát jako primitivní rada, tyto pomůcky velice zrychlují a usnadňují orientaci v dokumentu a jeho pochopení.

Poznámky a záložky

Záložky si čtenář vkládá do textu ze dvou důvodů. Buď aby si poznačil, kde skončil, nebo aby si připomněl, na kterých stránkách našel něco důležitého.

Záložky se dají využít i pokud čtenář nechce psát přímo do knihy. Do knihy se vloží pruh papíru a na něj se připisují poznámky a značky k textu, se kterým souvisí. Pruhy jsou označeny čísla stránek.

Se záložkami se dá pracovat i barevně nebo tvarově. Např.: červená záložka nebo záložka zastříhnutá šikmo znamená, že čtenář má tuto část textu okopírovat, apod.

Poznámky v knize mohou mít celou řadu podob. Čtenář si může poznamenat souvislost textu s jinou částí knihy nebo jinou knihou. Může zapisovat dojmy, které při čtení měl a které mu pomohou snáze si vybavit obsah. Čtenář může zapisovat repliky mířené na autora, třeba s ním polemizovat. Na okrajích stránek může vytvářet vlastní formulace nadpisů a obsahu knihy pro svou snazší orientaci.

Místo se slovy může čtenář pracovat jen se značkami, písmeny nebo číslicemi. Nejjednodušší je orientace podle silného/slabého podtržení nebo zatržení. To může mít různé styly – jednoduchou čáru, přerušovanou nebo vlnitou. Různé barvy mohou mít různé významy, např.: červená pro důležité pojmy, zelená pro podstatné fráze, černá pro pasáže, o nichž máme pochybnosti. Pomocí vykřičníku se dají označovat místa a slova, kterým je potřeba věnovat pozornost nebo jsou důležité, pomocí otazníku ty, které je potřeba vysvětlit [Zielke, 1977, s.155-157; Mistrík, 1996, s. 84].

Práce se znalostmi získanými z textu

Sem patří například **výpisky z textu**. Obsah textu je vhodné si nějak zaznamenat zvláště u odborných knih a dokumentů. Slouží to jednak k zapamatování dané problematiky, ale také k případnému osvěžení znalostí po delší době. I když čtenář zjistí, že daný dokument se zcela netýká jeho tématu, je vhodné udělat si z něj udělat několik poznámek. Po čase je totiž možné, že čtenář zapomene, proč ten daný text nechtěl a bude tak ztrácet čas jeho novým pročitáním. Navíc se dané téma může hodit v budoucnu k něčemu jinému.

Výpisky z textu se dají dělat mnoha formami. Může to být stručný obsah díla nebo jen několik slov, která zachycují to hlavní, může to být jen několik doslovných citátů. Vždy záleží na čtenáři a jeho paměti, jaký typ textu a jak uspořádaný mu pomůže nejlépe vybavit si, o čem dokument byl, a na účelu, za jakým dané dílo čte.

Jedním ze způsobů, jak uchovávat tyto výpisky, je **kartotéka**. Na menší lístky (A5-A6) si čtenář poznamenává buď obsahy knih, cizí slova, nápady, citáty, vzorce nebo cokoli jiného a

třídí je podle nejrůznějších hledisek. Zielke [1977, s. 120-125] doporučuje kartotéku lístkovou, v současné době je však možné založit si podobný katalog v elektronické podobě.

Dalším možným způsobem práce se znalostmi z textu jsou **myšlenkové mapy**. Je to grafické znázornění hlavních pojmů daného tématu a vztahů mezi nimi. Myšlenkové mapy by měly kopírovat nelineární myšlení mozku a snadněji a přehledněji tak zachytit podstatné vztahy [Papík, 1992, s. 96-97].

Myšlenkovým mapám se velmi blíží **grafické přehledy**, které ale nejsou obvykle tak náročně zpracované. Zachycují nicméně hlavní pojmy a jejich vztahy tak, jak si je čtenář vybavuje.

5.2 Čtečky elektronických knih

Na otázku, co jim vadí na elektronických textech, odpovídají lidé mnoha způsoby. V zásadě se jejich námitky dají z velké většiny shrnout do několika bodů:

- Elektronické texty se nedají číst všude (v křesle, v posteli, ve vlaku, ve frontě...)
- Špatný vliv na zdraví – bolí z nich oči/hlava/záda
- Málo přenosné
- Špatná orientace a manipulace s textem
- Není to kniha – cit, vůně, pocity ze čtení, jsou nedostupné, jejich cena, atd.

Na první čtyři stížnosti, které jsou v odpovědích zastoupeny nejčastěji, existuje odpověď – čtečka.

Hlavní výhodou čteček je jejich obrazovka. Ta ve valné většině využívá technologie elektronického inkoustu, i když se už objevily čtečky s LCD displejem.

Displeje založené na elektronickém inkoustu mají nízkou spotřebu energie a vynikající kontrast barev. V současnosti jsou na trhu hlavně čtečky s černobílými e-inkovými displeji, které jsou schopné zobrazit několik stupňů šedi. Jediná čtečka s barevným e-inkovým displejem je *JetBook Color* od firmy Ectaco, která má 9,7 palcový (asi 25 cm) dotykový displej Triton Color E-Ink.

V červnu 2013 by se ovšem na evropském trhu měla objevit nová čtečka od firmy PocketBook, která by měla být vybavena dotykovým displejem Triton E-Ink druhé generace. Bude mít o něco menší úhlopříčku (8 palců, tedy asi 20 cm) a displej bude podsvícený [Bareš, 2012].

Technologie černobílého E-Ink displeje je založena na mikrokapslích (jedna má zhruba průměr lidského vlasu), které obsahují bílý a černý pigment. Tyto mikrokapsle jsou uloženy mezi elektrodami a vystaveny elektrickému poli. Ve chvíli, kdy má pole záporný náboj, černý

pigment klesne na spodek kapsle, bílý je „odpuzen“ nahoru a stane se viditelným. A naopak, pokud jsou vystaveny kladnému elektrickému poli, viditelným se stane jen černý pigment – viz příloha č. 8 [ZONER Software, 2011].

Technologie barevného E-Ink displeje je o něco složitější, nicméně se jedná o speciálně upravené vrstvy, které jsou v základním stavu číré, a pod vlivem náboje se zabarvují [Vojáček, 2012].

Čtečky s technologií elektronického inkoustu tedy spotřebují velice málo energie a mohou tak být lehké a kompaktní. Navíc energii spotřebovávají pouze tehdy, když se přepisuje obrazovka. Proto se k jejich výdrž často uvádí, kolik otočených stránek vydrží. Díky této technologii jsou displeje velice dobře čitelné na přímém světle. Čím více světla mu na čtečku dopadá, tím lépe se čtenáři čte, na rozdíl od LCD displejů.

Mezi zápory této technologie patří, že obrazovky, které ji využívají, nejsou podsvíceny. Pokud si tedy čtenář chce číst v noci, je třeba rozsvítit si lampičku. S řešením tohoto problému přišla například firma Barnes & Nobles, Amazon nebo Kobo. Nabízejí čtečky s podsvíceným displejem. Ten je většinou řešen tak, že světelné diody se skrývají v rámu čtečky a speciální vrstva je rozvádí rovnoměrně po displeji (viz přílohy č. 9 a č. 10).

Při každém přepsání obrazovky se mění každý pixel, obrazovka tedy na chvíli celá zbělá a zčerná, než se objeví nová stránka. Tato technologie tak neumožňuje rychlé změny obrazu, nedokáže tedy například přehrávat video [ZONER Software, 2011; Griffey, 2010, s. 7-8].

V současné době jsou na trhu i čtečky s LCD obrazovkami. Ty se funkčností blíží spíše tabletům. Kromě čtení elektronických knih jsou uzpůsobeny hlavně procházení internetu a prohlížení multimediálního obsahu. Mezi jejich nevýhody patří špatná čitelnost na přímém světle a omezená výdrž baterie (zvláště ve srovnání se čtečkami s technologií elektronického inkoustu).

Hodnocení funkčnosti čteček

Z předchozí kapitoly o čtení z obrazovky vyplývá několik funkcí, které by měly elektronické čtečky, ať už klasické nebo softwarové, mít. Tyto funkce umožňují čtenáři lepší orientaci v textu a usnadňují mu práci.

Mezi hlavní parametry, které by měly čtečky splňovat, patří:

- **Hledání** – vyhledávání v uložených knihách i v textu, zobrazování výsledků
- **Navigace** – lišty pro posunování se v textu, orientace v obsahu, možnosti listování, zobrazení obsahů, náhledů na stránky, atd.

- **Poznámky** – vkládání poznámek a záložek, zvýrazňování textu, zobrazení poznámek a práce s nimi
- **Přízpůsobení** – čtečky, obsahu na čtečce a samotných textů – tedy délka řádku, možnosti změnit uskupení textu, barvu pozadí, typ a velikost písma, atd.
- **Propojení čtečky** – možnost vyhledávat v jiných zdrojích, např. slovníky, encyklopedie, internet

Jednotlivé čtečky, které budou představeny v dalším textu, budou zhodnoceny podle toho, jaké nástroje a řešení nabízejí v daných oblastech.

5.2.1 Kindle

Kindle je vlastní čtečka elektronických knih amerického knihkupectví Amazon. Stejný název nese přístroj i softwarová čtečka (viz kapitola 5.3.2).

Kindle první generace byl na trh uveden v roce 2007, v roce 2009 jej následovala generace druhá a v druhé polovině roku 2010 generace třetí. Čtvrtá generace (*Kindle Touch*) byla uvedena na trh v září 2011 a prozatím poslední pátá generace v září 2012. Společně s druhou generací se začal vyrábět i Kindle DX, což je přístroj s daleko větší dotykovou obrazovkou. V roce 2011 představila firma své vlastní tablety, *Kindle Fire*.

V současné době jsou na trhu 3 e-inkové čtečky (všechny se šesti palcovým displejem) a 3 tablety Amazon:

- Kindle (generace 5) – čtečka bez dotykové obrazovky, pouze s wi-fi připojením (příloha č. 15).
- Kindle Paperwhite – čtečka s dotykovou obrazovkou a podsvíceným displejem, v prodeji je verze pouze s wi-fi i s 3G (příloha č. 15).
- Kindle Keyboard – čtečka bez dotykového displeje, s 3G připojením a mechanickou klávesnicí pod obrazovkou. Jako jediná ze 3 čteček Amazon má i zabudované reproduktory a možnost zapojit sluchátka (příloha č. 13).
- Kindle Fire Tablet – tablet se sedmi palcovým (cca 18 cm) dotykovým LCD displejem
- Kindle Fire HD Tablet – tablet s taktéž sedmipalcovým displejem, ale v HD rozlišení
- Kindle Fire HD 8‘9 Tablet – tento tablet má největší displej (s úhlopříčkou asi 23 cm) a je v prodeji ve dvou verzích – s wifi připojením a se 4G sítí

Kindle podporuje formáty AZW a AZW3 (vlastní formáty Amazonu), PDF, TXT, PRC a nechráněný formát MOBI. Na čtečce lze také přehrávat hudba ve formátu Audible nebo MP3 a zobrazí i formáty JPG, BMP, PNG a GIF.

Ostatní formáty je nutné nejprve převést na výše uvedené. To lze provést pomocí služby, kterou poskytuje Amazon každému zákazníkovi v rámci jeho účtu. Dokumenty ve formátech DOC, DOCX, RTF, HTM, HTML lze odeslat na specifickou adresu každého zařízení Kindle a text je pak automaticky převeden na formát, který je čtečka schopná zobrazit [Amazon Kindle 3 3G, 2011].

Funkce čtečky Kindle

Po zapnutí čtečky se objeví vždy poslední zobrazená obrazovka. Pokud tedy uživatel Kindle vypnul uprostřed čtení knihy, ta samá stránka se mu objeví při jeho dalším zapnutí.

Na úvodní obrazovce, která se dá kdykoliv vyvolat stisknutím tlačítka *Home*, se objevují uložené knihy a sbírky. Na stránce se vždy nachází deset názvů sbírek nebo dokumentů. Který je v dané chvíli aktivní a se kterým tedy čtenář pracuje je naznačeno podtržením.

Na liště v horní části displeje se vlevo zobrazuje název zařízení (např. xxx's Kindle) a vpravo zda je zapnutá síť Wi-fi, jaký má signál a jaký je stav baterie.

Knihy lze na čtečce řadit podle názvu, autora, sbírek nebo podle naposledy přidávaných souborů. Pod horní lištou vlevo se zobrazuje celkový počet dokumentů a vpravo způsob jejich řazení. V dolní liště je vidět celkový počet stran dokumentů (na kolika stranách se nacházejí) - např. *Page 1 of 6*.

Hlavní nabídka se vyvolá pomocí tlačítka *Menu*, ve kterém se nacházejí možnosti *Turn Wireless On* (zapnout Wi-fi), *Shop in Kindle Store* (nakupovat v Kindle obchodě), *View Archived Items* (zobrazit archivované položky), *Search* (hledat), *Create New Collection* (vytvořit novou sbírku), *Sync & Check for Items* (synchronizovat a zkontrolovat položky), *Settings* (nastavení), *Experimental* (pokusné).

Pomocí první volby se lze připojit k síti Wi-fi, druhá možnost slouží k procházení a nakupování na Amazon.com. Pokud je připojení k dispozici, lze stahovat nejen celé knihy, ale i bezplatné ukázky. Ty jsou pak vpravo od názvu označeny jako *sample*.

Funkce *View Archived Items* odkazuje k *Your Kindle Library*, kterou má každý zákazník založenou zároveň s kontem⁹. Pokud se některý dokument nenachází na zařízení, ale je vložený v knihovně, lze se si jej odtud kdykoliv stáhnout.

Search umožňuje prohledávání na několika úrovních. Nabízí fulltextové prohledávání dokumentů v zařízení (*search my items*), prohledávání online obchodu (*search kindle store*),

---

⁹ Každý Kindle zakoupený na Amazon.com je automaticky registrován na účet zákazníka. Pokud jej uživatel koupí jinde, lze se zde registrovat a účet si založit. Účet umožňuje spravování obsahu Kindlu a poskytuje další dodatečné služby – například převod formátů, posílání dokumentů na jiné Kindly, apod.

vyhledávání na Googlu (*search google*), vyhledávání ve slovníku (*search dictionary*), vyhledávání na Wikipedii (*search wikipedia*) a prohledávání webu (*go to web*).

Při použití první možnosti – vyhledávání v dokumentech na Kindlu – jsou po zadání dotazu zobrazeny názvy všech dokumentů, ve kterých se hledaný výraz nachází, přičemž v závorce vlevo uvede počet výskytů. Poté, co si čtenář zvolí požadovaný dokument, otevře se seznam lokací nalezeného výrazu a teprve skrze lokaci je možné se dostat do samotného dokumentu.

Při prohledávání Googlu nezobrazuje čtečka české znaky, i když při čtení knih s nimi nemá problém.

Hledání ve slovníku se odehrává v jednom ze sedmi slovníků, které jsou na každém Kindlu k dispozici.

Pokud uživatel zvolí funkci prohledávání webu, je vyhledávaný pojem vložen přímo do adresy. Pokud tedy čtenář nenapíše celou adresu, požadovaná stránka není nalezena.

Pomocí funkce *Create New Collection* Kindle umožňuje vytvářet sbírky. Pokud chce čtenář založit novou, po zvolení této možnosti vloží její jméno. Dokumenty se do sbírek přidávají samostatně, jeden po druhém. Texty přidané do sbírek se už nezobrazují v hlavním menu, pouze v dané sbírce (mohou být i ve více sbírkách). Čtenář má možnost sbírky přejmenovávat, přidávat a odebírat z nich dokumenty nebo je mazat. Pokud zvolí poslední možnost, zmizí pouze sbírka a dokumenty se opět objeví v hlavní nabídce.

Pomocí funkce *Sync & Check for Items* se Kindle spojí se zákaznickým účtem na Amazon.com a automaticky stáhne nové dokumenty.

Pomocí funkce *Settings* je možné změnit některá nastavení čtečky. Je například možné zrušit registraci čtečky k zákaznickému účtu. Zákaznický účet na Amazon.com lze propojit s účty na sociálních sítích a sdílet na nich své poznámky. Skupiny uživatelů mohou vzájemně sdílet skrz Amazon své poznámky pomocí funkce *Popular Highlights*. Uživatel si také může na svůj účet zálohovat veškeré své poznámky a sbírky. Je možné zde také nastavit heslo ke Kindlu, které pak bude požadováno při každém zapnutí. Lze zde také uložit kontakt pro případ, že by se Kindle ztratil.

V nabídce *Experimental* se tradičně nachází webový prohlížeč.

Čtení na čtečce Kindl

Při čtení dokumentů je znovu důležité tlačítko *Menu*. První dvě možnosti jsou stále stejné (*Turn Wireless On, Shop in Kindle Store*), ale po nich už následují možnosti, které se týkají vždy daného dokumentu.

Funkce *Go to...* umožňuje pohybovat se v dokumentu. Je možné skočit na obálku (*cover*), na obsah, na začátek nebo konec knihy, nebo přímo na určitou lokaci (*location*).

Pokud je dokument zároveň uložen na uživatelské účtu i na Kindlu, je možné jej pomocí funkce *Sync to Furthest Page Read* synchronizovat tak, aby se oba otevřely vždy na poslední přečtené stránce, ať už byl dokument naposledy otevírán z účtu nebo na Kindlu.

Funkce *Add a Bookmark* přidává záložky a díky *Add a Note or Highlight* lze v textu označovat a dělat poznámky. Poznámky může uživatel odeslat do sociálních sítí, které má propojeny s účtem na Amazon.com

Veškeré záložky, označení a poznámky v dokumentu lze zobrazit pomocí *View My Notes & Marks*. Položky zde lze mazat a poznámky a zvýraznění lze opět sdílet na sociálních sítích.

Čtenář může měnit velikost písma (má jich k dispozici 8, od 2 mm do 9 mm), může také nastavit počet slov na řádku pomocí *Words per Line*. Na novějších generacích čtečky lze také změnit písmo.

Pokud je slovo v textu označeno, nebo na něj najede uživatel kurzorem (Kindle Keyboard a pátá generace), objeví se jeho definice ve výkladovém slovníku. Záleží na čtenáři, jaký se sedmi si zvolí jako výchozí (k dispozici jsou 2 anglické, německý, francouzský, italský, portugalský a španělský).

Hodnocení čtečky

Klady čtečky	Zápory čtečky
vyhledávání ve slovnících, na Googlu a ve Wikipedii	nemožnost rozšíření paměti
vytváření sbírek	není české jazykové rozhraní
hledání ve všech dokumentech	
propojení s účtem na Amazon.com	
možnost propojení na sociální síť	
zobrazuje českou diakritiku	

- *Hledání* – Na Kindlu je možné fulltextové prohledávání všech dokumentů i jednotlivých vložených textů. Se zobrazenými výsledky je snadné pracovat a vyhledávání je jednoduché zrušit. Přejít na vyhledaný odkaz je okamžitý.
- *Navigace* – Pro snadný přehled lze knihy na čtečce seřadit podle několika kritérií. Čtenář si může vytvářet vlastní sbírky a měnit řazení knih je možné i v nich. Při čtení textu se v dolní části obrazovky objevuje lišta, na které jsou tzv. lokace (*location*), např. 1052 z 5922. Nikde bohužel není naznačeno, co se lokací myslí. Mohou to být čísla

odstavců. Posunovat se v textu lze jen pomocí zadání nějaké lokace, případně pomocí obsahu (pokud v knize je) nebo na konec/začátek knihy.

- *Poznámky* – Kindle umožňuje vkládání poznámek, podtrhávání v textu a vkládání záložek. V každém dokumentu se dají všechny uživatelem vložené poznámky, záložky a podtržení zobrazit naráz.
- *Přizpůsobení* – Čtenář si může přizpůsobit velikost i styl písma i počet slov na řádek.
- *Propojení čtečky* – Jakýkoliv výraz (ať už při vyhledávání přímo z textu nebo z úvodní stránky) lze vyhledávat v integrovaném výkladovém slovníku čtečky (pouze anglický), na Wikipedii nebo na Googlu. Vyhledávání je poměrně jednoduché a dobře řešené a zvláště práce se slovníkem je pro uživatele užitečná.

Jedním z velkých plus čtečky (i když pravděpodobně ne pro většinu uživatelů v ČR) je její propojení s účtem na Amazonu. Velmi zajímavá je v této souvislosti funkce *Popular Highlights*, která dovoluje sdílet uživatelům poznámky v knihách. Dále je zde možnost napojení na sociální sítě, což někteří uživatelé také shledají velice lákavým. Posledním kladným bodem je pak možnost půjčování některých zakoupených knih jiným čtenářům. Ti nemusejí vlastnit Kindle, stačí si zdarma stáhnout aplikaci softwarové čtečky (více kap. 5.3.2).

Pět generací čtečky Kindl

Během pěti generací se čtečky Kindle značně měnily, ale dá se říci, že jen zvenku (viz přílohy 11-15). Postupně se staly lehčí, jednodušší a stručnější verzí generací předchozích.

Kindle 2. generace měl vnitřní paměť 2GB, paměť třetí a čtvrté generace byly navýšeny na 4GB, ale pátá generace a Paperwhite se opět vrátily k menší paměti. Jedním z důvodů je určitě ten, že společnost Amazon nabízí svým registrovaným uživatelům 5GB cloudového prostoru pro všechny obsah zakoupený na Amazon.com. Druhý důvodem může a nemusí být fakt, že na asi 1,5GB, který má uživatel na čtečce po odečtení místa pro vnitřní software, k dispozici se rovná zhruba 1500 knihám.

Od 4. generace čteček je také omezeno připojení 3G. Zatímco uživatelé 2. a 3. generace mohli toto připojení využít i k prohlížení internetu, na čtečkách vyrobených později slouží už pouze k nakupování knih online a připojení se na Wikipedii.

Další zajímavou změnou je absence reproduktorů a možnosti zapojit sluchátka. Na Amazonu si uživatel má možnost zakoupit jak hudební soubory tak i audioknihy, ale na přehraje si je pouze na tabletech nebo na Kindle Keyboard. Absence reproduktorů také znamená, že v novějších generacích už není k dispozici funkce *text-to-speech*. Zatímco na

nových čtečkách ostatních výrobců se tato funkce začíná objevovat čím dál častěji, Amazon od ní ustupuje.

Při srovnání starších a novějších generací čtečky Kindle lze vidět jednat rozšiřování možností, jak si čtenář může přizpůsobit text, tak úbytek nadstavbových funkcí. Nejnovější modely ostatních výrobců zdá se míří stejným směrem. Tento posun by se dal vysvětlit rozmachem tabletů a faktem, že hlavní výhoda e-inkových čteček, tedy jejich displej, je sice pro čtení výhodný, ale pro další funkce se příliš nehodí.

5.2.2 Bookeen Cybook Odyssey

Čtečka Bookeen Cybook Odyssey má E-Ink Pearl dotykový displej s úhlopříčkou 15,2 cm (tedy 6 palců) a s rozlišením 800 x 600 pixelů. Její rozměry jsou 166 x 120 x 9 mm a váží 195 g (příloha č. 16). Celková vnitřní paměť čtečky má 2 GB, ale dá se pomocí paměťové karty rozšířit až o 32 GB.

Čtečka podporuje formáty EPUB, PDF, HTML, TXT, FB2 a také Adobe DRM. Ze zvukových souborů podporuje pouze formát MP3 a z obrazových JPG, PNG, GIF, BMP, ICO, PSD a TIFF [Bookeen Cybook Odyssey Pro CZ, 2012].

Funkce čtečky

Čtečka Bookeen má dotykovou obrazovku a tři hardwarové tlačítka. Dvě tlačítka po stranách čtečky slouží k otáčení stránek a jedno pod obrazovkou k vyvolání kontextového menu. Na první zmáčknutí nabízí 4 základní možnosti: vrátit se na hlavní obrazovku, otevřít knihovnu s dokumenty, vstoupit do obchodu nebo otevřít menu. Po druhém stisknutí tlačítka automaticky otevřena čtvrtá možnost, tedy kontextové menu. Třetí stisknutí pak celou nabídku zavře. Toto menu na hlavní obrazovce umožní čtenáři upravovat nastavení čtečky: vybrat jazyk, nastavit automatické otáčení stránek nebo automatické vypnutí, zapnout akcelerometr nebo resetovat čtečku do továrního nastavení.

Hlavní obrazovka je členěná do tří sekcí – první je ukázka právě rozečtené knihy, pod ní jsou zobrazeny poslední vložené knihy a vstup do sbírky dokumentů a poslední třetinu obrazovky zabírá internetový prohlížeč.

V *Knihovně* si může čtenář nechat zobrazit vložené dokumenty v jednom nebo ve dvou sloupcích jako náhledy s obálkami, nebo pouze jako náhledy obálek. Třídít knihy je možné podle titulu, autora, vydavatele, velikosti souboru, data vložení, názvu souboru nebo podle adresářové cesty. To je velice důležité, protože na čtečce není umožněno vyhledávání.

Na rozdíl od ostatních čteček, Cybook Odyssey nemá kromě webového prohlížeče žádné další aplikace jako třeba malování, hry nebo prohlížeč obrázků.

Čtení na čtečce

Stejně jako na hlavní obrazovce, tlačítko menu funguje na tři stisky. Kontextová nabídka zde obsahuje možnosti orientace v dokumentu: dá se zobrazit obsah knihy, čtenář může určit konkrétní stránku, na kterou se chce dostat, nebo je možné přeskočit přímo na začátek nebo konec knihy.

Kromě toho nabídka obsahuje i možnosti jak čtenáři přizpůsobit text. Na výběr je z 19 velikostí písma a 8 typů fontů. Dále je k dispozici tzv. *noční režim*, kdy je zobrazování bílé písmo na černém pozadí, atd.

Poznámky a zvýraznění se vkládají přes funkci *Anotace* v kontextovém menu. Uživatel zde má možnost přidávat poznámky, značky a záložky a posouvat se podle nich v textu.

Čtení formátu PDF na čtečce je také příjemné. Díky akcelerometru je možné na šířku displeje a jednoduchým gestem lze náhled zvětšit

Hodnocení čtečky

Klady čtečky	Zápory čtečky
Česká lokace	Na čtečce nelze vytvářet vlastní sbírky
Rychlé reakce	Nedá se vyhledávat
Jednoduché ovládání	
Možnost přehrávat zvukové soubory	

- *Hledání* – Bohužel na čtečce není umožněno vyhledávání, ani v názvech souborů nebo jejich metadatech, ani v dokumentech samotných.
- *Navigace* – Knihy lze třídit podle několika kategorií a lze měnit i jejich zobrazení. Lokace v samotných knihách je uváděna pomocí stránek a čtenář se v nich může pohybovat jak pomocí lišty pod textem, tak pomocí kontextové nabídky.
- *Poznámky* – Lze vkládat poznámky, zvýraznění i záložky. Bohužel se zdá, že poznámky pak už není možné zobrazit. Čtečka neobsahuje slovníky.
- *Přizpůsobení* – Uživatel může přizpůsobovat velikost i styl písma, zarovnat jej do bloku nebo zobrazovat písmo tučně. K dispozici je také noční režim (bílý text na černém pozadí).
- *Propojení čtečky* – Čtečka nemá přímé propojení na žádné sociální sítě.

Čtečka Bookeen Cybook Odyssey má velice jednoduché ovládání, které je logické a je stejné ve všech aplikacích. Její reakce jsou rychlé a česká lokace je povedená (čtenář nebude mít problémy rozumět tomu, co který příkaz znamená). Jednou z příjemných vlastností čtečky může být i to, že kdykoliv čtenář otevře knihu, zobrazí se mu nejdřív na chvíli její obálka.

Hlavní nevýhoda čtečky spočívá v tom, že není umožněno vyhledávání, ani v názvech souborů, ani přímo v dokumentech. Proto jsou důležité možnosti zobrazování a třídění knih.

Přímo na čtečce také není možné vytvářet své vlastní sbírky, nebo s nimi manipulovat. Čtenář si předem musí vytvořit vlastní složkovou strukturu, ve které se pak může pohybovat. Knihy ze čtečky lze přímo pouze mazat.

Čtečka neobsahuje žádné aplikace nebo rozšiřující funkce, kromě možnosti připojení na wi-fi síť a následného prohlížení internetu.

Dá se říci, že čtečka Bookeen Cybook Odyssey je určena pro nenáročného uživatele, který nepožaduje po přístroji žádné nastavbové funkce. Jednoduchost čtečky se pravděpodobně odrazila právě v rychlosti reakcí na příkazy. Ovládání textu je velice slušné, stejně jako zobrazení uložených dokumentů. Dalším kladnou vlastností čtečky jsou hardwarové tlačítka po stranách dotykového displeje, kterými se také dají otáčet stránky. Bohužel nemožnost vyhledávání a to, že ač čtenář má možnost vložit poznámky do dokumentu, už si je pak nemůže zobrazit, kvalitě čtečky dost škodí.

5.2.3 Kobo Touch

Čtečka Kobo Touch patří k menším čtečkám díky svému displeji E-Ink Pearl s úhlopříčkou 15,2 cm (tedy 6 palců). Displej je dotekový a má rozlišení 800 x 600 pixelů. Její rozměry jsou 165 x 114 x 10 mm a váží 185 g (příloha č. 17). Z celkové vnitřní paměti 2GB je uživateli k dispozici 1 GB, paměť se ale dá rozšířit až o 32 GB díky paměťové kartě.

Čtečka podporuje formáty EPUB, PDF, MOBI, TXT, HTML, RTF, CBS, CBR i Adobe DRM a obrázky ve formátech JPEG, GIF, PNG, BMP a TIFF [Kobo Touch Edition stříbrná, 2012].

Vzhledem k tomu, že Kobo je uzavřený proprietární systém, podobně jako Amazon nebo Wooky, při prvním spuštění čtečky je třeba stáhnout si software *Kobo Desktop*, který spáruje čtečku s uživatelským účtem internetového obchodu.

Funkce čtečky

Čtečka Kobo má dotykový displej a pouze jedno hardwarové tlačítko pod obrazovkou. To zastává funkci tlačítka *Home*, které na obrazovce není. Pouze pokud má čtenář otevřenou

knihu, je potřeba tlačítko stisknout dvakrát. Po prvním stisknutí se totiž objeví v pravém horním rohu záložka a teprve po druhém stisknutí hlavní obrazovka.

Knihy je možné stahovat jak v softwarové čtečce, tak na internetových stránkách¹⁰. Pokud si čtenář koupí knihu v jiném internetovém knihkupectví, lze ji do čtečky nahrát přes program Adobe Digital Editions (je však třeba nejdřív čtečku přidat jako autorizované zařízení). Do čtečky lze díky Adobe Digital Editions přidávat i vlastní dokumenty – buď přímo z aplikace nebo uložení dokumentu do složky *Digital Editions* v paměti zařízení. V samotné aplikaci Kobo Desktop se knihy přidávat nedají, a pokud jsou do ní takto přidány, vůbec se v ní nezobrazují.

Hlavní obrazovka čtečky Kobo je jednoduchá. V horní části obrazovky si čtenář může vybrat ze dvou záložek *Reading* a *Bookstore*.

Záložka *Reading* obsahuje tři podkategorie (v dolní části obrazovky): *Library*, *Reading Life* a *Sync*. Záložka *Library* nabídne čtenáři možnost podívat se do seznamu knih (*Books*), zakoupených časopisů a novin (*News & Magazines*) nebo mu umožní vytvářet vlastní sbírky (*Shelves*).

Knihy ve čtečce lze řadit podle různých kritérií (Název, autor, velikost souboru, typ souboru, naposledy čteno). Samotnou knihu lze pak zařadit do sbírky (*Add to Shelf*), označit jako přečtenou (*Mark as Finished*) nebo smazat. U knih koupených na Kobo lze i vyhledat podobné knihy (většinou od stejného autora a ze stejné kategorie).

V záložce *Shelves* může čtenář vytvářet vlastní sbírky. Pak záleží na tom, odkud chce čtenář knihy hledat. Knihy ve sbírkách se i nadále zobrazují ve složce *Books*. Pokud se tedy například čtenáři stane, že si omylem smaže sbírku, knih v ní se to nedotkne.

Zajímavá je záložka *Reading Life*. Ta obsahuje dvě podkategorie *Reading stats* a *Awards*. V první jmenované záložce najde čtenář statistiky, jak si vede. Může zde například najít průměrný čas čtení naposledy otevřené knihy (*Minutes each Session*), jak dlouho ji už čte (*Hours Read*) a počet otočených stránek (*Pages Turned*).

Co se týče celkového přehledu (ne jen poslední knihy), vidí, kolik knih přečetl (*Books Finished*), celkový počet přečtených hodin (*Total Hours Read*) a jakou část své knihovny přečetl (*% Of Your Library is Complete*).

V záložce *Awards* dostává čtenář, podle toho jak je ve čtení zdatný, odznáčky.

Záložka *Sync* synchronizuje čtečku se čtenářovým účtem na Kobo – stahuje zakoupené knihy a „zakládá“ poslední přečtenou stránku.

---

¹⁰ Na rozdíl např. od softwarové čtečky Kindle. Pokud chcete koupit nějakou knihu přímo z programu, otevře vám internetové stránky www.amazon.com.

Druhá hlavní záložka *Bookstore* umožní čtenáři nakupovat knihy přímo ze čtečky. Čtenář může procházet jednotlivé kategorie knih, vyhledávat v knihkupectví nebo procházet knihy, které jsou mu nabídnuty na základě jeho preferencí (podle knih, které kupoval v minulosti, které by si přál – tzv. *wishlist*, atd.). Čtenáři je také nabídnuta možnost nejdřív projít knihy, které jsou ve slevě.

Zvláštní funkce čtečky se schovávají pod tlačítkem *Settings*, které je možné vyvolat stisknutím ikony menu v pravém horním rohu čtečky.

Menu *Settings* umožňuje čtenáři nastavit datum a čas, jazyk (je jich k dispozici devět), odhlásit čtečku ze svého účtu, nastavit wi-fi připojení, apod. Toto menu ale obsahuje i záložku *Extras*, kde se může čtenář zabavit, pokud se mu zrovna nechce číst. Na čtečce je možné zahrát si šachy nebo sudoku, něco si nakreslit (čtečka poté obrázek uloží ve formátu .png mezi knihy) a je zde k dispozici také webový prohlížeč.

Čtení na čtečce

Čtenář může upravovat typ písma (má jich na výběr osm – 5 bezpatkových a 3 patkové), velikost písma, mezery mezi řádky a okraje stránky. Může si také nechat text zarovnat do bloku nebo k levému okraji. Dále je k dispozici pokročilé nastavení, kde je možné měnit i tloušťku písma a ostrost jeho zobrazení.

Čtenář může v textu zvýrazňovat a přidávat poznámky, které poté může najít pod záložkou *Annotations*. Podtržené slovo je vyhledáno ve výkladovém slovníku a může být přeloženo i jiného jazyka, podle toho, jaký slovník čtenář zvolí.

Hodnocení čtečky

Klady čtečky	Zápory čtečky
Možnost vytvářet sbírky	Nemá českou lokaci
Mnoho slovníků (i když ani jeden z nich není český)	Pomalejší reakce čtečky
Přizpůsobení si zobrazení textu	Nepřehrává zvukové soubory
Propojení na sociální sítě	
Podporuje mnoho formátů	
Statistiky čtení	

- *Hledání* – Vyhledávání je umožněno pomocí ikonky lupy, která se neustále vznáší v levém horním rohu obrazovky. Vyhledávat lze tedy jak v knihách, tak v uložených textech. Bohužel nelze hledat ve vlastních poznámkách a zvýrazněních.

- *Navigace* – Knihy lze třídit podle několika kritérií a čtenář si může vytvářet vlastní sbírky.
- *Poznámky* – V dokumentech je možné podtrhávat a vkládat záložky.
- *Přizpůsobení* – Čtenář má možnost měnit velikost písma i fonty
- *Propojení čtečky* – Oblíbené části knih je možné sdílet na Facebooku a Twitteru. Uživatel za své úspěchy ve čtení dostává odznaky (*Awards*) od knihkupectví.

Význačným kladem čtečky je možnost ji resetovat v případě, že se čtenáři „zasekne“, což se u této čtečky bohužel může stát například při synchronizaci.

5.2.4 PocketBook 622 Touch

Čtečka má e-inkový dotekový displej s úhlopříčkou 6 palců (cca 15,2 cm) a rozlišením 800 x 600 pixelů. Její rozměry jsou 175 x 115 x 9,5 mm a váží 195 g (příloha č. 18).

Mezi podporované formáty patří PDF, MOBI, PRC, EPUB, FB2, HTML, DOC, DOCX, RTF a TXT, obrázkové formáty JPEG, BMP, PNG a TIFF a zvukové soubory MP3 [PocketBook Touch, 2013].

Funkce čtečky

Hlavní menu čtečky se skládá z osmi hlavních ikon: *Knihovna*, *Oblíbené*, *Poznámky*, *Hudba*, *Slovník*, *Aplikace*, *Hledat* a *Nastavení*.

V nabídce *Knihovna* si čtenář může nechat zobrazit dokumenty různými způsoby – buď všechny, ty které jsou označeny jako oblíbené nebo ty rozečtené. Dále si může vybrat, jestli chce, aby se zobrazily knihy v paměti čtečky, na vložené paměťové kartě nebo oboje. Jsou mu k dispozici tři druhy grafického zobrazení – buď jako seznam, pouze náhledy obálek nebo seznam i s typem souboru. Seřadit se knihy dají podle složek, autora, série, formátu, data vytvoření souboru nebo podle žánru. V názvech souborů je možné vyhledávat.

Složky samotné se na čtečce nedají vytvářet, dají se ale přejmenovávat, přesouvat a mazat. To platí i pro samotné soubory. Z tohoto hlediska si tedy čtenář může přizpůsobit svou „knihovnu“ tak, aby pro něj byla orientace v ní co nejjednodušší.

Pod ikonou *Oblíbené* se zobrazí ty dokumenty, které si tak čtenář označí (tato možnost se objeví po delším podržení prstu na souboru). S knihami se pak dá dále pracovat stejně jako v nabídce *Knihovna*.

Nabídka *Hudba* dovolí čtenáři poslouchat audio soubory.

Čtečka nabízí několik slovníků: jeden výkladový anglický a 21 překladových, ve kterých nechybí anglicko-česká varianta.

V nabídce *Aplikace* najde čtenář například kalkulačku, hry (Sukoku a Klondike), internetový prohlížeč nebo RSS čtečku. Nechybí ani malování a fotogalerie.

Funkce *Hledat* umožní čtenáři vyhledávat v obsahu celé čtečky.

V *Nastavení* si kromě klasických možností (datum a čas, jazyk, bezdrátové připojení) může čtenář například vybrat rozvržení klávesnice. K dispozici má 3 nastavení a u každého si může určit typ klávesnice – v nabídce je také česká. Dále může aktivovat uživatelské profily – v případě, kdy čtečku používá více čtenářů – každý má pak své nastavení.

Čtení na čtečce

Čtenář si může vybrat asi z dvaceti typů písma a velikostí fontu mezi 10 a 50 body. Může měnit mezeru mezi řádky, velikost okrajů stránky a zarovnání textu (vpravo, do bloku i vlevo).

Čtečka má velmi dobře řešený systém poznámek a zvýraznění. Je zde možné text označit, připsat k němu poznámku nebo vložit záložku. Poznámky, záložky a označení se pak objeví v obsahu knihy, tak, jak byly vloženy do jednotlivých kapitol. Čtenář má tedy přehled nejen o tom, co napsal a podtrhnul, ale i kde. Všechny tyto vpisky a označení pak najde v nabídce *Poznámky*, přehledně roztríděné podle jednotlivých knih. Jediný zápor je, že v nich bohužel nejde vyhledávat.

Čtečka má i funkci text-to-speech. Nachází se v kontextovém menu pod příkazem *Hlas*. Je možné vybrat předčítání v angličtině, němčině, francouzštině nebo italštině. Upravit hlas je možné v nabídce *Nastavení - Syntéza řeči*.

Hodnocení čtečky

Klady čtečky	Zápory čtečky
Má českou lokaci	Nedají se vytvářet vlastní sbírek přímo na čtečce
Rychlé reakce	
Na poznámky a označení se lze podívat i mimo text	
Přehrává i zvukové soubory	
Možnost nastavit různé uživatelské účty	

- *Hledání* – Funkce hledání je dostupná jak v obsahu čtečky, tak i v jednotlivých dokumentech uložených na přístroji.
- *Navigace* – Orientace ve vložených knihách je jednoduchá díky možnosti řazení podle různých hledisek. Vlastní sbírky na čtečce tvořit nejdu, ale je možné upravovat složkovou strukturu, kterou si uživatel do čtečky sám vloží.
- *Poznámky* – Lze vkládat poznámky, zvýraznění i záložky, které se zobrazují v obsahu každé knihy a zároveň v samostatné záložce, která je dostupná z hlavní stránky čtečky.
- *Přizpůsobení* – čtenář může měnit velikost i styl písma, zarovnání, okraje stránky nebo řádkování. K dispozici je i funkce text-to-speech, bohužel ne v českém jazyce.
- *Propojení čtečky* – Čtečka nemá přímé propojení na žádné sociální sítě.

Čtečka není součástí uzavřeného proprietárního systému, nicméně nabízí čtenáři možnost registrace v online knihkupectví *Obreey Store*. To nabízí 52 knih v češtině (všechny, kromě 6, jsou volná díla) a dále knihy v 16 jiných jazycích – např. v angličtině je nabídka knih podstatně rozsáhlejší.

Čtečka má dotykový displej, ale stránky se dají otáčet i stiskem mechanických tlačítek pod displejem. Těmi se při držení čtečky v jedné ruce sice stránky příliš pohodlně obracet nedají, ale jejich primární použití se pravděpodobně nepředpokládá.

Čtečka je jednoduše řešená po hardwarové stránce. I když má dotykový displej, má i 4 mechanická tlačítka: na listování dopředu a dozadu, tlačítko *home* a tlačítko kontextového menu. Hlavní obrazovka je také velice přehledně řešená a čtenáři by nemělo dělat problém rychle si na přístroj zvyknout.

Dalším kladným bodem čtečky je, že ji může využívat několik uživatelů, přitom každý z nich může mít svůj uživatelský účet s vlastním nastavením.

V souhrnu je PocketBook Touch velice povedená čtečka se všemi základními funkcemi, které by čtenář mohl potřebovat, a několika zajímavými navíc. Funguje svižně, nezamrzá a je jednoduché se zorientovat v jejích funkcích.

5.2.5 Prestigio Nobile PER5162BEN

Čtečka má e-inkový šesti palcový displej a rozměry 192 x 125 x 10,3 mm a váží 300 g (příloha č. 19). K dispozici je vnitřní paměť čtečky 2 GB, která lze rozšířit až o 32 GB pomocí paměťové karty.

Čtečka podporuje formáty TXT, RTF, DOC, XLS, PPT, PDB, HTML, HTM, FB2, MOBI, EPUB, CHM a DJVU, audio formáty MP3, WMA, WAV a OGG a obrázkové formáty JPEG,

BMP, GIF, PNG a TIFF. Čtečka také podporuje Adobe DRM [Prestigio Nobile PER5162B + 300knih, 2012].

Funkce čtečky

Hlavní menu čtečky se skládá z devíti ikon: *Historie, Knihy, Hudba, Obrázky, Složky, Prohlížeč, Rádio, Nastavení a Aplikace*.

V nabídce *Knihy* nalezne čtenář nabídku knih, které na čtečku nahrál výrobce¹¹, a své vlastní texty, které vloží do složky *eBooks*. Knihy lze samozřejmě třídit podle názvu, velikosti, typu a data, a to jak vzestupně, tak sestupně. V knihách lze podle pojmenování souboru i vyhledávat.

Čtečka má jak reproduktory, tak možnost připojení sluchátek. Výrobce do ní opět vložil několik skladeb a audioknih. Přehrávat zvuk je možné při užívání jiných funkcí čtečky.

Nabídka *Obrázky* umožní uživateli prohlížet a trochu upravovat (zvětšit, zmenšit a otáčet) vložené obrazové soubory. Je také možné si zde vybrat a nastavit nový spořič obrazovky.

Záložka *Složky* nabídne čtenáři složkový náhled na čtečku. Na čtečce samotné ovšem vlastní sbírky vytvářet nelze a složky také není možné upravovat. Uživatel musí vlastní sbírky/složky vytvořit při vkládání souborů do zařízení.

Složka *Nastavení* umožňuje čtenáři mimo jiné vybrat si font z nabídky osmi typů písma, nastavit datum, čas a jazyk, vybrat si spořič obrazovky nebo určit, po jaké době nečinnosti se čtečka vypne. Je zde také umístěna uživatelská příručka (která se nachází opravdu pouze tady, mezi knihami ji najít nelze) a dá se zde aktivovat Adobe DRM. Kromě toho si čtenář může aktivovat automatické přetáčení obrazu (v češtině poněkud nešikovně jako *Senzor natočení* s možnostmi *Otevřít* a *Zavřít*), což se hodí při čtení textů ve formátu PDF.

Zajímavé funkce se skrývají pod záložkou *Aplikace*. Jednou z nich je *Zápisník*, kde si může čtenář vytvářet vlastní poznámky. Ty se pak ukládají do složky *Memo* ve formátu NOTE. Pod ikonou s nápisem *Deník* se skrývá slovník, který je ale pravděpodobně potřeba nejprve nainstalovat. Kromě aplikace *Kalendář* jsou zde ještě dvě hry: *Miny* a *Gobang*.

Čtení na čtečce Prestigio Nobile

Pro uživatele je při čtení důležité hardwarové tlačítko *Menu*, protože právě zde se skrývají všechny možnosti, jak si text přizpůsobit. Mezi základní patří pokyny *Zvětšit* a *Zmenšit*, které se dají nahradit pohybem křížového ovladače nahoru nebo dolů (to má i své nevýhody – čtenář si může při neopatrném doteku písmo zvětšovat nebo zmenšovat i neúmyslně).

---

¹¹ Na čtečce jsou nahrány knihy v běloruštině, bulharštině, angličtině, francouzštině, němčině, maďarštině, italštině, litevštině, polštině, ruštině, slovenštině, slovinštině, španělštině a dokonce i češtině (24 knih).

Do textu se mohou vkládat záložky, dá se v něm zvýrazňovat vybraný text a dají se vkládat i poznámky, ale celý proces je trochu nešikovný a čtenáři bude nějakou dobu trvat, než přijde na to, co a jak.

Lze nastavovat i vlastnosti písma, ovšem díky nevhodnému českému překladu termínů není úplně jasné, co je vlastně nastavováno¹².

Čtečka má i funkci text-to-speech, tedy předčítání, ale ta funguje pouze na anglickém textu.

Hodnocení čtečky

Klady čtečky	Zápory čtečky
Má českou lokaci	Pomalé reakce
Předem vložené knihy, hudba a audioknihy	Na čtečce nelze vytvářet vlastní sbírky
Přehrává audio soubory	Nešikovné přizpůsobení textu

- *Hledání* – Vyhledávání je možné v názvech souborů i v samotném otevřeném textu.
- *Navigace* – Nahrané dokumenty lze třídit podle několika kritérií. Sbírkky nelze vytvářet, je nutné, aby se čtenář upravit složkovou strukturu uvnitř čtečky při připojení k počítači.
- *Poznámky* – Do textu je možné vkládat záložky, zvýraznění i poznámky.
- *Přizpůsobení* – Čtenář může měnit velikost písma nebo vybrat font. Je možné nastavovat i jiné aspekty, ovšem díky špatnému překladu není jasné které.
- *Propojení čtečky* – Čtečka nemá připojení na žádné sociální sítě.

Na čtečce jsou předem vloženy knihy, hudba a audioknihy, takže uživatel si může čtečku nejprve důkladně vyzkoušet, než začne shánět obsah.

Čtečka sice má českou lokaci, ta ovšem působí, jako by ji někdo vytvořil prostřednictvím strojového překladu a pak zapomněl zkontrolovat. Jedním z důkazů je na příklad to, že kdekoliv se v anglické lokaci objeví tlačítko OK, do češtiny se promítne jako „Budiž“.

5.3 Softwarové čtečky elektronického textu

Softwarová čtečka elektronických dokumentů je termín, který byl zvolen pro označení programů, které umožňují čtení několika různých druhů formátů textu na počítači.

V současnosti se softwarové čtečky spojují především s velkými internetovými obchody, které prodávají elektronické knihy. Mezi takové se řadí softwarová čtečka Kindle od Amazon.com, NOOK od Barnes & Noble nebo Kobo Desktop od společnosti Kobo. V České

¹² Například: po vstupu do nabídky *nastavení* se objeví tabulka s názvem *Obnovit*, v ní vlastnost *Typ* a hodnoty *Místní, Plně, ČB*.

republike může je to například Wooky od rajknih.cz. Tyto čtečky jsou ke stažení zdarma, jen obvykle vyžadují registraci uživatelů v daném obchodě.

Opačným příkladem je například softwarová čtečka Calibre. Ta slouží zároveň jako elektronická knihovna – uživatel má možnost měnit metadata knih (to u softwarových čteček není obvyklé) a může převádět různé formáty.

5.3.1 Adobe Digital Editions

Adobe Digital Editions (dále ADE) je software, který v roce 2007 vyvinula firma Adobe. Tento program umožňuje vytváření a spravování knihovny elektronických knih. Podporovanými formáty jsou EPUB a PDF s ochranou DRM i bez ní.

ADE je software, který umožňuje ukládat i chráněné formáty na více zařízení. K tomu je třeba získat Adobe ID a pomocí něj zaregistrovat zařízení, na kterých chce uživatel elektronické dokumenty číst.

V ADE lze otevírat chráněné dokumenty, které uživatel koupil v kterémkoliv online knihkupectví, dokumenty, které si do něj sám přidá a dají se pomocí něj i půjčovat elektronické knihy z knihoven.

V současnosti je ADE dostupné ve verzi 2.0 a dá se zdarma stáhnout například zde: <http://www.adobe.com/products/digitaleditions/>. Tato verze je použitelná pro operační systémy Windows a Macintosh.

Funkce Adobe Digital Editions

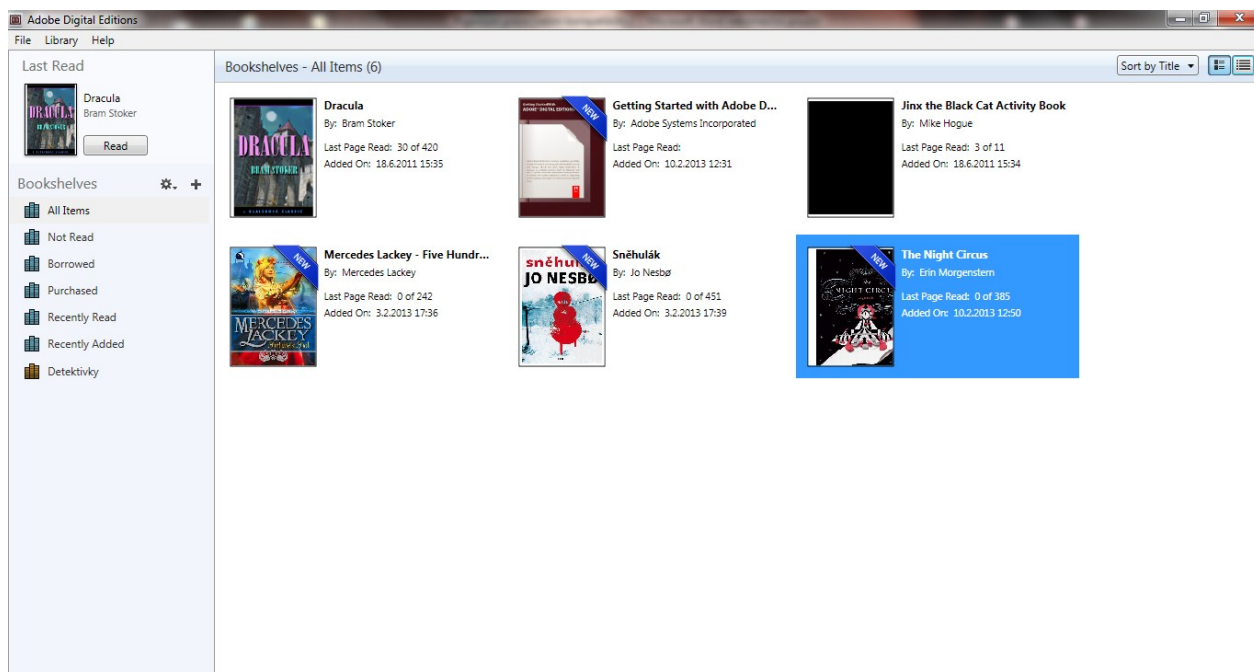
Grafické rozhraní ADE je velice jednoduché a přehledné. Dá se lehce ovládat a nezahluje uživatele přílišným množstvím informací (viz obr. č. 1).

Menu na levé straně obrazovky má 2 hlavní části: *Last Read* a *Bookshelves*. První pouze odkazuje na poslední čtenou knihu a nabízí uživateli možnost znova ji otevřít. Nové knihy lze do programu přidávat pomocí menu *File – Add to Library*.

Položka *Bookshelves* slouží ke správě sbírek, které si uživatel vytvoří a jsou zde také zobrazeny zařízení připojená k počítači, které lze autorizovat pro Adobe DRM.

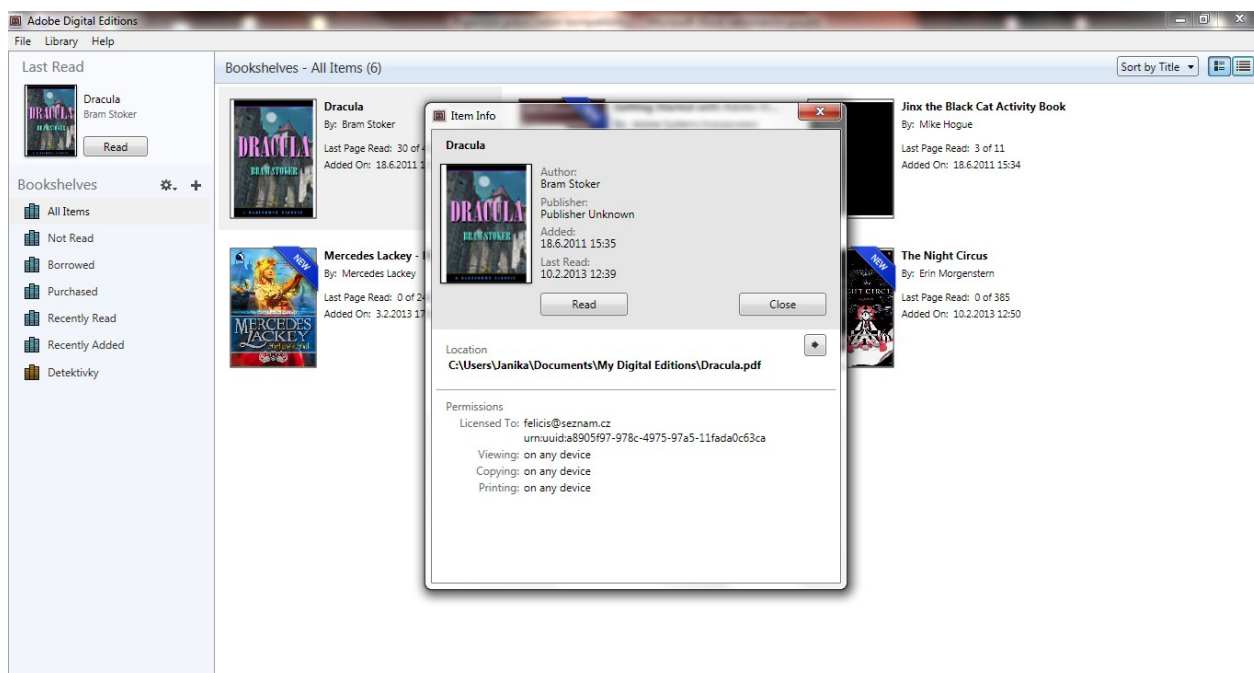
Základní sbírky, které se uživateli zobrazí po prvním otevření programu, jsou *All Items*, *Not Read*, *Borrowed*, *Purchased*, *Recently Read*, *Recently Added*, a ty program vytváří sám. Když uživatel vytvoří vlastní, knihu do ní lze přidat pouhým přetažením. I když samotný program není v češtině, české fonty podporuje, není tedy problém používat českou diakritiku.

Řadit knihy lze podle názvu, autora, nakladatele, data přidání, data čtení, počtu stran nebo statusu. Zobrazení lze měnit z náhledu obálek na seznam s podrobnostmi.

Obr. č. 1. Úvodní obrazovka Adobe Digital Editions

Při obou způsobech zobrazení lze u každého vloženého dokumentu otevřít nabídku, která zahrnuje možnost otevřít jej, vymazat jej nebo otevřít v průzkumníkově (*Show in Explorer*). V tom případě se otevře umístění dokumentu ve složce na počítači. Další možností nabídky je podívat se na informace o dokumentu. V informacích se kromě obligátních údajů jako název, autor, nakladatel, datum přidání, nebo datum posledního otevření nachází i údaj o počtu stránek a na které uživatel naposledy skončil nebo údaj o umístění dokumentu. Nejdůležitější je ale seznam práv, která uživatel k dokumentu má – zda je povoleno zobrazování, kopírování a tisk a na kterých zařízeních (viz obr. č. 2).

Obr. č. 2 Informace o dokumentu v ADE

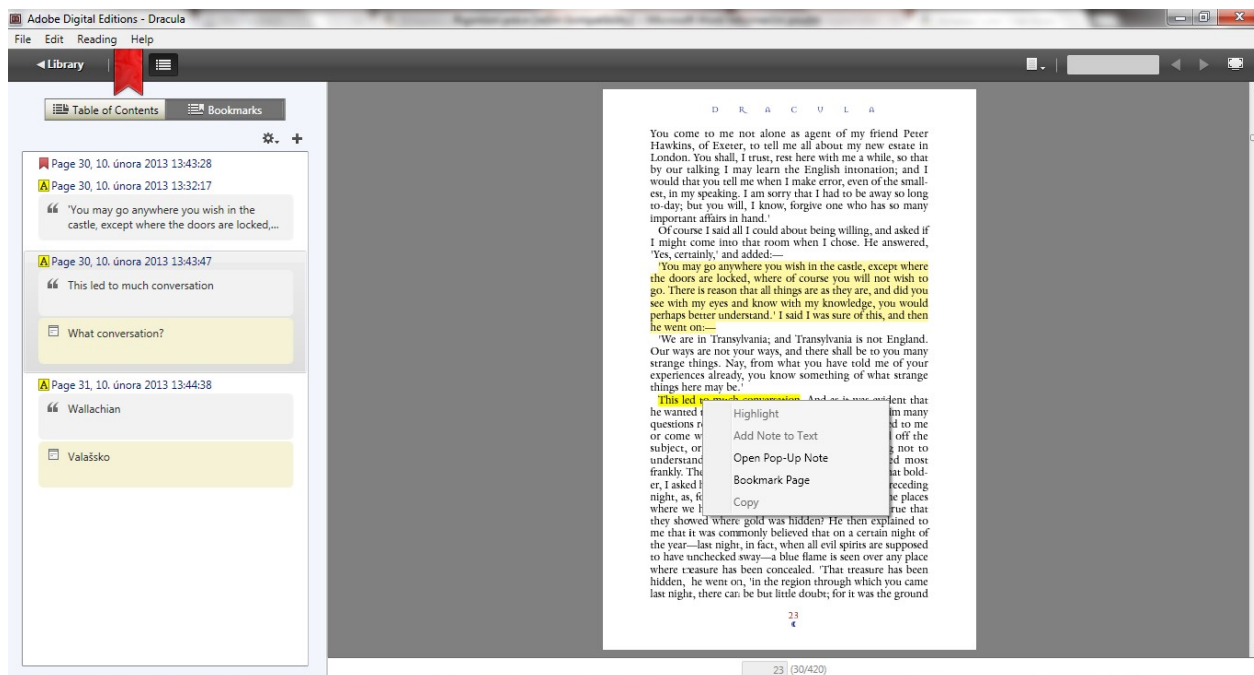
Čtení v Adobe Digital Editions

Při čtení elektronického dokumentu v ADE se objeví nová horní lišta, která slouží k základní práci s textem. Je zde možnost vložit do dokumentu záložku a opět ji vymazat a pomocí tlačítka *Show/Hide Navigational Panel* lze po levé straně obrazovky otevřít obsah nebo zvýraznění, poznámky a záložky vložené do knihy.

V pravé části lišty se nachází okénko, pomocí kterého lze v knize vyhledávat, a ikona pro přepnutí na celoobrazovkové zobrazení. Při vyhledávání v dokumentu se lze pomocí dvou šipek u vyhledávací políčka přesouvat v textu od jednoho výskytu hledaného termínu k druhému. Nikde však není zobrazeno, kolikrát se daný výraz našel.

Kromě toho je zde kontextové menu zobrazení textu, které se liší pro dokumenty ve formátu PDF a EPUB. Pro formát PDF je zde nabídka zobrazení na stránku, na šířku obrazovky nebo ve skutečné velikosti a je zde možnost dokument zvětšit (1,5 x, 2x nebo 4x). Pro dokumenty ve formátu EPUB nabídka obsahuje pouze velikost písma (*small, medium, large, extra large a ultra large*). Tyto dokumenty se při prvních dvou velikostech zobrazují jako 2 stránky na obrazovku, a teprve od velikosti písma *large* pouze jako jedna.

Při zvýraznění slova v textu musí uživatel vyvolat kontextové menu pravým tlačítkem myši. Jsou mu nabídnuty možnosti zvýraznění vybraného textu, přidání poznámky (pokud byla poznámka do textu již vložena, možnost otevřít ji), založit stránku nebo kopírovat text. Veškeré zvýraznění, poznámky a záložky se okamžitě odrazí v menu na levé straně obrazovky. Zde má uživatel možnost mazat, přejmenovávat a editovat. Uživatel má stejné možnosti jak u PDF, tak u formátu EPUB (viz obr. č. 3).

Obr. č. 3 Poznámky a zvýraznění v programu ADE

Pomocí lišty v dolní části obrazovky se uživatel může v dokumentu posunovat, nebo přejít na vybranou stránku.

Klady čtečky	Zápory čtečky
jednoduché ovládání	není české jazykové rozhraní
vytváření vlastních sbírek	

Hodnocení softwarové čtečky Adobe Digital Editions

- *Hledání* – Hledání v seznamu knih není možné, hledání přímo v textech ano. Výsledky vyhledávání však nejsou nikde zobrazeny (ani jejich výskyt, ani jejich počet).
- *Navigace* – Lze vytvářet vlastní sbírky a dokumenty v nich řadit podle několika hledisek. Lze také měnit zobrazení dokumentů – buď jako seznam nebo náhledy obálek. V knihách se čtenář pohybuje klasicky, seshora dolů, počet stránek a na kolikáté stránce se nachází, vidí v políčku nad dokumentem, nebo se může orientovat pomocí lišty na pravé straně textu. Dále je možné zobrazit obsah knihy (pokud nějaký má) a pohybovat se v něm.
- *Poznámky* – Do textu lze vkládat poznámky, zvýraznění a záložky.
- *Přizpůsobení* – Dokumenty ve formátu PDF se dají zobrazit několika způsoby a je zde i možnost zvětšení textu. V dokumentech ve formátu EPUB lze vybírat z pěti velikostí písma.
- *Propojení čtečky* – čtečka nenabízí propojení ani mezi dokumenty, ani s internetovými zdroji.

Adobe Digital Editions 2.0 (2013)

Nejvýraznější změna v ADE 2.0 oproti verzi 1.7.2 je v grafické podobě. Pozadí již není černé, ale bílé.

Zlepšila se manipulace s vloženými poznámkami, které se oproti předchozí verzi dají přiřadit ke konkrétnímu místu v textu, a pokud patří ke zvýraznění, jsou v postranním menu zobrazeny společně.

Dalším vylepšením je česká diakritika, která je teď už zobrazována normálně. Tato schopnost ale může být ovlivněna verzí formátu EPUB.

Dále se zjednodušila práce se sbírkami, které si čtenář sám vytváří. Její vytváření, editace nebo mazání je více na očích a přístupnější.

Za jisté zhoršení se dá považovat omezení možností při zvětšování PDF formátu. Ve verzi 1.7.2 byla nabídnuta možnost *Custom fit*, která čtenáři dovolovala jakékoliv zvětšení mezi 87% a 919% procenty. V současné verzi 2.0 je možné pouze zvětšení 1,5x, 2x nebo 4x.

Tato změna by ale neměla čtenáři tolik vadit a rozsáhlejší možnosti, jak pracovat s poznámkami a zvýrazněními, by mu to měly vynahradit.

5.3.2 Softwarová čtečka Kindle

Kindle je softwarová čtečka, kterou vytvořila a zdarma na svých stránkách (http://www.amazon.com/gp/feature.html/ref=sa_menu_karl3?ie=UTF8&docId=1000493771) nabízí ke stažení firma Amazon.com.

V současné verzi je čtečka dostupná pro platformy iPhone a iPad, Android, Windows Phone a Blackberry a pro počítače s operačním systémem Windows (XP, Vista, 7 a 8). Kromě toho má uživatel možnost si stáhnout Kindle Cloud Reader pro prohlížeče Firefox, Chrome a Safari.

Kindle čtečka dokáže zobrazit pouze dokumenty ve formátu AZW, MOBI a PRC.

Knihkupectví Amazon má službu, která u některých knih (záleží na nakladateli) umožňuje jejich půjčování. Majitel knihy ji může na 14 dní komukoliv půjčit, ten má pak sedm dní na to, aby si knihu „vyzvedl“. V době výpůjčky není kniha přístupná svému majiteli. Teprve až po uplynutí 14 dní nebo pokud není kniha po 7 dnech vyzvednuta, najde ji majitel v poločce *Archived Items*.

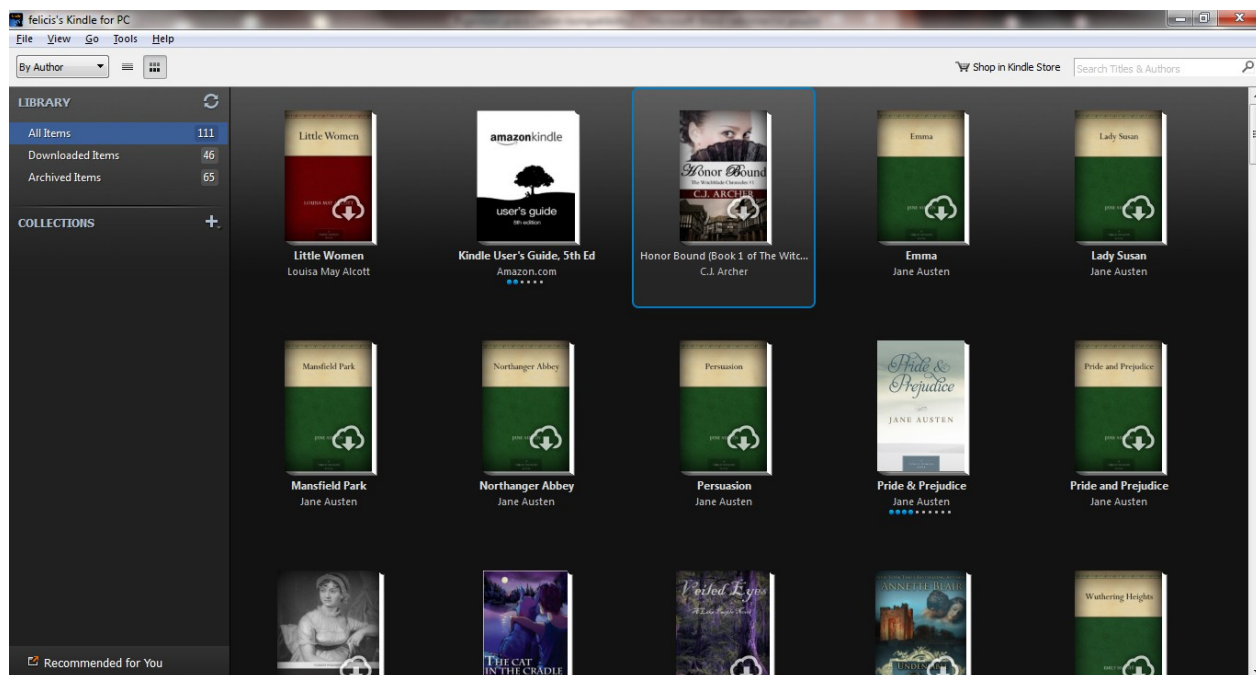
Funkce softwarové čtečky Kindle

Při nainstalování čtečky je uživatel požádán, aby se přihlásil ke svému kontu. Pokud jej na Amazon.com nemá, je třeba si jej založit, aby mohl využívat všechny možnosti, které program poskytuje. Jeho používání je samozřejmě nejefektivnější ve spolupráci se čtečkou Kindle.

Možná jednou z hlavních očividných nevýhod čtečky je, že uživatel v ní nikde nenajde funkci pro vložení knih z uživatelského počítače. Jedná možnost, která se nabízí, je přejít na stránky Amazon.com a elektronický obsah stáhnout tam.

Ve skutečnosti se ale po nainstalování čtečka Kindle stane výchozím programem pro otevření všech elektronických dokumentů ve formátech AZW, MOBI a PRC. Knihy tedy přímo do programu přidávat nelze, jde je v něm však otevírat. Jakmile se ve čtečce jednou otevrou, automaticky se pak přiřadí do knihovny a zobrazují se na úvodní stránce (obr. č. 4).

Obr. č. 4 Úvodní stránka softwarové čtečky Kindle

Pruh nabídky na levé straně obrazovky má dvě hlavní části: *Library* a *Collections*.

Pod hlavičkou *Library* se nacházejí čtenářovy zakoupené a otevřené knihy. V nabídce *Archived Items* najde ty, které zakoupil v online obchodě, v *Downloaded Items* ty, které otevřel ve svém zařízení, a pomocí *All Items* bude mít komplexní přehled o knihách ve čtečce.

Novinkou je druhá část hlavní nabídky, *Collections*. Zde si může buď vytvořit vlastní novou sbírku, nebo stáhnout jím vytvořené kolekce ze svých zařízení. V těchto sbírkách ale uvidí pouze ty knihy, které byly zakoupeny na Amazon.com. Knihy lze do jednotlivých kolekcí umisťovat pouhým přetažením.

Posledním odkazem v nabídce je *Recommended for You*, který uživatele odkáže knihy, které pro něj byly na stránkách Amazon.com vybrány podle jeho preferencí.

Zobrazení knih lze nastavit buď jako náhledy nebo seznam. Jejich řazení je také možné měnit podle názvu, autora nebo naposledy přidanych. V pravém horním rohu obrazovky se pak nachází vyhledávací pole a odkaz pro přechod do online knihkupectví.

Na horní liště se nachází několik odkazů: *File*, *View*, *Go*, *Tools* a *Help*.

V nabídce *File* je možné otevřít a zavřít knihu nebo ji smazat, musí ale být označená. Knihu lze přidat do vybrané sbírky nebo pro ni vytvořit sbírku novou.

Nabídka *View* je z velké části přístupná až při čtení knihy, ale z úvodní obrazovky se pomocí ní dá měnit řazení knih.

Nabídka *Tools* umožňuje uživateli pomocí odkazu *Manager Your Kindle* přejít na své internetové konto a spravovat stažený obsah tam. Dále je zde možnost *Sync & Check for Items*, která automaticky stáhne veškerý obsah, který je na uživatelském kontě a není ve čtečce.

Pomocí funkce *Options* je možné spravovat samotný program: instalace aktualizací, registraci, stahování a zálohování poznámek, změna jazyka programu (volba je mezi angličtinou, němčinou, italštinou, portugalštinou, španělštinou a pravděpodobně čínštinou), atd.

Odkazy v nabídce *Help* směřují z velké většiny na stránky Amazonu. Lze se dostat na help stránky, na novinky, které Amazon plánuje v budoucnu do programu včlenit, je zde i odkaz na zakoupení klasického Kindlu nebo třeba test funkčnosti čtečky (ukáže, zda všechny její části fungují správně).

Při zobrazení knih v náhledu je pod obrázkem každé obálky informace o názvu, autorovi a dále je zde grafické znázornění toho, jak je kniha dlouhá a jak daleko v ní čtenář skončil (viz obr. č. 4). V zobrazení pomocí seznamu je název, autor, přesný čas posledního otevření a typ knihy. Pokud chce uživatel číst knihu zakoupenou v internetovém obchodě, musí ji do čtečky nejprve stáhnout, poté se na ní objeví označení *New*, které zmizí, jakmile je kniha poprvé otevřena.

Čtení na softwarové čtečce Kindle

Kniha se otevře po dvojkliku na obálku. Pod horní lištou se objeví kontextové menu, ze kterého může čtenář znovu přejít do knihovny (tlačítko *Library*) a ovládací prvky knihy.

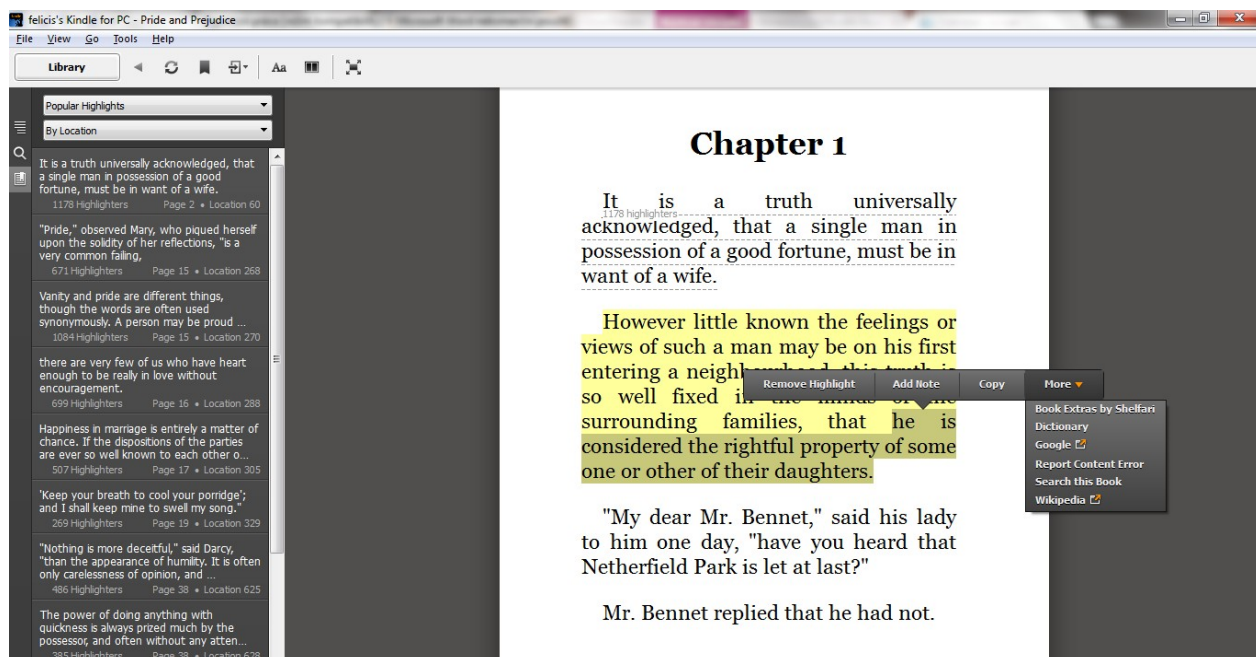
Je zde možnost synchronizace na poslední čtenou stránku, možnost vložit záložku, přeskočit na obálku, začátek textu, obsah nebo zadat lokaci.

Kromě toho zde čtenář může upravovat zobrazení textu. Lze měnit velikost písma (pomocí škály, velikost písmen se pohybuje mezi cca 1mm k několika centimetrům), počet slov na řádek (tato funkce prodlužuje řádky – mohou být roztažené přes celou obrazovku, nebo jen úzkém pruhu uprostřed) nebo nastavovat jasnost stránky a pozadí (týká se pouze zobrazeného textu, jas monitoru je nezměněn). Lze také měnit barevnou charakteristiku pozadí a textu – na výběr je bílé schéma (stránka bílá, písmo černé), sépiové téma (stránka béžová, písmo tmavě hnědé) nebo černé schéma (stránka černá, písmo bílé).

Další možností je zobrazení knihy přes celou obrazovku, které schová pomocné lišty. V tomto režimu se nabídka zobrazí v transparentním panelu při pohybu kurzoru.

Poslední možnost dovoluje uživateli zobrazit si text v jednom nebo ve dvou odstavcích.

Novinkou jsou tři ikony na levé straně obrazovky. První z nich obrazí obsah, druhá políčko pro vyhledávání v knize a výsledky vyhledávání a třetí zobrazuje vložené poznámky a zvýraznění. Zde má uživatel na výběr z několika možností. Může si nechat zobrazit tzv. *Popular Highlights*, tedy zvýraznění, která nejčastěji udělali v knize ostatní čtenáři, nebo svá vlastní zvýraznění, poznámky a záložky, buď každé zvlášť, nebo všechny dohromady.

Obr. č. 5 Vkládání poznámek na softwarové čtečce Kindle

V dolní části obrazovky se nachází posunovací modrá lišta, která uživateli ukazuje, kde se v knize nachází, a díky které se uživatel může v knize posunovat. Jsou na ní zvýrazněny případné záložky. Pod ní se nachází procentuální vyhodnocení pozice v knize, stránkování a lokace (např.: 38%, page 38 of 89, location 849 of 2294).

Když uživatel zvýrazní jakékoliv slovo v knize, objeví se kontextová nabídka (obr. č. 5), která umožní čtenáři zvýraznit text, přidat poznámku, kopírovat text, vyhledat jej v knize, pomocí Googlu, na Wikipedii nebo ve slovníku (ve dvou anglických, německém, francouzském, italském, španělském nebo portugalském). Dále je zde odkaz na vyhledání kontextu v *Shelfari*¹³. Může také nahlásit chybný obsah knihy.

Kindle nemá problém ve stažených dokumentech zobrazit českou diakritiku.

Klady čtečky	Zápory čtečky
propojení s Kindlem a účtem na Amazon.com	není české jazykové prostředí
záložky, poznámky, zvýraznění, slovník, Wikipedie	
možnost upravení podoby textu – délka řádku, velikost písma, barva	
česká diakritika	
vyhledávání	

¹³ Shelfari je internetová encyklopedie knih. Čtenář zde může najít jejich anotaci, obsah, postavy, recenze a může zde o nich diskutovat s ostatními čtenáři.

Hodnocení softwarové čtečky Kindle

- *Hledání* – V knihovně dokumentů lze vyhledávat v názvech a autorech knih. Při hledání v dokumentu se objeví na pravé straně obrazovky výskyty hledaného termínu a počet vyhledaných výskytů.
- *Navigace* – Dokumenty lze řadit podle různých hledisek a zobrazit je lze buď jako seznam nebo jako náhledy obálek. V otevřeném dokumentu se uživatel může orientovat pomocí spodní lišty, která opět, stejně jako u klasické čtečky uvádí „lokace“. V některých dokumentech (pravděpodobně těch lépe formátovaných) se na ní ukazují i stránky. Pomocí lišty se v dokumentu dá pohybovat, stejně jako pomocí obsahu (pokud jej kniha má).
- *Poznámky* – Do textu lze přidávat záložky, poznámky a zvýrazňovat v něm slova nebo celé části textu. Označený pojem lze vyhledat ve slovníku, na Wikipedii nebo na Googlu.
- *Přizpůsobení* – Velikost písma lze měnit libovolně podle škály (nejsou předem určené velikosti), lze měnit počet slov na řádku, jas stránky a barevné schéma stránky. Kromě toho lze číst v režimu celé obrazovky, nebo si text uspořádat do dvou sloupců.
- *Propojení* – Čtečka je velice úzce propojená s účtem uživatele na Amazon.com a pokud ji má, i s klasickou čtečkou Kindle. Knihy na účtu, na čtečce a na počítači lze synchronizovat. Dále přímo z textu nabízí propojení na integrované slovníky nebo na zdroje na internetu.

Softwarová čtečka Kindle je velice povedený doplněk ke klasické čtečce, ale může dobře sloužit čtenáři i bez ní. V možnostech přizpůsobení textu využívá grafických možností počítače. Kromě toho nabízí i několik dalších možností, jako například nahlášení chyby obsahu textu. Stejně jako klasická čtečka umožňuje sdílení poznámek s jinými uživateli Amazon.com.

Kindle verze 1.10.0 (2013)

Během dvou let došlo ve vzhledu a funkcích softwarové čtečky Kindle k několika změnám. Tou nejvýraznější je změna vzhledu, kdy přibyl pruh s nabídkou funkcí po levé straně obrazovky a došlo k přeskupení ikon a funkcí v nabídce.

Nejvýraznějším pokrokem je, že Kindle nabízí svému uživateli možnost spravovat své sbírky knih i na softwarové čtečce. Pokud jsou to knihy zakoupené na Amazonu, čtenář je ve stažených sbírkách uvidí a pokud s nimi nějak manipuluje, pro synchronizaci se tyto změny projeví na jeho hardwarové čtečce.

Na závěr se dá říci, že všechny užitečné funkce čtečce zůstaly, naopak přibýly ještě nové.

Kindle Cloud Reader

Novinkou je Kindle Cloud Reader, který si jako doplněk může čtenář stáhnout do svého internetového prohlížeče.

Po stáhnutí doplňku je třeba se nejprve přihlásit a až poté je možné spravovat svou knihovnu. Aplikace počítá s tím, že se o ni budou dělit různí uživatelé, proto je zde možnost odhlásit se.

Aplikace Kindle Cloud Reader je velice jednoduchá a zachovává pouze základní funkce: řazení knih podle autora, názvu nebo data přidání a zobrazení knihy jako náhledů nebo seznamu. Všechny knihy jsou v cloudu a samotné čtení funguje online, ale čtenář má možnost knihu stáhnout pro offline čtení pomocí příkazu *Download & Pin Book*.

V textu je možné vybírat z pěti velikostí písma, pěti délek řádků, nastavení na jeden či dva odstavce a 3 barevných schémat (bílé, sépiové a černé). Čtenář může vkládat záložky, poznámky a zvýraznění a označená slova se automaticky překládají pomocí online slovníku *Dictionary.com*.

Základní vlastnosti cloudové čtečky Kindle jsou v zásadě stejné jako u její softwarové verze, jen jsou osekány na nejdůležitější rysy. Tato aplikace je tak šikovným doplňkem pro ty, kteří už svou čtečku mají nebo by si chtěli pouze vyzkoušet virtuální prostor a funkce systému Kindle.

5.3.3 NOOK for PC

NOOK je další softwarovou čtečkou, kterou vyvinulo velké internetové knihkupectví. Barnes & Noble kromě softwarové čtečky vyvinul a prodává také čtečku klasickou. Tu v současné prodává ve čtyřech verzích:

- NOOK Simple Touch - je čtečka s dotykovým e-inkovým displejem (s úhlopříčkou 15,24 cm), která má rozměry 16,5 x 12,7 x 1,2 cm a váží 212g. Dokáže zobrazit formáty PDF a EPUB a obrázky ve formátech JPG, GIF, PNG a BMP.
- NOOK Simple Touch with GlowLight – je čtečky s dotykovým e-inkovým displejem (s úhlopříčkou 15,24 cm), která má rozměry 16,5 x 12,7 x 1,2 cm a váží necelých 200g. Dokáže zobrazit formáty PDF a EPUB a obrázky ve formátech JPG, GIF, PNG a BMP.

- NOOK HD – je tablet s barevným dotykovým displejem s úhlopříčkou 17,8 cm, rozměry 19,4 x 12,7 x 1,1 cm a váhou 315 g. Je dostupný ve dvou verzích, buď s 8 GB, nebo 16 GB paměti.
- NOOK HD+ - je tablet s dotykovým barevným displejem o úhlopříčce 23 cm, rozměry 24 x 16,3 x 1,1 cm a váhou 515 g. Je dostupný ve dvou verzích, s 18 GB nebo 32 GB paměti

Softwarová čtečka NOOK je dostupná pro iPad, iPhone, operační systém Android, Mac, Windows 8, PC (čímž se nejspíše starší operační systémy Windows). Novinkou je *Nook for Web*, což je vlastně online čtečka pro internetové prohlížeče Explorer, Firefox, Safari a Chrome.

Poslední verze programu NOOK for PC (2.5.5.9347 z listopadu 2011) je schopná poradit si s formáty PDB, EBUP a PDF. Obrázkovému PDF je však potřeba se vyhýbat. NOOK ji sice nahraje, ale nezobrazí a „zamrzne“.

Čtečka také umožňuje synchronizaci čtené knihy nahrané na více zařízeních (otevře se pak na poslední čtené stránce). A stejně jako Amazon.com umožňuje knihkupectví Barnes & Noble půjčování zakoupených knih na 14 dní (pouze od některých nakladatelů).

Funkce čtečky NOOK for PC

Ihned po nainstalování je potřeba buď registrovat čtečku k již existujícímu účtu na Barnes & Noble nebo si nový účet vytvořit. Po každém zapnutí čtečky se automaticky sáhnou všechny nově zakoupené knihy.

Hlavní menu se nachází na levé straně obrazovky. Skládá se ze záložek *the daily*, *my library*, *reading now*, *shop*, *settings* a *user guide*.

V záložce *my daily* se dají číst nové příspěvky z internetových stránek. Přednastaveny jsou dvě *The Twentysomthing's Guide to Cooking* a *The Hemingway Puzzle*. Nikde ovšem není zjevný ovladač, kterým by si mohl uživatel přidat jiné stránky ke sledování.

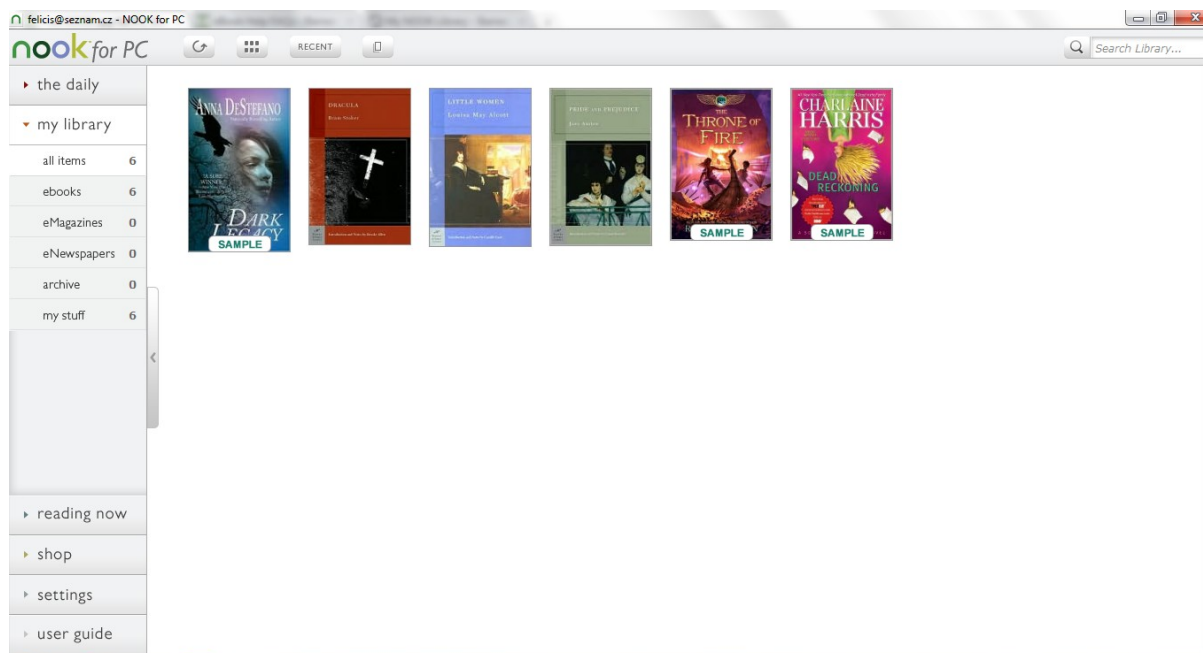
Druhá záložka *my library* má několik sekcí *all items*, *ebooks*, *eMagazines*, *eNewspapers*, *archive* a *my stuff*.

V *all items* se zobrazí veškeré knihy, časopisy a deníky zakoupené v Barnes & Noble (viz obr. č. 6) V dalších třech sekcích jsou pak zobrazovány podle druhu.

V prvních pěti sekcích (*all items*, *ebooks*, *eMagazines*, *eNewspapers*, *archive*) má uživatel možnost měnit zobrazení dokumentů (pouze náhledy obálek nebo seznam i s podrobnostmi), řadit je podle názvu, autora nebo naposledy přidaných. V pravém horním rohu obrazovky je pak vyhledávací pole.

V těchto sekcích má také uživatel možnost manipulovat se knihami pomocí funkce *Options*, která se nachází u každé z nich. Knihu může začít číst (*Read now*), odstranit ze čtečky (*Remove local copy*), odsunout ji do archivu (*Move to archive*) nebo si nechat zobrazit její detaily (*Details*). V těch je kromě názvu, autora, nakladatele, posledního data otevření a data přidání i anotace knihy.

Do poslední sekce *my stuff* má uživatel možnost přidávat vlastní dokumenty. Ale může je pouze přidávat nebo prohledávat. Nedají se třídít, nedají se upravovat, nedají se mazat.

Obr. č. 6 Zobrazení stažených knih na čtečce NOOK

Záložka *shop* je vlastně hyperlinkovým odkazem, který uživatele dostane na stránky knihkupectví Barnes & Noble do oddělení *NOOK book store*.

V záložce *settings* má uživatel možnost upravit vzhled čteného textu (*reader settings*) nebo nastavení svého účtu (*account settings*). V prvním případě se dá upravit velikost písma (vybírat se dá mezi velikostmi 7 až 50) nebo délka řádků (na celou šířku obrazovky nebo s mírnými mezerami po stranách). Nastavení účtu se skládá ze tří možností. Uživatel se může odhlásit ze svého účtu u Barnes & Noble, může si navolit automatické stahování nově zakoupených knih anebo si automaticky při čtení dokumentu nechat schovávat hlavní menu.

Když je tato záložka otevřená, v levém horním rohu se objeví odkaz *About reader*. Pokud na něj uživatel klikne, objeví se informace o programu a uživatel si může zkontrolovat, zda neexistují nějaké aktualizace.

Záložka *user guide* je spíše než průvodce po programu reklamním textem.

Čtení na čteče NOOK for PC

Čtení elektronických dokumentů se odehrává na záložce *reading now*. Pokud na ni čtenář klikne, automaticky se ocitne na první podřízené záložce *last read page*, která otevře poslední čtenou stránku poslední otevřené knihy.

Další záložky *table of contents*, *bookmarks*, *annotations* a *highlights* otevřou vedle hlavní nabídky panel, ve které se zobrazí buď obsah, vložené záložky, poznámky nebo zvýrazněné části textu, podle toho, co si uživatel vybere.

Poznámky a zvýraznění se do textu přidávají tak, že čtenář označí text, který chce zvýraznit a klikne na něj levým tlačítkem myši. Objeví se nabídka, kde je možné kromě předchozích možností zvolit vyhledat dané sousloví na stránce Dictionary.com nebo na Wikipedii. Záložka se vloží tak, že uživatel potáhne myší za stužku, která visí v levém horním rohu stránky.

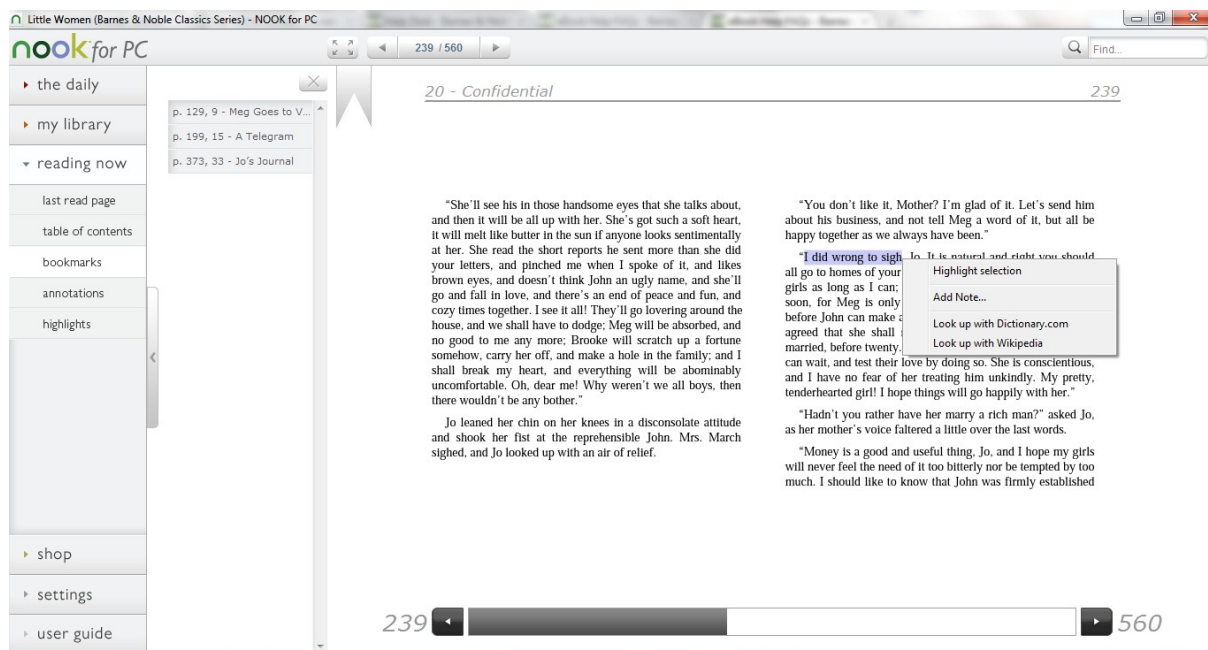
Problémem je vkládání příliš dlouhých poznámek. Pokud pak uživatel klikne na možnost *annotations*, poznámky se sice objeví ve sloupci vedle menu, ale pouze v jednom řádku a lze tedy vidět jen první tři slova. Poznámku už nelze nijak otevřít. Kliknutím na ni se sice uživatel dostane na danou stránku a uvidí zvýrazněný text, ke kterému poznámka patří, ale celou ji zobrazit nelze – viz obr. č. 7.

Při použití vyhledávacího pole v pravém horním rohu obrazovky se nikde nezobrazí ani lokace nalezeného termínu, ani kolikrát byl nalezen. Mezi jednotlivými výskyty se pak čtenář pohybuje tak, že buď mačká enter nebo tlačítko s lupou vedle vyhledávacího políčka.

Zobrazení čtené knihy jako dvou stránek je pravděpodobně předvolené a nelze změnit.

Lišta v dolní části obrazovky slouží k orientaci čtenáře a uvádí, na které straně se čtenář nachází (vlevo od lišty) a celkový počet stran (vpravo od lišty). Pokud se ale uživatel chce dostat na konkrétní stranu, nezbyvá mu nic jiného, než klikat na lištu a stylem pokus/omyl se dobrat ke kýženému cíli.

Obr. č. 7 Otevřený seznam záložek a možnosti přidávání poznámek na čtečce NOOK.

Klady čtečky	Zápory čtečky
propojení s uživatelským účtem na Barnes & Noble	není české jazykové rozhraní ani nezobrazuje české znaky
	velmi špatná manipulace s vlastními vloženými dokumenty
	malé přizpůsobení čtenáři
	úplná absence uživatelského manuálu
	špatná manipulace s dokumentem

Hodnocení čtečky NOOK for PC

- *Hledání* – V knihovně dokumentů lze prohledávat názvy knih a autory. Vyhledávat lze i v samotných dokumentech, lokace nalezeného výrazu ani počet nalezení se však nikde nezobrazí.
- *Navigace* – Zobrazení knih lze měnit buď na seznam nebo na náhledy obálek a knihy lze řadit podle několika hledisek. Pohyb v dokumentech se uskutečňuje pomocí lišty pod dokumentem, která čtenáři ukazuje, na kolikáté straně z kolika se nachází. Lze se v ní pohybovat pouze tak, že čtenář klikne na místo, kde by se podle něj mohla nacházet kýžená stránka, a buď se trefí nebo ne. Jinak se v textu samozřejmě dá pohybovat po jednotlivých stránkách. V levém menu má uživatel možnost přejít na obsah knihy.

- *Poznámky* – Do textu se dají přidávat poznámky, záložky nebo zvýraznění. Ty se pak dají zobrazit díky menu na levé straně obrazovky. Práce s poznámkami po jejich vložení je však velice těžká.
- *Přizpůsobení* – Uživatel si může upravit velikost písma nebo délku řádků (rozdíl mezi minimální a maximální délkou řádku však činí jen několik centimetrů). Jinak není možné přizpůsobit si prakticky nic.
- *Propojení čtečky* – Čtečka je velice úzce propojena s uživatelským účtem na Barnes & Noble. Kromě toho lze označené termíny v textu vyhledat na Wikipedii nebo Dictionary.com.

Softwarová čtečka NOOK for PC působí dojmem beta verze programu. Z předchozího popisu se dá vyvodit, že je to čtečka primárně a hlavně určená pro čtení a manipulaci s dokumenty koupenými v jejím mateřském knihkupectví. Pokud ovšem srovnáme její funkce a možnosti například se softwarovou čtečkou Kindle, výrazně pokulhává.

Nook for PC (2013)

Čtečka zůstala graficky i obsahově stejná. Má stejné funkce, nabízí stejné možnosti a bohužel má i stejné chyby.

5.3.4 KooBits

KooBits je společnost zabývající se vytvářením softwaru pro výuku dětí. Mezi její produkty patří softwarová čtečka *KooBits 4.0* a *KooBits editor*, což je editor k vytváření mediálního obsahu.

Čtečku KooBits je možné stáhnout na počítače s operačním systémem Windows nebo Mac a existuje i jako aplikace pro iPhones a iPad. Čtečka podporuje formáty KBJ (vlastní formát čtečky KooBits), PDF, EPUB, XML nebo HTML. Čtečka má jen jednu jazykovou verzi, anglickou.

Funkce čtečky KooBits

Při prvním otevření čtečky se nejprve otevře záložka *My Library*. Ta se skládá ze tří základních knihoven, *Free Books*, *Paid Books* a *Local Books*.

V první záložce lze stáhnout nabízené knihy zdarma. Jedná se o dětskou literaturu a dokumenty zaměřené na vzdělávání dětí. V druhé záložce se objevují knihy koupené a ve třetí knihy, které si do čtečky stáhne čtenář sám pomocí tlačítka *Add book to library*, které se

nachází pod seznamem knih. Toto tlačítko se objevuje v každé ze tří záložek, ale po vybrání a stáhnutí dokumentu se kniha automaticky objeví v záložce *Local Books*.

Pod záložkami se nachází možnost *Add Category* díky které si čtenář může vytvářet vlastní sbírky. Knihy do nich přidává přetažením z jiných sbírek nebo základních tří záložek. Knihy mohou být pouze v jedné sbírce.

Každá sbírka má rozklikávací menu, ve kterém se dá přejmenovat (jméno může mít maximálně 10 znaků), vymazat (knihy v ní zařazené se nevymažou, stále se dají najít v základních třech záložkách) nebo změnit ikonu sbírky (každá sbírka má ikonu knihy, mění se barvy).

Obr. č. 8 Náhled na sbírku ve čtečce KooBits

Knihy jsou ve výchozím nastavení zobrazeny graficky, jako obálky na policích (viz obr. č. 8). V pravém dolním rohu lze zobrazení změnit na seznam, který uvádí název, autora, nakladatele, datum přidání a formát knihy. Pouze v tomto zobrazení lze měnit pořadí knih podle uvedených parametrů. Pořadí knih v původním zobrazení (náhledy obálek) zůstává podle data vložení od nejnovějšího po nejstarší.

Se samotnými knihami se kromě jejich přesouvání do nových sbírek nedá moc dělat. Když uživatel klikne na název knihy na polici, otevře se mu kratičké menu, ve kterém má možnost otevřít knihu (*Open*), zobrazit informace (*View*) o knize nebo ji vymazat (*Delete*).

Záložka *Library* je čtvrtá záložka v liště v levém horním rohu obrazovky. Kromě toho se zde nachází i systémová záložka, která umožňuje v omezené míře upravovat program (*K*) a záložky *Bookstore*, *Drop Box* a *View Book/Viewer*.

V záložce *K* má čtenář možnosti přidat nový dokument do sbírky (*Open*), přejít na domovskou stránku KooBits do sekce *Getting Started (Help)*, změnit dva parametry nastavení: otevření čtečky KooBits po zapnutí počítače (*Auto launch application at login*) nebo vypnout výchozí vzhled knihy (*Default Book View*). Tato volba patrně nefunguje, protože po novém otevření možností *Settings* je vždy znova zapnutá. Dále je v záložce *K* odkaz *Promotion*, který uživatele odkáže na stránku Koobits, která ale ještě není v provozu. Poslední možností je *About*, pomocí které se uživatel může seznámit s informacemi o programu a o těch, kdo jej vytvořili.

Záložka *Bookstore* dostane uživatele do obchodu, ve kterém si může stáhnout dokumenty do své čtečky. Obchod je provozován společností KooBits. V současné době se v něm nachází knihy, které slouží k rozvoji dětí. Knihy jsou rozděleny podle věku dítěte do kategorií *Primary 1* (7 let) až *Primary 6* (12 let) a jsou z oblasti angličtiny, matematiky, čínštiny a přírodních věd.

Další záložkou je *Drop Box*. Ten souvisí s možností registrace uživatele, která je v současnosti placená.

Čtení na čtečce KooBits

Čtení se odehrává v záložce *View Book/Viewer*. Kniha se vždy otevře na první stránce, nebo pokud ji má, na obálce.

V horní liště vlevo zůstává pět základních záložek, vpravo se objeví možnosti manipulace s textem.

Uživatel má v první řadě možnost změnit pohybování se v textu. Možnosti jsou tři. Při zvolení možnosti *Sliding* je text zobrazen na dvou stranách, které se přepisují zprava doleva. Při zobrazení *Flipping* je dokument nejvíce podobná knize. Na obrazovce jsou dvě stránky a uživatel je pomocí myši nebo šipek otáčí. Při možnosti *Scrolling* je text zobrazen jako klasický elektronický dokument a uživatel se v něm pohybuje odshora dolů.

Pomocí funkce *Print* může čtenář text tisknout.

Další funkce *Show/Hide Koosh* zobrazuje nebo zakrývá poznámky a zvýraznění, které čtenář v textu udělá.

Uživatel má možnost měnit vzhled kurzoru pomocí funkce *Pointer*. Může si vybrat mezi šipkou a ručkou. Toto tlačítko také ukončuje režim razítka a podtrhování.

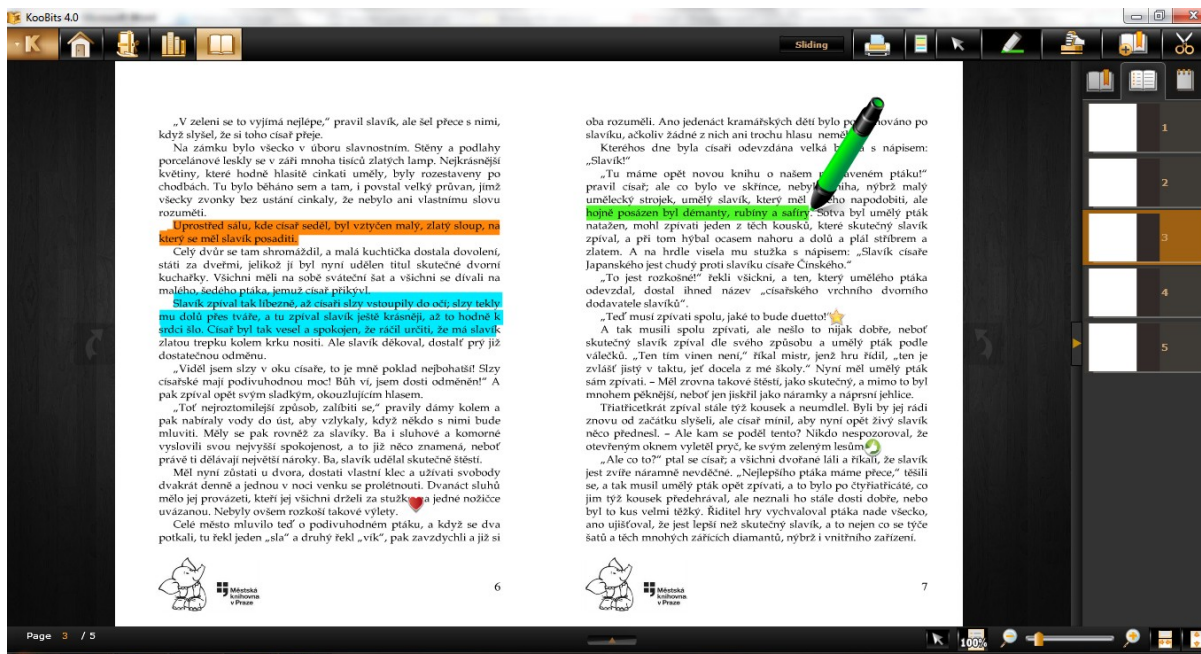
Funkce *Add Highlight* umožňuje uživateli podtrhávat v textu. Může vybrat i barvu, k dispozici je žlutá, oranžová, zelená, modrá, růžová nebo guma k vymazání podtržení. Když uživatel zvolí jednu z možností, místo kurzoru se mu objeví obrázek zvýrazňovače. Tento

režim lze ukončit kliknutím na tlačítko *Pointer*. Za nevýhodu této funkce lze považovat, že uživatel musí označovat každý nový řádek. Na tažení myši dolů zvýrazňovač nereaguje.

Další funkce *Add Stamp* umožní uživateli přidávat do textu obrázky. Má na výběr pět možností (např.: hvězdička, srdíčko, atd.) nebo funkci gummy, kterou obrázky vymaže. Po zvolení této možnosti se místo kurzoru ukáže razítko. Funkce lze opět ukončit pomocí tlačítka *Pointer*. Příklad zvýrazňování a vkládání razítek lze vidět na obr. č. 9.

Uživatel může do dokumentu přidat záložku pomocí funkce *Add Bookmark*. Ta se v textu graficky neprojeví, program pouze upozorní uživatele, že záložka byla přidána.

Poslední možností v liště je *Crop Image*, která je znázorněna nůžkami. Umožňuje čtenáři „vystříhnout si“ kteroukoliv část textu, ta je poté ve formě obrázku uložena do alba (*Scrapbook*).

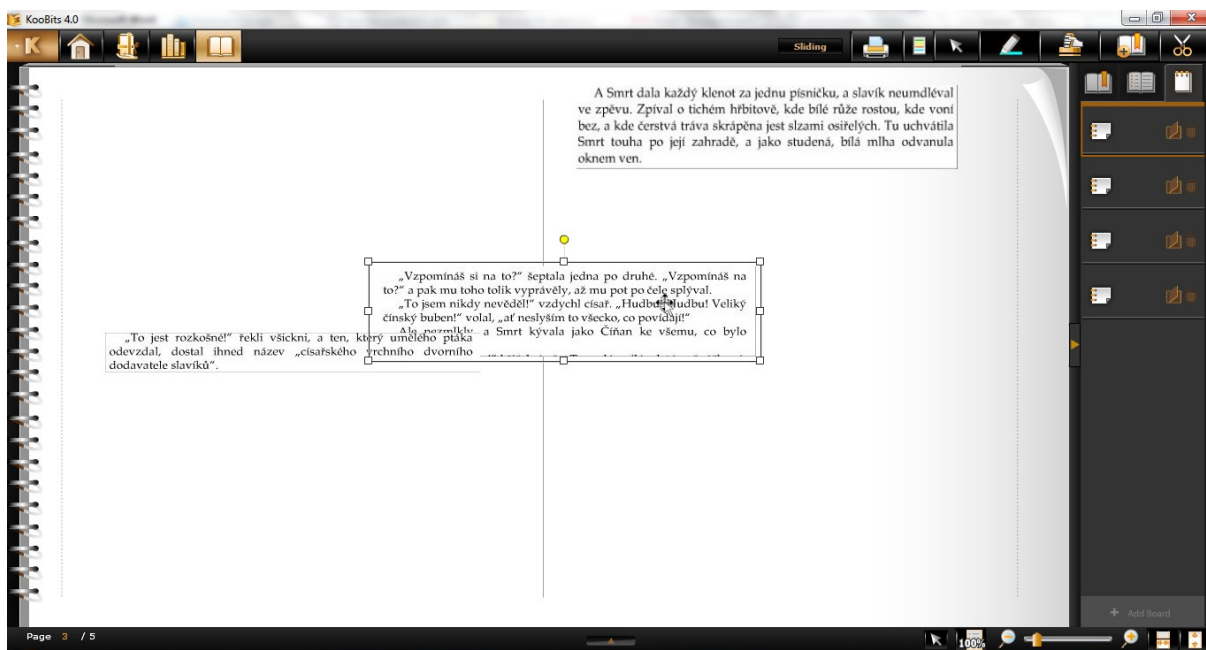

Obr. č. 9 Vkládání razítek a zvýrazňování ve čtečce KooBits

Na pravé straně obrazovky se nachází pohyblivé záložky, které uživatel během čtení může schovat. Záložka *Bookmarks* ukáže uživateli čísla stran, které si založil, a uživatel na ně může přejít. Záložky zde může také smazat.

Záložka *Pages* ukáže všechny stránky dokumentu a slouží k rychlému přeskokování mezi stranami.

Klepnutím na položku v záložce *Scrapbook* může uživatel přejít na zobrazení svých výstřížků. Ty může po stránce volně přesouvat a může je vytisknout (viz obr. č. 10).

Obr. č. 10 Scrapbook ve čtečce Koobits

V dolní liště se vlevo objevuje, na které straně z kolika se čtenář nachází a zhruba v její polovině se schovává pohyblivé menu *Book Navigation Panel*. Zde má uživatel možnost pustit si prezentaci stránek (každá stránka se ukáže asi na 3 vteřiny) a možnost přejít na první nebo poslední stranu knihy.

V pravém rohu se nachází ovladač zobrazení kurzoru (šipka nebo ručka), dále tlačítko, které vždy vrátí zobrazení textu na 100%. Vedle něj je posunovací lišta, díky které si uživatel může zvětšit nebo zmenšit stránku v rozmezí 30% až 500%. Poslední dva ovladače umožňují čtenáři přizpůsobit stránku na šířku obrazovce nebo na výšku obrazovce.

Všechny výše uvedené funkce jsou použitelné při prohlížení formátů KBJ a PDF. Při zobrazování dokumentů ve formátu EPUB je dostupná na pravé straně obrazovky pouze záložka *Pages*, která v tomto případě zobrazuje obsah a ne stránky a v dolní liště tlačítka na zvětšování a zmenšování textu a manipulaci s kurzorem.

Čtečka KooBits nemá problémy se zobrazováním české diakritiky.

Klady čtečky	Zápory čtečky
grafika	není české jazykové prostředí
snadné vytváření vlastních sbírek a jejich správa	není možné vkládat poznámky do textu
různé možnosti listování v textu	není vyhledávání ani v knihovně ani v jednotlivých knihách
podpora české diakritiky	
scrapbook	

Hodnocení čtečky Koobits

Hledání – Ani v knihovně dokumentů ani v textech není.

Navigace – Zobrazení knih lze měnit – buď jako seznam nebo jako náhledy obálek, ale pouze v seznamu lze měnit jejich řazení. Pohyb v textu se může odehrávat třemi způsoby – buď jako klasické listování knihou, posunování zprava doleva nebo seshora dolů. Dole na liště pak čtenář může vidět, na které straně z kolika je. Jedna ze záložek napravo od textu ukazuje jednotlivé stránky a čtenář mezi nimi může jednoduše skákat. Nelze zobrazovat obsah knihy.

Poznámky – V textu lze barevně podtrhávat (vybrat si uživatel může z 5 barev) nebo vkládat razítka (výběr z 5 obrázků). Obojí je velice hezky graficky řešeno. Dále lze vkládat záložky a později je zobrazit v postranní liště. Části textu si může čtenář zkopírovat a vložit do alba (*scrapbook*).

Přizpůsobení – Přizpůsobit si text lze pouze jeho zvětšováním nebo zmenšováním.

Propojení čtečky – Softwarová čtečka Koobits je propojená se stránkami <http://www.koobits.com/>.

KooBits 4.0 (2013)

Čtečka sice zůstala ve stejné verzi, v jaké byla před 2 lety. Nepřibyly žádné funkce a grafická stránka se také zůstala stejná. Co se ovšem radikálně změnilo, je obsah.

Zatímco v roce 2011 nebylo online knihkupectví ještě zcela v provozu, ale zdálo se, že se bude podobat společností jako Amazon nebo Barnes & Nobels, v roce 2013 je už zcela zaměřená na dětské publikum. Veškeré knihy v nabídce, i ty nabídnuté zdarma, se váží k dětskému vzdělávání.

Čtečka tak do značené míry využila svůj potenciál, který byl patrný už před dvěma lety. Graficky hezky zpracované prostředí i nástroje by měly dobře sloužit dětskému publiku a zdokonalovat jejich čtenářské dovednosti.

5.4 Souhrn

Dá se říci, že elektronické čtečky knih v současné době dokáží poskytnout poměrně sofistikovaný soubor nástrojů k efektivnímu čtení textu. Uživatel si může dělat textové poznámky, podtrhávat nebo vkládat do knihy záložky. Může knihy prohledávat, u některých čteček i fulltextově, a hledat různé výrazy a pojmy ve slovnících nebo na internetových zdrojích (záleží ovšem na typu čtečky).

Jednou z největších výhod čteček je, že v jednom zařízení může mít uživatel uloženo několik set dokumentů, které tak může mít neustále u sebe. Každá čtečka je schopná zobrazit několik různých formátů textu, obrázků nebo přehrávat hudbu.

Mezi hlavní problémy čteček patří hlavně problémy se čtením dokumentů ve formátu PDF, jehož jediným řešením obvykle bývá přetočení obrazovky čtečky na šířku. Další problémem při vkládání většího množství knih je nemožnost vytváření uživatelských sbírek nebo knihoven. Čtečky také nejsou zařízením, na kterém by se daly vytvářet vlastní dokumenty. Psaná na nich obvykle bývá poněkud zdlouhavé a náročnější (doba reakce obrazovky je daleko delší než u LCD obrazovky).

Softwarové čtečky elektronických knih také umožňují uživateli práci s textem a jeho přizpůsobení, zde je však nutné lépe si vybírat. Některé softwarové čtečky ani nezobrazují českou diakritiku. Zato bývají daleko náročněji graficky zpracované s možností daleko užšího propojení s internetem.

Uživatel si musí vybírat čtečku podle toho, na které dokumenty a za jakým účelem ji hlavně bude používat. Pokud například preferuje texty v PDF formátu, je dobré zamyslet se nad koupí čtečky s velkým displejem nebo tabletu, na kterých se dají tyto dokumenty daleko lépe zobrazovat. Zvláště v případě tabletu je práce s formátem PDF daleko jednodušší a efektivnější.

Čtečky nabízejí velice elegantní řešení mnoha problémů s elektronickými texty. Neoslňují oči, dají se držet v jedné ruce a mají velkou kapacitu. Navíc je jejich nabídka v Česku v současnosti natolik široká, že vybrat si může každý.

6. ONLINE ČTEČKY ELEKTRONICKÉHO TEXTU

Kromě toho, že si uživatel může stáhnout elektronický dokument do softwarové čtečky na svém počítači nebo do jiného přístroje, může číst elektronické texty také online.

Jednou z největších a nejznámějších služeb, která mu to umožní, je *Google knihy* (*Google Books*). Tato služba je zcela zdarma pro všechny uživatele internetu.

Existují také i komerční služby, které umožňují číst uživatelům texty online. Mezi ně se řadí například *ebrary*, která v současnosti patří společnosti *ProQuest*.

6.1 Google knihy

V roce 2004 spouští Google projekt *Google Print*. V jeho rámci později téhož roku oznamují vznik dalšího projektu, *Google's Library Project*. Ten byl vytvořen při spolupráci firmy s Harvardskou univerzitou, Michiganskou univerzitou, Veřejnou knihovnou města New York, Oxfordem a Stanfordinem. Jeho úkolem bylo digitálně zpřístupnit 15 miliónů svazků, které se nacházejí v knižních sbírkách daných institucí.

V roce 2005 si projekt našel partnery i v Evropě a jeho název se změnil na *Google Book Search*. Společnost Google byla také v tomto roce zažalována kvůli neplacení autorských poplatků a porušení autorského zákona. Později bylo dosaženo dohody, ale v roce 2011 byla tato dohoda zrušena a v současné době se pracuje na řešení toho problému.

V roce 2010 se počet digitalizovaných knih pohyboval okolo 15 000 000. Knihy se do systému dostávají 2 způsoby – pomocí partnerského programu a *Google Books Library Project* (v češtině jednoduše *Projekt knihovna*) [Google, 2011; Google Books, 2013].

V roce 2010 byla také, prozatím pouze ve Spojených státech, zpřístupněna služba *Google eBooks* (*eKnihy Google*), která je platformou pro prodej elektronických knih. Uživatel si koupí knihu buď přímo na domovské stránce, nebo u jiného prodejce, a ta bude uložena a a zpřístupněna na jeho účtu. V roce 2013 tato služba stále ještě není dostupná pro čtenáře v české republice.

K této službě patří online čtečka *Google eBooks Web Reader*, kterou kromě počítače může mít uživatel i na platformách Adroid, stáhnout si ji na iPod, iPad, iPhone nebo čtečky NOOK a Sony. Její podstatou je, že uživatel nebude mít elektronické knihy ani samotnou čtečku uložené na svém zařízení, ale v cloudu [Dočekal, 2010].

Funkce služby Google knihy a čtení online

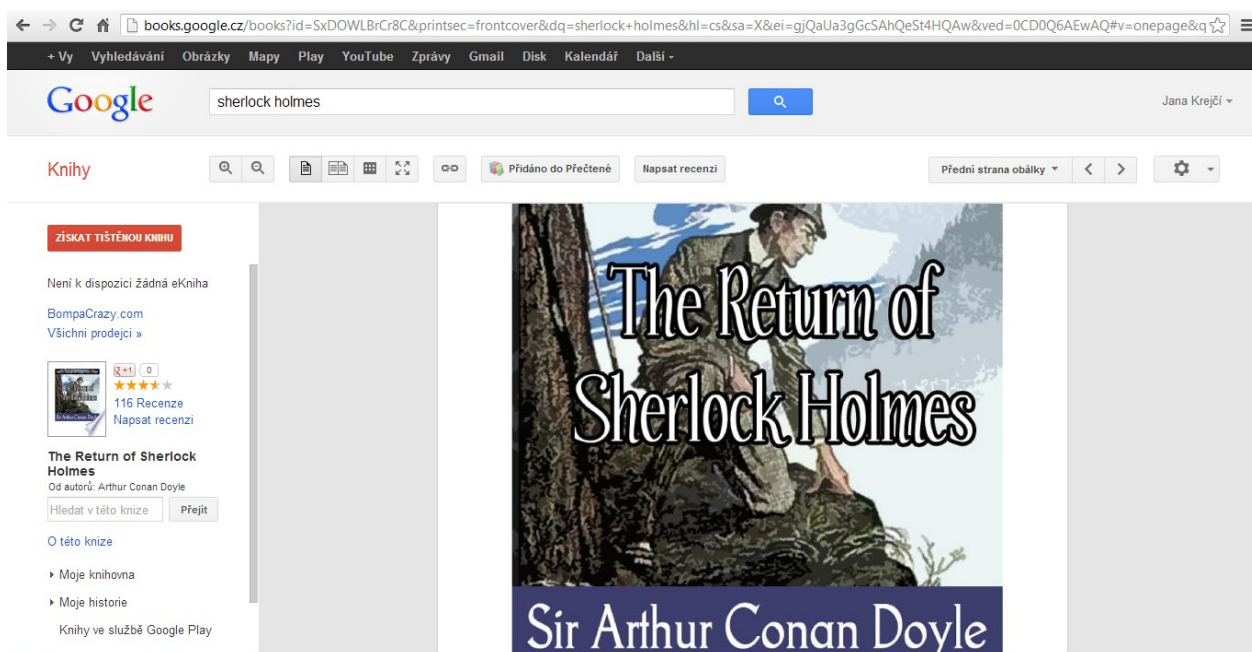
Úvodní stránka služby, stejně jako úvodní stránka internetového vyhledávače, obsahuje jen jedno vyhledávací okno. Uživatel si ale může zvolit i rozšířené vyhledávání knih. V tomto režimu může hledat všechna slova, přesnou frázi, alespoň jedno ze slov nebo vyloučit některá slova z vyhledávání. Dále se dá vyhledávat ve všech dokumentech, pouze časopisech nebo jen knihách. Jako vyhledávací kritérium se dá zvolit také přístupnost plného textu online (všechny knihy, omezený náhled a úplné zobrazení, pouze úplné zobrazení, pouze eKnihy Google). Lze vyhledávat podle jazyků, podle slov v titulu knížky, autora, vydavatele, data vydání, ISBN nebo ISSN.

Po vyhledání termínu se zobrazí výsledky. Na levé straně je uživateli k dispozici menu, pomocí kterého může ještě lépe definovat dotaz.

Samotná online čtečka je velmi jednoduchá (viz obr. č. 11). V dokumentu se uživatel pohybuje seshora dolů a k posunování slouží lišta na pravé straně nebo šipky nad dokumentem. Text lze 8x zvětšit/zmenšit, uživatel může mít na obrazovce náhled jedné stránky, dvou stránek nebo všech stránek v miniaturním zobrazení. Může také použít režim celé obrazovky, který schová menu na levé straně.

Dále si uživatel může nechat knihu zobrazit jako prostý text, stáhnout jako PDF nebo EPUB. Tato funkce je dostupná pouze pro volná díla se svolením od poskytovatele, a nevyskytuje se u všech knih. Pokud se po pravé straně zobrazí nabídka EKNIHA – ZDARMA, bohužel platí jen pro *Google eKnihy* a uživateli v České republice stáhnout nepůjde.

Čtenář si dále může vygenerovat odkaz na danou knihu, napsat na ni recenzi nebo ji přidat do své knihovny.

Obr. č. 11 Online čtečka Google Books

V levém menu se nachází políčko na vyhledávání v knize nebo odkaz na anotaci a recenze. Pokud si uživatel chce knihu koupit, nabídne mu služba internetové adresy různých online prodejců.

Různé knihy mají různé možnosti, záleží vždy na tom, zda je kniha k dispozici celá nebo jen jako náhled. Vyhledávání vždy probíhá v celé knize a zobrazí se i výsledky ze stran, které nejsou uživateli k dispozici. Vždy ale jen výřez textu s hledaným výrazem.

Všechny knihy, které se uživateli líbí, má možnost přidat do svého účtu pod názvem *Moje knihovna*. Pokud má uživatel účet na službách Google lze zde aktivovat svůj profil. Svou knihovnu uvidí pokaždé jako úvodní stránku na adrese <http://books.google.com> nebo ji lze zobrazit pomocí odkazu v menu na levé straně obrazovky.

V levém menu má k dispozici několik výchozích sbírek, do kterých může knihy řadit: *Mé eKnihy Google*, *Zakoupené*, *Recenzované*, *Naposledy zobrazené*, *Oblíbené*, *Rozečtené*, *Přečíst* a *Přečtené*. Kromě toho si může vytvářet vlastní sbírky.

V hlavní části obrazovky jsou zobrazeny ty samé kategorie, ale tentokrát i s náhledy knih. Zcela dole se pak nachází speciální kategorie *Knihy pro Vás*, která zobrazuje tituly, které by mohly uživatele zajímat.

Čtečka Google eBooks Web Reader

Tato čtečka je velice jednoduchá. Hlavní ovládací menu s tlačítky se nachází v pravém horním rohu obrazovky. První z nich je *Contents* (obsah). Po jeho zmáčknutí se na pravé straně obrazovky objeví nové okno s obsahem knihy. Text se automaticky posune tak, že jím není zastíněný (to se stane automaticky při otevření jakékoliv možnosti menu).

Další je tlačítko *Settings* (nastavení), které umožňuje uživateli přizpůsobit si vzhled textu. Volit se dá mezi elektronickým textem (*flowing text*) nebo neskenovanými stránkami (*scanner pages*). Dále je možné zvolit z pěti druhů písma (Arial, Georgia, Times New Roman, Tebuchet MS a Verdana). Text lze zvětšovat nebo zmenšovat (zvětšit i zmenšit jde maximálně 13x), lze měnit řádkování (1 – 1,5 – 2) A text lze zarovnávat do bloku nebo doleva. Pokud si uživatel zvolí možnost zobrazení jako neskenovaných stránek, je možné text pouze zvětšit nebo zmenšit – viz obr. 12.

V textu je možné vyhledávat pomocí tlačítka s lupou. Výskyty hledaného výrazu se zobrazí v samostatném okně a lze je třídit podle umístění nebo relevance.

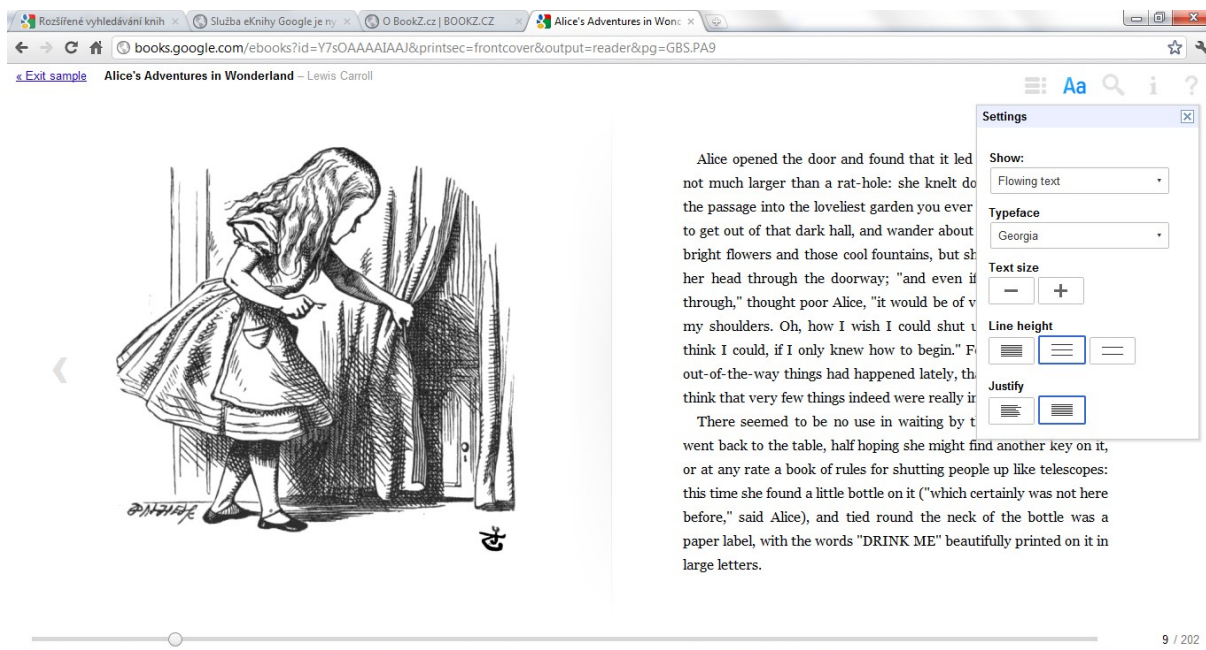
Dále si uživatel může zobrazit informace o prohlížené knize. Ty zobrazí kromě autora, názvu, obálky i připojené recenze knihy nebo internetové stránky, kde se dá koupit.

Posledním ovládacím tlačítkem je nápověda ke stránce Google Books, ke čtečce, možnost nahlásit závadný obsah nebo chybu.

Dole na stránce se zobrazuje posunovací lišta, která uživateli ukazuje, na které straně z kolika je.

Pokud si uživatel v knize označí libovolné slovo nebo sousloví, nabídne se mu automaticky několik možností, co může s označeným textem udělat. Lze si nechat ukázat výklad slova, přeložit jej do jiného jazyka, vyhledat daný pojem v knize, na Wikipedii nebo prohlížečem Google. Kromě vyhledávání na Wikipedii a Googlu se vše odehrává přímo v knize a uživatel neskáče na jiné stránky.

Čtečka zcela postrádá jakýkoliv poznámkový systém, nelze si stránky zakládat ani označovat text. Může to být pouze tím, že uživatel v Česku se nedostane ke všem funkcím, a verze, ke které se dostane uživatel ve Spojených státech je o něco bohatší.

Obr. č. 12 Nastavování vlastností textu na čtečce Google eBooks Web Reader

Vzhledem k tomu, že služba Google eBooks není dostupná pro uživatele v České republice, v roce 2013 není již dostupná ani tato online čtečka.

6.2 ebrary

Firma ebrary byla založena v roce 1999. V lednu roku 2011 ji koupila společnost ProQuest.

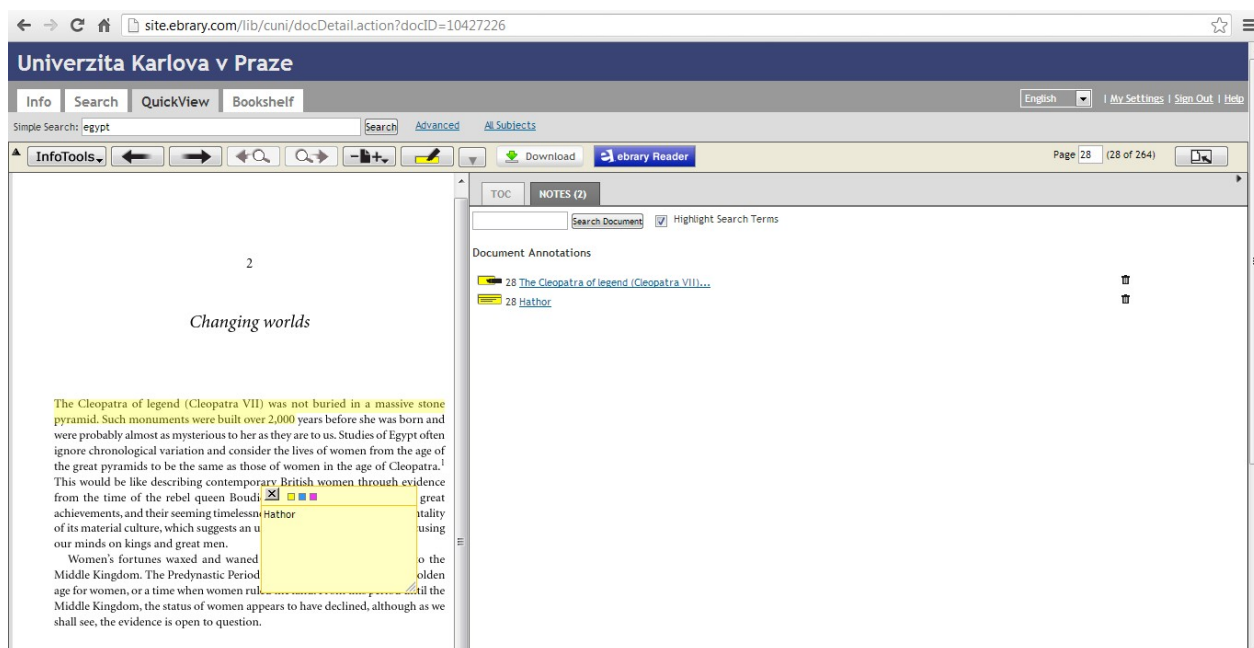
Poskytuje elektronické knihy z oblastí obchodu a ekonomiky, počítačové vědy, vzdělávání, přírodních věd, inženýrských věd, medicíny, humanitních a sociálních věd, atd. a její sbírka v současné době čítá přes 602 000 dokumentů.

Elektronické knihy v ebrary

Pokud si uživatel otevře knihu, kterou si buď on, jeho knihovna nebo zaměstnavatel koupil od ebrary, otevře se mu vždy stejné uživatelské rozhraní.

Nejdůležitější jsou 4 hlavní záložky: *Info*, *Search*, *QuickView* a *Bookshelf*.

Čtení dokumentů se odehrává v záložce *QuickView*. Samotný dokument se objeví v levé polovině stránky a nad ním se nacházejí hlavní ovládací tlačítka pro listování v knize, zvětšení nebo zmenšení textu (75%, 100%, 125%, 150% nebo 200%) a tlačítko pro označení textu. Text je nejprve třeba označit kurzorem, poté má uživatel možnost vybrat barvu označení (žlutá, růžová nebo modrá), jestli chce k označení přidat i poznámku nebo k němu přiložit internetovou adresu (ta je po uložení hyperlinkovaná) – viz obr. č. 13.

Obr. č. 13 Přidávání poznámek ve čtečce ebrary

Dále je zde k dispozici tlačítko *Info Tools*, které nabízí uživateli možnost kopírovat vybranou část textu, vytisknout dokument nebo se podívat na definici vybraného termínu (*Definition*) – ve webovém prohlížeči se otevře nová záložka, pojem se vyhledává na adrese <http://www.merriam-webster.com/dictionary>. Dále je zde možnost *Explain* (vysvětlí), která pojem vyhledá na stránce <http://www.encyclopedia.com/>. Geografické názvy může uživatel hledat na MapQuest.com nebo Geographica.com, osobnosti na Biography.com nebo Wikipedii. Označený termín může vyhledávat v celé sbírce ebrary, na WorldCat.org, na Amazon.com, ve vyhledávači Google, Yahoo, Bing nebo na Wikipedii, na stránkách CNN nebo BBC, ve videích na YouTube nebo v obrázcích pomocí vyhledávačů Google nebo Bing. Označený termín lze také vyhledávat jako internetovou adresu. Dále jde vložit do textu poznámku nebo exportovat dokument do RefWork nebo EndNote. Všechny tyto možnosti lze také vyvolat kliknutím na levé tlačítko myši v textu.

Na pravé polovině stránky jsou 2 záložky. V záložce *TOC* (Table Of Contents – obsah) vidí uživatel obsah knihy, informace o ní a políčko pro vyhledávání v knize. V záložce *NOTES* se může podívat na všechny své poznámky a zvýraznění v textu.

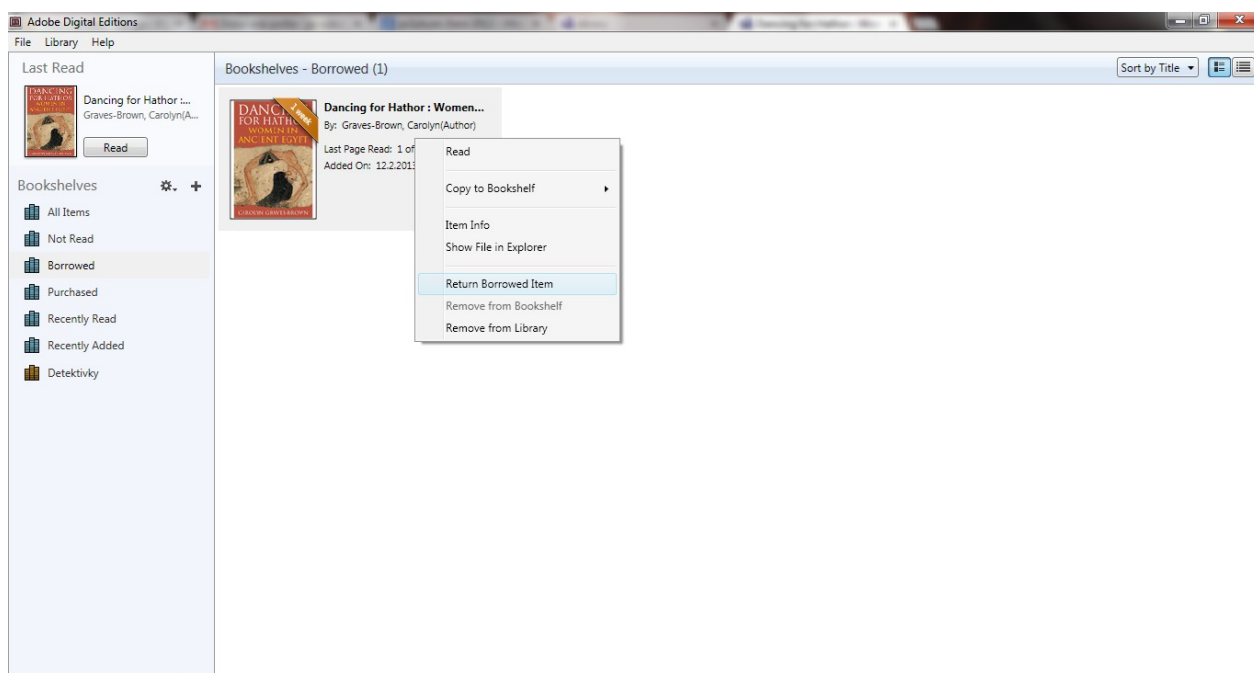
Záložka *Info* je vlastně úvodní stránkou. Uživatel na ní najde informace o vlastnostech systému, nápovědu, může procházet sbírky elektronických knih podle předmětového třídění a zobrazí se mu zde nové knížky přidávané do kolekce ebrary.

Záložka *Search* je určená pro vyhledávání ve sbírkách ebrary. K dispozici je jednoduché i pokročilé vyhledávání.

V položce *Bookshelf* má uživatel možnost spravovat své knihy a poznámky nebo vytvářet sbírky.

Novinkou v záložce *QuickView* je tlačítko *Download*. Uživatel si zde může stáhnout části knihy, kterou právě čte. Ke stažení jsou mu nabídnuty jednotlivé kapitoly, nebo vybrané stránky, maximálně jich však může být 60. Dokument se mu stáhne ve formátu PDF. Pokud do knihy vkládal nějaké poznámky nebo zvýraznění, ty se ve staženém dokumentu bohužel nezobrazí.

Druhou možností, která mu je nabídnuta, je „půjčit“ celou knihu do programu Adobe Digital Editions na 14 dní (viz obr. č. 14). Tento dokument pak bude moct číst na kterém koliv jiném zařízení, které podporuje Adobe DRM.

Obr. č. 14 Půjčená kniha v programu Adobe Digital Edition

Ebrary Reader

Ebrary Reader je plug-in (zásuvný modul), který si uživatel může volně stáhnout a zobrazit si v něm čtený dokument. V zásadě vypadá stejně jako online čtečka, ale na pravé straně jsou kromě záložek *TOC* a *NOTES* další dvě.

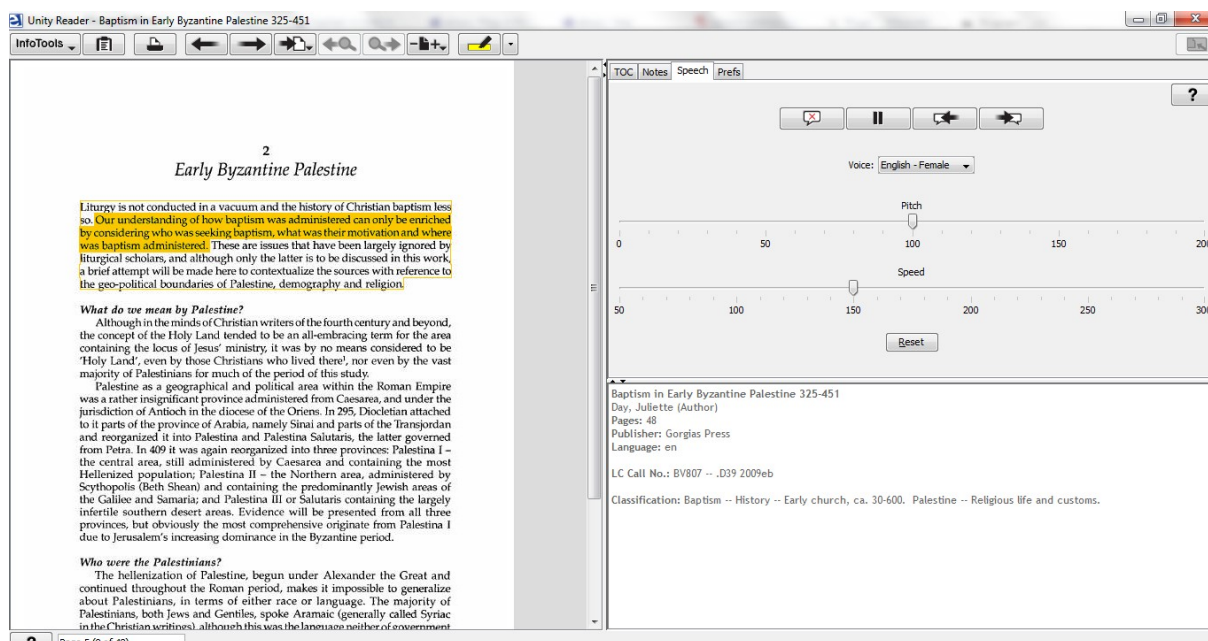
V záložce *Speech* si lze navolit parametry předčítání nahlas. Uživatel si může vybrat, zda chce předčítat v angličtině nebo španělštině a zda chce mužský nebo ženský hlas. Lze nastavit také výška hlasu a rychlost předčítání. Část textu, která má být přečtena, je nejprve potřeba označit teprve poté je možno předčítání spustit. Označení textu se mění, podle toho, které jeho část je právě čtená. Příklad lze vidět na obr. č. 15.

Druhá nová záložka je *Prefs*. Tady může uživatel zadat své preference a nastavit tak, jak bude text vypadat. Může si zvolit velikost zvětšení, barvu zvýraznění hledaného termínu, barvu hyperlinkovaných odkazů, preferovaný citační formát, atd.

Nahoře nad textem se pak objevily tři nová tlačítka pro kopírování vybraného textu, tisk a pohyb v textu (lze přejít na první nebo poslední stránku, zadat číslo stránky, na kterou chce uživatel přejít, nebo se vrátit na stránku předchozí).

Tlačítko *InfoTools* poněkud rozšířilo nabídku. Nabízí překlad označeného slova do a z pěti jazyků, při hledání osoby nabízí možnost vyhledat její telefon, adresu nebo e-mailovou adresu na *Yahoo! People Search*, její biografii na *Biography.com* nebo její bibliografii ve sbírce ebrary. Rozšířila se i nabídka internetových vyhledávačů.

Uživatel si navíc může lépe upravit jednotlivé části čtečky.

Obr. č. 15 Plug-in ebrary Reader a záložka Speech

6.3 Zhodnocení online čteček

Online čtečka Google poskytuje základní funkce. V knihách se dá vyhledávat fulltextově i podle parametrů. S velikostí textu se dá manipulovat a dá se ovlivnit rozvržení i stránek na obrazovce. Pokud je kniha k dispozici celá, dá se stáhnout ve formátu PDF a některé i v EPUB.

Bohužel chybí jakákoliv možnost do knih přidávat vlastní poznámky nebo zvýrazňovat zajímavé části. Obrazovka počítače nabízí mnoho možností jak řešit jejich zpracování z grafického hlediska i z hlediska jejich umístění na stránce a připojení k textu. Uživatel by měl mít možnost ukládat poznámky na svůj profil a tam s nimi pracovat. Atraktivní možností by bezpochyby bylo, pokud by Google umožňoval jejich sdílení mezi uživateli, jako to dělá například Amazon.

Uživatelé si na Googlu mohou vytvořit svou vlastní virtuální online knihovnu a sdílet svůj profil s ostatními. Ovšem vzhledem k omezenému počtu knih, které se na Google knihách dají najít celé, jde spíše o sdílení obrazu knihovny.

Celkově je online čtečka Googlu velice jednoduchá, pouze se základními funkcemi a čtenář si v text moc neupraví. Je velká škoda, že služba *Google eKnihy* ještě 3 roky po svém vzniku v Česku nefunguje.

Online čtečka ebrary je propracovaná hlavně z hlediska jejího propojení s ostatními internetovými zdroji. Uživatel má přímo z textu možnost vyhledávat pomocí různých webových nástrojů. Povedené je také vkládání poznámek a označování v dokumentu. Se samotným textem toho uživatel moc dělat nemůže, pouze jej zvětšit nebo zmenšit. Navíc je poněkud nešikovné umístění stránky na obrazovce. Její dolní třetina není vidět a posunout se dá pouze pomocí lišty na pravé straně.

Zajímavé možnosti ale nabízí *ebrary Reader*, rozšířená verze čtečky. Dovoluje daleko více upravovat její rozhraní navíc má čtenář možnost nechat si text přečíst a to hned ve dvou jazycích. To je pravděpodobně určeno hlavně pro zrakově postižené uživatele. V rozšířené verzi čtečky je navíc o něco lépe řešeno rozvržení stránky, které může čtenář do jisté míry ovlivnit sám.

Online čtečky se od softwarových čteček liší hlavně tím, že uživatel nemusí stahovat a instalovat žádné programy a začít číst knihy může prakticky ihned.

7 ČTENÍ DOKUMENTŮV PAPIROVÉ A ELEKTRONICKÉ PODOBĚ

Již proběhlo mnoho výzkumů, které se zaměřovaly na to, jak lidé čtou a co čtou. Poslední velký výzkum v České republice probíhal od 1. do 6. června 2010 a shromáždil data od 1550 respondentů.

Jednalo se o projekt, na kterém se podílela Národní knihovna ČR a Ústav pro českou literaturu AV ČR. Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit základní údaje a specifikace české čtenářské kultury, zjistit, jak čtou a jak se ke čtení chovají jednotlivé věkové skupiny a jaká je situace a vývoj jednotlivých složek české čtenářské kultury. To vše mělo být provedeno postupem, jakým se podobné výzkumy dělají v jiných zemích a porovnat výsledky [Trávníček, 2011b].

Výsledky průzkumu ukázaly, že:

- 79% obyvatel starších 15 let přečte alespoň 1 knihu ročně, více čtou ženy, než muži, 85% ku 73%.
- Průměrně přečtou 17,3 knih za rok.
- 46% obyvatel ČR starších 15 let si za rok koupí alespoň 1 knihu. Průměrně si ale koupí 5 knih a 89% z nich je koupí v knihkupectvích.
- Průměrně velká knihovnička obyvatele ČR v sobě má 246 knih. Velikost knihovny se zvětšuje s věkem [Trávníček, 2010, s. 32].

Nejvíce čtou lidé v době, kdy nejsou ekonomicky aktivní, tedy do 24. roku věku a poté po šedesátce. Více čtou lidi se zaměstnáním spíše duševním, z lepších ekonomických poměrů a bydlí ve větších městech [Trávníček, 2011a, s. 34].

Co se týče beletrie¹⁴, ve výzkumu se ukázalo, že 68% obyvatel ČR nad 15 let přečte za roky alespoň jednu beletristickou knihu. V průměru jich za rok přečteme 13.

67% obyvatel ČR starších 15 let nesouhlasí nebo spíše nesouhlasí s výrokem „*Nepotřebuji už knihy v podobě tištěné (papírové). Dokáži si představit, že bych je četl pouze v podobě elektronické (na obrazovce počítače, čtečky nebo na displeji mobilu)*“. Ženy s tímto výrokem nesouhlasí výrazně více než muži (74% ku 58%) a nesouhlas zvětšuje s věkem [Trávníček, 2010, s.32-34].

67% obyvatel ČR se řadí mezi uživatele internetu, z toho 43 % jej využívá denně. Na internetu lidé nejčastěji čtou zprávy (53%), dále s velkým odstupem internetová fóra a

---

¹⁴ Poezii čte pravidelně asi jen 1% obyvatel ČR starších 15 let.

diskuze a blogy. Beletristické texty na něm čte pouze asi 1%. Navíc se ukázalo, že denní využívání internetu je nejčastější u lidí, kteří přečtou 13 a více knih ročně [Trávníček, 2011a, s. 35].

Všechny předchozí informace byly převzaty z článků a prezentací. Komplexní rozbor výsledků průzkumu vyšel v roce 2011 v knize *Čtenáři a internauti : obyvatelé české republiky a jejich vztah ke čtení*¹⁵.

7.1 Průzkum čtení elektronických a klasických textů a postojů ke čtecím zařízením

Průzkum *Čtení elektronických textů II* proběhl v únoru 2013. Základním předpokladem výzkumu bylo, že akademické prostředí je s elektronickými texty těsně spjato, a proto lidé, kteří se v něm pohybují, budou mít lepší povědomí o elektronických textech (o textech jako takových, o tom, kde je získat, v jakých formátech, apod.), než široká veřejnost.

Průzkum byl veden formou dotazníku v elektronické podobě. Tato forma byla zvolena proto, že zaručovala nejsnadnější šíření dotazníku. Jeho konečná forma měla 23 otázek, 20 povinných a 3 nepovinné (viz příloha č. 21).

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaký je v akademickém prostředí postoj k elektronickým textům. Zda jsou v elektronické podobě čteny jak odborné texty, tak i beletrie, jak se tyto texty čtou a jak se s nimi zachází. Další část výzkumu byla zaměřena na čtecí zařízení: k jakým mají uživatelé přístup, jaké používají nejraději a jaké vlastnosti by podle nich mělo mít ideální zařízení pro četbu elektronických textů.

Dalším cílem bylo srovnání postojů respondentů z roku 2011 a nových odpovědí. Během minulých dvou let došlo v oblasti elektronických textů a čtecích zařízení k posunu, a jedním ze záměrů dotazníku bylo zjistit, zda jak se toto odrazí v odpovědích.

Hypotézy

- Čtení volnočasové literatury je preferováno v klasické podobě
- Čtení odborných textů je preferováno v elektronické podobě
- Lidé elektronické texty čtou nejčastěji na počítačích
- Nejoblíbenějším formátem je PDF

---

¹⁵ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti : obyvatelé české republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno : Host ; Praha : Národní knihovna České republiky, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3.

- Zvýšení oblíbenosti čteček jako zobrazovacího zařízení pro elektronické texty (ve srovnání s výzkumem provedeným v roce 2011)

Skupina respondentů

Výzkum byl prováděn na dvou fakultách Univerzity Karlovy: Matematicko-fyzikální fakultě a Filozofické fakultě.

Na Matematicko-fyzikální fakultě byl odkaz na elektronickou formu dotazníku rozeslán náhodně vybranému vzorku 250 studentů bakalářského, magisterského a doktorského studia. Na výzkumu spolupracovala Knihovna Matematicko-fyzikální fakulty UK, která poskytla databázi svých čtenářů k výběru e-mailových adres.

Na Filozofické fakultě byl průzkum proveden pouze na Ústavu informačních studií a knihovnictví. Odkaz na elektronický dotazník byl odeslán do konference uisk118 s prosbu o pomoc při jeho vyplňování.

Dotazník byl dále šířen i na sociálních sítích a jejich prostřednictvím i do jiným škol, než Univerzity Karlovy.

Provedení výzkumu

Jako základ výzkumu posloužil dotazník z roku 2011 (viz příloha č. 20), který byl upraven podle postřehů a stížností dotazovaných i podle podnětů, které k němu pronesl oponent diplomové práce.

Pilotní průzkum probíhal od 20. - 28. února 2013. Dotazník byl vyplněn asi 10 respondenty, kteří jej připomínkovali, a poté byl částečně upraven zapracováním jejich výhrad do své finální podoby.

Samotný výzkum probíhal od 1. února do 10. února, kdy byl uzavřen.

Celkem odpovědělo 235 respondentů a návratnost dotazníku byla asi 84,6% (poměr mezi těmi, kdo si otazník otevřeli a těmi, kdo jej vyplněný odeslali). Průměrná doba vyplňování byla 8 min 42 s.

7.2 Výsledky dotazníku

Dotazník měl celkem dvacet tři otázek, z toho 3 byly nepovinné a otevřené. Poslední otázka dávala respondentům možnost zhodnotit dotazník nebo napsat jakýkoliv komentář nebo myšlenku k dané problematice.

První a druhá otázka: Frekvence čtení beletrie a odborné literatury

<i>Beletrii (jakoukoliv volnočasovou literaturu) čtu</i>		
Denně	41	17,45%
Několikrát týdně	79	33,62%
Několikrát měsíčně	48	20,43%
Několikrát za půlroku	43	18,3%
Téměř nikdy	24	10,21%

<i>Odbornou literaturu čtu</i>		
Denně	54	22,98%
Několikrát týdně	97	41,28%
Několikrát měsíčně	57	24,26%
Několikrát za půlroku	24	10,21%
Téměř nikdy	3	1,28%

Nejvíce respondentů čte beletrii i odbornou literaturu několikrát do týdne (beletrie – 33,62%, odborná literatura – 41,28 %), nebo několikrát měsíčně (beletrie – 20,43%, odborná literatura – 24,26 %). U odborné literatury se je největší rozdíl právě mezi denním čtením a čtením několikrát do týdne (rozdíl je 40 respondentů) a druhý největší skok ve výsledcích je mezi čtením několikrát za rok a téměř nikdy (tuto možnost zvolili pouze 3 dotazovaní, shodou okolností všichni studenti bakalářského studia). Z 24 respondentů, kteří nečtou beletrii téměř nikdy jich 18 denně nebo několikrát týdně čte odbornou literaturu. 9 dotazovaných čte denně jak beletrii, tak i odbornou literaturu

Třetí a čtvrtá otázka: Elektronické texty při studiu/práci a ve volném čase

<i>S elektronickými texty se setkávám v rámci své profese/studia</i>		
Velmi často	163	69,36%
Často	56	23,83%
Někdy	15	6,38%
Málokdy	1	0,43%
Téměř nikdy	0	0%

<i>S elektronickými texty se ve svém volném čase setkávám</i>		
Velmi často	81	37,47%
Často	76	32,34%
Někdy	51	21,7%
Málokdy	21	8,49%
Téměř nikdy	6	2,55%

Pořadí nejfrekventovanějších odpovědí na obě otázky je stejné. Respondenti nejčastěji uvádí, že se s elektronickými texty setkávají jak ve volném čase, tak při studiu nebo práci velmi často.

Častěji se s nimi však setkávají při studiu/práci – celkem 219 z 235 respondentů na ně narazí často nebo velmi často. Pouze jeden respondent na ně narazí málokdy a ani jeden téměř nikdy.

Ve volném čase jsou elektronické texty méně frekventované a odpovědi jsou rovnoměrněji rozmístěné po škále. Přesto se pouze 27 respondentů setká s elektronickým textem ve volném čase málokdy nebo pouze nikdy.

Pátá a šestá otázka: Preference podoby textu

<i>Při čtení beletrie preferuji</i>		
Klasickou knihu/časopis	147	62,55%
Elektronický formát textu	19	8,09%
Oba formáty textu jsou pro mě rovnocenné, záleží na okolnostech	69	29,36

<i>Při čtení odborných textů preferuji</i>		
Klasickou knihu/časopis	69	29,36%
Elektronický formát textu	77	32,77%
Oba formáty textu jsou pro mě rovnocenné, záleží na okolnostech	69	29,36

Při čtení beletrie preferuje více než polovina dotázaných papírovou knihu nebo časopis, ale pro skoro jednu třetinu jsou oba formáty rovnocenné. Pouze 19 dotázaných z 235 preferuje čtení beletrie v elektronické podobě.

U čtení odborné literatury nejvíc respondentů považuje formáty za rovnocenné a volí jeden z nich podle okolností, 77 z nich preferuje elektronický text a 69 papírovou formu. Odpovědi na tuto otázku jsou více

Sedmá a osmá otázka: Zacházení s elektronickými texty

<i>Pokud mám beletristický text v elektronické podobě, pak většinou</i>		
Přečtu jej v elektronické podobě a elektronické podobě si jej i uložím	146	62,13%
Přečtu jej v elektronické podobě, pak si jej vytisknu	1	0,43%
Nejprve jej vytisknu a přečtu jej z papíru	22	9,36%
Nemám beletristické texty v elektronické podobě	66	28,09%

<i>Pokud mám odborný text v elektronické podobě, pak většinou</i>		
Přečtu jej v elektronické podobě a elektronické podobě si jej i uložím	94	40%
Přečtu jej v elektronické podobě, pak si jej vytisknu	18	7,66%
Nejprve jej vytisknu a přečtu jej z papíru	39	16,6%
Nemám odborné texty v elektronické podobě	0	0%
Záleží na účelu čtení, délce textu a jiných podmínkách	84	35,74%

Z odpovědí na tyto otázky vyplývá, že pokud většina respondentů narazí na elektronický text, který si chtějí archivovat, nechávají si jej v elektronické podobě.

U odborných textů je druhou nejčastější odpovědí, že to, co čtenář s elektronickým textem udělá, záleží na podmínkách čtení. Tuto možnost zvolilo 84 dotazovaných, pouze o 10 méně, než kolik jich čte i ukládá text v elektronické podobě.

Zhruba stejný počet respondentů beletrii i odborné texty nejprve vytiskne a přečte až pak. A zatímco 66 dotazovaných nemá beletrii v elektronické podobě, elektronický odborný text zdá se mají všichni.

Otázka devátá a desátá: Zařízení na čtení elektronických textů

<i>Elektronické texty mám možnost číst na</i>			
	Celkový počet odpovědí (počet respondentů, kteří mají možnost číst na daném zařízení)	Procento odpovědí z celkového počtu	Procento respondentů, kteří mají možnost číst na daném zařízení
Mobilní telefonu	95	21,6%	40,43%
Notebooku/netbooku/osobním počítači	222	50,5%	94,47%
Čtečce elektronických knih	88	20%	37,45%
Tabletu	35	7,9%	14,89%

V této otázce měli respondenti možnost označit všech pět odpovědí. Celkový počet odpovědí byl 440. Poslední možnost byla otevřená a dotazovaní mohli vypsát další zařízení, na kterém mají možnost číst elektronické texty (kromě mobilního telefonu, notebooku nebo PC, elektronické čtečky knih nebo tabletu), tuto odpověď však nikdo nezvolil.

Naprostá většina respondentů (94,47%) má možnost číst texty na počítači, ať už osobním nebo notebooku. Tato možnost se objevila v 50,5% celkového množství odpovědí.

40,43% respondentů čte elektronické texty na mobilním telefonu, 37,45% na čtečce elektronických knih a 35 respondentů čte elektronické texty na tabletech.

<i>Elektronické texty čtu nejraději na</i>		
Mobilní telefonu	6	2,55%
Notebooku/netbooku/osobním počítači	127	54,04%
Čtečce elektronických knih	78	33,19%
Tabletu	17	7,23%
Záleží na okolnostech	4	1,7%
Vytištěnou na papíře	3	1,28%

Přes polovinu dotázaných nejraději čte elektronické texty na počítači, druhou největší skupinu tvoří čtenáři na čtečkách elektronických knih a na třetím místě co do počtu jsou

čtenáři na tabletech. Mobilní telefony rádo využívá ke čtení elektronických textů jen 6 dotazovaných.

Tři respondenti tvrdí, že nejraději čtou z papíru a text si vytisknou. Ze čtyř zbývajících respondentů dva odpověděli, že „záleží na okolnostech“, jeden specifikoval, že „beletrii na čtečce, studijní na počítači“ a poslední „beletrii na mobilním telefonu, odborné texty na notebooku.“

Přístup ke čtečce elektronických knih má podle odpovědí na předchozí otázku 88 dotazovaných a 78 ji při čtení preferuje.

Z 95 vlastníků mobilních telefonů je ke čtení používá jen 6 (tedy asi jen 6,3%). Oproti tomu z 35 vlastníků tabletu je ke čtení využívá 17 z nich, což je nadpoloviční většina.

Otázka jedenáctá: Jaké vlastnosti by měla mít ideální čtečka elektronických dokumentů?

	Celkový počet odpovědí	Procento odpovědí z celkového počtu	Procento respondentů, kteří zvolili danou možnost
Velký displej	166	17,75%	70,64%
Malý displej	6	0,64%	2,55%
Barevný displej	55	5,88%	23,4%
Dotykový displej	95	10,16%	40,43%
Podsvícený displej (s osvětlením)	91	9,73%	38,3%
Možnost vkládat poznámky a zvýraznění	163	17,43%	69,36%
Internetový prohlížeč	103	11,01%	43,83%
Možnost přehrávat zvukové soubory (hudbu, audioknihy)	65	6,95%	27,66%
Možnost přehrávat video soubory	33	3,53%	14,04%
Možnost vytvářet vlastní dokumenty	94	10,05%	40%
Možnost stáhnout další aplikace (např. hry, apod.)	30	3,20%	12,77%
Dlouhá výdrž	5	0,53%	2,13%
Podporovat mnoho formátů	4	0,42%	1,7%

Dobrá práce s PDF formátem	3	0,32%	1,27%
Pokročilé vyhledávání v textu	2	0,21%	0,85%
Lepší práce s poznámkami (např. jejich exportování)	2	0,21%	0,85%
Rychlost	2	0,21%	0,85%
Displej střední velikosti (kolem 8 palců)	2	0,21%	0,85%
Ostatní vlastnosti	14	1,5%	5,96%

V této otázce měli respondenti možnost zvolit až 10 odpovědí a poslední odpověď byla otevřená.

Mezi deset nejpožadovanějších vlastností ideální čtečky patří:

- Velký displej
- Možnost vkládat poznámky a zvýraznění
- Internetový prohlížeč
- Dotykový displej
- Možnost vytvářet vlastní dokumenty
- Podsvícený displej (displej s osvětlením)
- Možnost přehrávat zvukové soubory (hudbu, audioknihy)
- Barevný displej
- Možnost přehrávat video soubory
- Možnost stáhnout další aplikace (např. hry, apod.)

Pouze 6 dotazovaných by mělo rádo čtečku s malým displejem, jeden by chtěl čtečku „kompaktní“ a jeden požaduje „malý rozměr“.

Mezi dalšími požadavky na čtečku, které byly v tabulce uvedeny jako *Ostatní vlastnosti*, se objevilo například „předčítání textu“, „veškerá dostupná konektivita“, „být šetrná k očím“, „slovník“ nebo „HW tlačítka pro otáčení stránek“.

Několik dotazovaných přidalo komentáře k celkové problematice, např. „*Již od 90. let tvrdím, že nejlepší na čtení el. textů je klasické PC. A to se nezměnilo ani s příchodem tabletů, mobilů a čteček*“ nebo komentáře k dotazníku samotnému: „*Obsahuje Kámen Mudrců a na laskavé požádání plodí jednorozče oděné v mithrilové zbroji s částicovým urychovačem kolem krku. (není to trochu zvláště položená otázka?)*“.

Otázka dvanáctá a třináctá: Formáty elektronických knih

<i>Z různých formátů elektronických knih preferuji</i>			
	Celkový počet odpovědí	Procento odpovědí z celkového počtu	Procento respondentů, kteří zvolili tuto možnost
PDF	198	43,52%	84,26%
HTML/HTM	35	7,69%	14,89%
DOC/DOCX/RTF/ODF	69	15,16%	29,36%
TXT	24	5,27%	10,21%
MOBI	44	9,67%	18,3%
EPUB	36	7,91%	15,32%
AZW	9	1,98%	3,83%
PDB	13	2,86%	5,53%
DJVU	11	2,42%	4,86%
Nemám preference/je mi to jedno	8	1,76%	3,4%
Neznám formáty/nevím	7	1,54%	2,98%
Nečtu el. knihy	1	0,22%	0,43%

V této otázce bylo možné vybrat si více odpovědí (minimálně 1 a maximálně 3) a poslední odpověď byla otevřená, aby dotazovaní mohli vypsát jiné oblíbené formáty.

198 z celkových 235 respondentů preferuje formát PDF. Ani ne poloviční oblíbenost mají formáty DOC/RTF/ODF. Na třetím místě je formát MOBI těsně následovaný formáty EPUB a HTM/HTML.

Třináctá otázka byla otevřená a nepovinná a respondenti se v ní mohli vyjádřit k vlastnostem preferovaného formátu. Měli doplnit větu „*Tento formát preferuji, protože ...*“ Svou odpověď zde vyplnilo 100 dotazovaných.

Odpovědi by se daly shrnout do následujících kategorií:

- Podpora formátu zařízením, na kterém uživatel čte – ať už se jednalo o čtečku, mobilní telefon nebo počítač. Často používaným termínem v tomto smyslu byla *kompatibilita*
- Dostupnost nebo univerzálnost formátu. Jednoduše se shání a dá se otevřít na všech zařízeních, která respondent má.
- Běžnost nebo známost formátu. Mnoho respondentů vysvětlovalo, že jiný formát neznají nebo se s žádným dále zmíněným nesešli.
- Jednoduchá práce s textem, a to jak vnitřní manipulace, tak snadná přenositelnost.

- Stabilitnost formátu, že se „nerozhodí“, zachovává grafy a vzorce, že je vizuálně hezký.
- Je obvyklý, respondenti jsou na něj zvyklí
- Je příjemný na čtení, jeho přehlednost, upravenost
- Dále se objevovala adjektiva jako *univerzální, praktický, standardní*, atd.

Zcela nejdůležitější vlastností pro respondenty bylo, zda je formát kompatibilní s programy na jejich počítači, s jejich čtečkou nebo mobilním telefonem. Další podstatnou vlastností byla schopnost práce s textem, dále jeho stabilitnost a jeho dostupnost.

U formátu PDF byly nejčastěji zmiňovány tyto jeho vlastnosti: kompatibilita, dostupnost, zvyk, příjemnost čtení a přehlednost, přenositelnost a stabilita.

U formátu MOBI byla často zmiňována jeho podpora čtečkou a u formátu EPUB zase možnost manipulace s textem, to, že nejde o „svázaný“ formát. Jeden respondent jej dokonce označil za „svobodný.“

Otázka čtrnáctá a patnáctá: Kladné a záporné vlastnosti elektronických textů

<i>Mezi kladné vlastnosti elektronických textů patří:</i>		
Jsou snadněji dosažitelné (dají se lehce najít na internetu, dají se stáhnout)	104	44,26%
Lépe se s nimi pracuje (lépe se v nich hledá, dají se v nich dělat poznámky, zvýrazňovat důležité části, apod.)	53	22,55%%
Jsou snadněji přenositelné a lépe se sdílejí	59	25,11%
Jsem na ně zvyklá/ý	1	0,43%
Žádné nejsou	5	2,13%
Odpověď a)-d)	2	0,85%
Odpověď a)-c)	3	1,28%
Odpověď a) a b)	3	1,28%
Jiná kombinace odpovědí	2	0,85%

V této otázce si respondenti mohli vybrat jen jednu možnost. Poslední, šestá, byla otevřená otázka, kam mohli doplnit vlastní názory.

Za nejlepší vlastnost elektronických textů považují respondenti dosažitelnost elektronických textů na internetu, dále dobrou manipulaci s texty a jejich přenositelnost. 10 odpovídajícím nestačilo vybrat pouze 1 vlastnost a označili by jich víc.

Pouze 5 respondentů uvedlo, že elektronický text žádné kladné vlastnosti nemá.

<i>Mezi záporné vlastnosti elektronických textů patří</i>		
Při čtení z obrazovky mám fyzické obtíže (bolest hlavy, pálení očí)	89	37,87%
Vadí mi způsob manipulace s elektronickým textem (nemožnost obracet stránky, přeskokování v knize/článku, nemožnost dělat si poznámky, podtrhávat apod.)	76	32,34%
Nejsem na ně zvyklá/ý	10	4,25%
Žádné nemají	37	15,74%
Není to kniha/Není to ono	6	2,55%
Nedá se do nich kreslit/psát rukou	5	2,13%
Špatně se dlouhodobě uchovávají	2	0,85%
První 2 možnosti	2	0,85%%
První tři možnosti	1	0,43%
Nutnost dobíjet	1	0,43%
Nelze číst kdykoliv a kdekoliv	1	0,43%%
Nemají sběratelskou hodnotu	1	0,43%
Nevím	1	0,43%%

Největšímu počtu respondentů vadí fyzické obtíže při četbě elektronického textu, následované špatnou manipulací s textem. Zato 37 dotazovaných si myslí, že elektronické texty žádné záporné vlastnosti nemají.

Pět respondentů ve volné odpovědi uvedlo, že jim vadí nemožnost kreslit do textu, nebo do něj připisovat poznámky rukou. Mezi další zmiňované záporné vlastnosti pak patří nutnost dobíjet nosič elektronického textu nebo to, že elektronické texty nemají sběratelskou hodnotu.

Šesti respondentům vadí na elektronickém textu, že to není kniha nebo *„občas je papír prostě lepší.“* Jeden z respondentů uvádí že elektronický teta *„ztrácí krásu (typografie, ilustrace, grafická úprava... - lze upravit změnou nastavení čtečky, konvertovat do jiných formátů). Prostě el. texty jsou měnitelné, a tím jsou smutné.“*

Otázka šestnáctá a sedmnáctá: Postoj k elektronickému textu

<i>K elektronickému textu mám vztah:</i>		
Kladný	125	53,19%
Záporný	16	6,81%
Neutrální	94	40%

Přes polovinu dotazovaných zde uvedlo, že k elektronickému textu mají vztah kladný, 40% má vztah neutrální a jen 16 z 235 má vztah čistě záporný.

Na tuto otázku navazovala otázka volná, ve které mohli respondenti uvést, proč vybrali danou možnost.

Ze 125 respondentů, kteří mají kladný vztah k elektronickému textu, jich 52 vyplnilo nepovinnou otázku.

- Nejoceňovanější na elektronickém textu je zejména jeho skladnost, pohodlí při přenášení, to, že se do čtečky nebo notebooku vleze hodně knih
- Další vyzdvihovanou vlastností byla dostupnost. Nejen lehčí shánění textu, ale i jeho dostupnost v reálném čase. Několikrát bylo zmíněno, že pro něj čtenář už nemusí chodit jinam.
- Elektronický text usnadňuje život a práci.
- Daleko lépe se v něm vyhledává.
- Respondenti jsou na ně zvyklí. Někteří díky internetu, jiné k nim dotlačila čtečka nebo fakt, že studijní literatura je v elektronické podobě.
- Elektronický text se jednoduše sdílí a dá se s ním snadno manipulovat.

Další zajímavé reakce:

„I když jsou smutné, své výhody mají a čtení na čtečce je opravdu pohodlné.“

„Vyhledávání. Poté, co knihy před cca 100 lety upustily od tvorby kvalitních rejstříků, je tohle jediná možnost, jak v knize najít všechny potřebné výrazy (používám např. pro místopis).“

„Výhoda hledání a využití v dalších dokumentech (copy-paste.)“

„Text si můžu z pohodlí domova stáhnout kdykoliv. Nemusím chodit do knihovny, hlídat si otevírací dobu, dobu výpůjčky a dá se snadno sdílet.“

„Protože mi usnadňují život, člověk s sebou nemusí tahat různé bichle...“

„Je to většina textu, co jsem přečetl.“

„Hodně z knížek, které se nedají u nás koupit jsem si koupil na Amazon.com (...) v podobě pro čtečku...“

94 respondentů uvedlo, že jejich vztah k elektronickému textu je neutrální. 19 z nich následně vysvětlilo proč.

- Nutnost číst elektronické texty kvůli studiu nebo práci, i když u beletrie více preferují klasický papírový formát.
- Elektronický text ji v zásadě nevadí, ale počítač je na čtení nepohodlný.
- Elektronické texty si stejně tisknou.

Výběr zajímavých komentářů:

„Protože se vyrovnávají plusy a mínusy. Je prohledatelný, tudíž skvělý na informačně založené čtení, ale není uchopitelný, což mi brání jej dobře vnímat - potřebuju prostorovou představu o knize.“

„Mají své výhody i nevýhody. V rámci studia jsou běžné a proto se jim stejně nevyhnu.“

„Má to své výhody i nevýhody. Například pokud nějaký text existuje pouze v elektronické podobě, často mi přijde neúplný. Tištěné texty, alespoň ty, se kterými jsem se setkal, takovým neduhem netrpí.“

„Kniha je kniha, ale pomalu si zvykám a e-knihy.“

Z šestnácti respondentů s negativním postojem k elektronickému textu vyplnilo následující nepovinnou otázku 9 z nich.

- Důvodem záporného postoje k elektronickému textu byla nejčastěji nepřítomnost kontaktu s papírem. Nemožnost kreslit, podtrhávat, vpisovat poznámky nebo špatné zakládání.
- Třikrát byly zmíněny fyzické obtíže spojené se čtením z obrazovky. Čtení z počítače není považováno za příjemné, ale 2 z respondentů přiznali, že čtečka elektronických knih by to mohla změnit.

Výběr zajímavých komentářů:

„...Mám pocit, že el. text, dokud si ho nevytisknu, tu není "jen pro mě" a je závislý na elektríně, takže když se nemůžu připojit nebo mám "vybito" jsem v háji.“

„Při čtení elektronického textu se hůře soustředím na obsah. Při delším čtení mě pálí oči.“

„Nevlastním přenosné zařízení, na kterém bych si mohla elektronické texty číst. Proto je pro mne o mnoho snazší manipulace s textem v papírové formě, který si můžu vzít kamkoliv.“

„Když mám elektronický text, tak mám často tendenci mít zapnutých více prohlížečů a nevěnuji se danému textu tolik, jako když mám text vytištěný a počítač mám vypnutý.“

„Hůře se mi čte, ráda listuji.“

Otázka osmnáctá a devatenáctá: Získávání elektronických textů

<i>Elektronickou beletrii nejčastěji získáváte</i>		
Z digitalizačních projektů, jako jsou např. Google knihy, E-knihovna Městské knihovny v Praze, apod.	37	15,74%
Nákupem ze zahraničních internetových knihkupectvích (např. Amazon, eReader, apod.)	14	5,96%
Nákupem v českých internetových knihkupectvích (ebux.cz, palmknihy.cz, apod.)	7	2,98%
Stahováním ze sdílecích serverů	86	36,6%
Nezískávám	84	35,74%
Od známých/Odkazem	3	1,28%
Internetová tvorba	2	0,85%
Nestahuji, pouze čtu online	1	0,43%
Více možností	1	0,43%

<i>Elektronické odborné texty nejčastěji získáváte</i>		
Z odborných databází (viz Elsevier, ProQuest, Ebsco, apod.)	104	44,25%
Ze stránek jako Google Scholar a Google Books	27	11,49%

Nákupem v internetových knihkupectvích (např. Amazon, Diesel Books, eReader)	6	1,55%
Stahováním ze sdílecích serverů	73	31,06%
Nezískávám	3	1,28%
Školní zdroje (stránky vyučujících, školní portály, atd.)	13	5,53%
Volné stahování z internetu	3	1,28%
Kombinace první až čtvrté možnosti	3	1,28%
Skenuji si je	1	0,43%
Od známých	1	0,43%

V obou těchto otázkách měli respondenti možnost zvolit ze 4 odpovědí nebo napsat svou vlastní.

Naprostá většina respondentů získává elektronickou beletrii stahováním ze sdílecích serverů. 36 ji získává z digitalizačních projektů knihoven a jiných institucí a 21 si ji kupuje v online obchodech (14 v zahraničních a 7 v tuzemských).

84 respondentů uvedlo, že elektronickou beletrii nijak nezískávají.

Nejfrekventovanějším zdrojem elektronické odborné literatury jsou odborné databáze, následované stahováním ze sdílecích serverů. Jen 6 respondentů uvedlo, že elektronickou odbornou literaturu získávají koupí z internetových knihkupectví.

13 dotazovaných získává elektronické odborné texty z interních zdrojů (např. vnitrořadunkní stránky, stránky profesorů, apod.).

Pouze 3 dotazovaní zodpověděli, že elektronickou odbornou literaturu nijak nezískávají.

Otázka dvacet, dvacet jedna a dvacet dva: Segmentační otázky

<i>Jsem</i>		
Muž	104	44,26%
Žena	131	55,74%

<i>Můj věk</i>		
15-20	21	8,94%
21-30	171	72,77%
31-40	33	14,06%
41-50	9	3,83%
51-60	0	0%
Více než 60 let	1	0,43%

<i>Jsem</i>		
Student bakalářského studia na FF UK	58	24,68%
Student bakalářského studia na MFF UK	38	16,17%
Student magisterského studia na FF UK	38	16,17%
Student magisterského studia na MFF UK	22	9,36%
Student doktorského studia na FF UK	11	4,68%
Student doktorského studia na MFF UK	20	8,51%
Student na jiné škole	11	4,68
Knihovník/knihovnice	17	7,23%
Akademický pracovník	5	2,13%
Studenti MUNI	5	2,13%
Ostatní	10	4,26%

Výzkumu se zúčastnilo 131 žen a 104 mužů. Nadpoloviční většina z nich byla ve věku 21-30 let a studuje bakalářské nebo magisterské studium.

71 z dotazovaných studuje Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy a 116 Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Na otázky odpovědělo také 17 zaměstnanců knihoven, 5 akademických pracovníků a zúčastnilo se i 5 studentů Masarykovy univerzity.

Otázka dvacátá třetí: Komentáře

Poslední otázka dotazníku byla otevřená a nepovinná a respondenti se v ní mohli vyjádřit k jakémukoliv tématu spojenému s výzkumem. Celkem bylo nasbíráno 20 komentářů.

Šestnáct z nich souvisí přímo s tématem a další čtyři pak s dotazníkem.

V první skupině jsou komentáře, které se zabývají elektronickým textem:

„Zjednodušuje práci, tedy především získávání materialu, ale je náročnější pro organizmus než čtení z papíru.“

„Odborná práce je rychlá a efektivní, ale klasické knihy nezemřou, je to duševně-estetický zážitek.“

„Knížka je pořád knížka.“

„El. text akceptuji pouze v podobě sdílených studijních materiálů a na internetu.“

„... Co se týká vlastních elektronických knih, beru je jako dobrý doplněk klasické knihy, nicméně bezcenný. Ideální je mít obě verze. U elektronické formy nicméně oceňuji i rychlost pořizení (je-li el. forma dostupná)“

„Vidím slušný rozdíl mezi čtením elektronického textu (to co děláme oba právě teď) a čtení e-Knih (jeden z těch fancy formátů který je skoro na nic, pokud člověk nemá čtečku, a který je úplně super, pokud člověk čtečku má)...“

„Jsem velkým příznivcem používání e-knih a je mi velmi líto, že v České republice není dostatek vydavatelství, která by produkovala kvalitní e-knihy v českém jazyce a za rozumnou cenu. Velmi mě mrzí, když si například z Palm knih zakoupím e-knihu, která se cenově téměř vyrovná knize tištěné a pak jen úpím a nadávám nad nedbalým grafickým zpracováním a překlepy, které v knize jsou.“

V další skupině jsou komentáře k funkcím čteček, jejich výhodám a nevýhodám:

„Nevýhoda čteček pro mě spočívá v malém displeji a manipulaci s textem - vidím cca jeden, max. dva odstavce, těžko si prohlédnu text v jeho celku, pokud se odkážu na obrázek o dvě stránky dál, hůř se vrací, atd. Naopak velká výhoda je pasivní podsvícení, dobře se čte a nedráždí oči.“

„Nesporné výhody čítačiek kníh je ich ľahkosť a prenositeľnosť - ak je použitý e-ink je pre mňa čitateľnosť príjemna. Z pc a notebooku sa už knihy tak dobre nešitajú - hlavnou

nevýhodou pre mna je že po dlhšej dobe ma z nej začnú "ťahat" oči. Pri čítaní odborných článkov, hlavne cudzojazyčných, preferum notebook - hlavne z dôvodu, že si pri preklade zapnem slovník a pri nejasnosti sa dá pohodlne zapnúť internet a nejasnosti dohľadať. Za asi najväčšiu nevýhodu e-čítačiek považujem asi fakt, že ešte nie je dostatočne vyvinutý farebný e-ink, takže v prípade že sa potrebujem na učenie aj farebné obrázky tak čítačka sa nedá plnohodnotne využiť“

„Zasadni vlastnosti ctecky knih jsou citelnost textu, dobra nastavitelnost velikosti pisma, rychlost otaceni stranek a dobra podpora nejrozsirenejsich formatu (pdf, pdb, mobi, doc, html, azw..). Je zajimave, ze maloktera ze ctecek vsechna tato kriteria splnuje (například oblíbeny kindle propada hned v nekolika z nich - nastavitelnost a podpora formatu)...“

„mám čtečku kindle 3 a problém je s odbornou literaturou obsahující hodně grafů, tabulek, rovnic apod. zejména manipulace s pdf dokumenty není tak snadná jako např. na PC (ale to je spíše vada čtečky)“

„1) při čtení elektronického odborného textu by bylo ideální, když bych si při čtení dané stránky mohl zobrazit vybrané části jiných stránek - např. vybrané definice a tvrzení (abych stále nemusel listovat dozadu) 2) pěkné by bylo, když by mi relevantní části předchozího textu nabídla sama čtečka 3) občas by se hodil automatický překlad vybrané části textu do češtiny“

„S tabletem/čtečkou si připadám jako bezruký. Není nad komfort klasické myši, klávesnice a nadupaného PC, vybaveného všemi možnými aplikacemi. Pokud přidáte velký displej, dnes už klidně i dotykový, máte ideální "čtečku" :-) elektronických knih...“

Jeden respondent se dokonce obává o své zdraví:

„Doufam, ze ctecky nevyzaruji tolik negativni vlny a zarení jako telefony a podobna havet. I kdyz i to wifi... :-)“

7.3 Vyhodnocení dotazníku

Předpoklad, na kterém byl výzkum založen, tedy že je akademické prostředí více spjato s elektronickými texty a tedy lidé, kteří se v něm pohybují, jsou s nimi více obeznámeni, se opět potvrdil.

S elektronickými texty i se v práci, při studiu i ve svém volném čase často nebo velmi často setkává většina respondentů. Ve volném čase je to pochopitelně menší podíl (157 respondentů) než při práci nebo studiu (219 respondentů). Většina z dotazovaných jsou silní čtenáři, nadpoloviční většina (120 z 235 a 151 z 235) čte beletrii a odbornou literaturu denně nebo několikrát týdně.

Hypotéza, že beletrii bude v klasickém papírovém formátu preferovat více uživatelů, se potvrdila (147 z 235), ale poměrně vysoký podíl respondentů zvolilo možnost, že oba formáty jsou pro ně rovnocenné (téměř jedna třetina). Další předpoklad, že odborný text bude upřednostňovat v elektronické podobě více dotazovaných, se potvrdil také, ale jen těsně. Jen o 8 respondentů méně považuje oba formáty za rovnocenné nebo více preferuje klasickou papírovou verzi.

Výběr elektronického nebo tištěného textu je většinou záležitostí důvodu čtení, délky textu nebo jiných podmínek. Mnoho respondentů v průběhu dotazníku zdůrazňovalo, že pokud studijní nebo pracovní literaturu čtou v elektronické podobě, je to zejména na počítači, který lépe zobrazuje PDF. Mají zde také možnost využívat internetové zdroje. Čtení na čtečkách elektronických knih je většinou vyhrazeno beletrii, a to většinou právě z toho důvodu, že zobrazování PDF na nich není příliš příjemné.

Nevíce dotazovaných, 222, má možnost číst elektronický text na počítači (ať už stolním, notebooku nebo netbooku), ale tuto možnost preferuje pouze 127 z nich. Toto číslo nicméně stále potvrzuje třetí hypotézu, neboť je to nadpoloviční většina. Druhým nejoblíbenějším zařízením je čtečka elektronických knih, pak tablet a nakonec mobilní telefon.

Pokud srovnáme počet respondentů, kteří prohlásili, že určité zařízení pro čtení elektronického textu vlastní, s počtem těch, kteří na něm čtou nejraději, patří prvenství čtečce elektronických knih. 88% jejich vlastníků ji ke čtení používá nejraději. Na druhém místě je počítač s 57%, těsně následovaný tabletem s 48%. Pouze 6% vlastníků mobilních telefonů je skutečně používá ke čtení.

Nová otázka, která byla do dotazníku vložena, se snažila vysledovat, jaké vlastnosti považují respondenti na čtečce elektronických knih za nejpodstatnější. Jako nejdůležitější rysy byly vyzdvihnuty velký displej (166 hlasů) a možnost vkládat poznámky a zvýraznění (163 hlasů). Internetový prohlížeč, dotykový displej, možnost vytvářet vlastní dokumenty a podsvícený nebo osvětlený displej byly v pomyslné druhé skupině důležitosti (103-90 hlasů). 65 respondentů považovalo za výhodné pouštět si na čtečce audio soubory a 55 chtělo barevný displej. Možnosti přehrávat video soubory nebo stahovat do zařízení další aplikace už nebyly považovány za tolik důležité.

Otázka byla velice obecně položena a respondenti měli na výběr pouze z 11 vlastností a jednoho volného pole, kam mohli připsat svoji vlastní preferenci, ale dalo by se v zásadě říci, že ideální čtečka by měla mít velký dotykový displej, pokročilé možnosti manipulace s textem, internetový prohlížeč a textový editor, možnost připojit sluchátka a reproduktory.

Barevný displej by sice byl vítaný, ale pro většinu není nutný, stejně jako možnost přehrávat video nebo stahovat hry.

Potvrdila se i hypotéza, že nejoblíbenějším formátem je jednoznačně PDF. Vybralo jej 198 z 235 respondentů. Formáty textových editorů jsou s velkým odstupem na druhém místě.

Překvapením byla obliba formátů MOBI a EPUB. Dá se spekulovat, že jejich popularita souvisí s rozšířeností čteček v populaci. Formát MOBI dokonce předběhl EPUB, pravděpodobně díky oblíbenosti čtečky Kindle. Tuto hypotézu podporuje i fakt, že na následující otázku, proč je vybraný formát u respondenta oblíbený, byla nejčastější odpovědí právě kompatibilita se čtečkou.

Nejčastějším zdůvodněním, proč respondenti považují dané formáty za preferované, bylo, že jsou kompatibilní, dostupné a univerzální, známé, respondenti jsou na ně zvyklí a je jednoduché s nimi pracovat.

Otázky sedmá a osmá byly zaměřeny na to, jak uživatelé zacházejí s elektronickým textem. Pokud má absolutní většina respondentů elektronickou beletrii, čte ji i ukládá v elektronické podobě (146 z 235), pouze 22 z nich ji nejprve vytiskne. U odborného textu jej také většina přečte i uloží v elektronické podobě (94 z 235), ale u dalších 84 respondentů záleží na okolnostech, jakou možnost zvolí. Zato 39 z nich ji nejprve vytiskne a přečte až pak. Vyšší procento u beletrie je pochopitelné, zohledníme-li to, že beletristické texty jsou často na tisk příliš dlouhé a čtení z volných stránek také není příliš pohodlné.

Mezi kladnými vlastnostmi elektronického textu jednoznačně vyhrává jeho dostupnost. I v sedmnácté otázce, kde mohli respondenti uvést, proč k němu mají kladný (nebo záporný či neutrální) vztah, byla jeho druhou nejocetovanější vlastností právě dostupnost. Dále mají respondenti na elektronickém textu rádi přenositelnost a sdílení a manipulaci s textem. V otázce sedmnáct pak ještě uváděli, že pohodlí při přenášení a hledání textů a vyhledávání v samotném obsahu. Několik jich uvedlo, že jim elektronické dokumenty usnadňují život nebo práci.

Za nejhorší aspekt práce s elektronickým textem jsou považovány fyzické obtíže, které ji doprovázejí, a dále způsob manipulace s textem. Chybí přímý kontakt s papírem, možnost rukou vpisovaných poznámek nebo značek. Respondenti uváděli i to, že se v něm cítí ztracení nebo že jim chybí fyzický rozměr textu a že listování a procházení dokumentem je daleko jednodušší a efektivnější v jeho papírové formě.

Více respondentů si ale myslí, že elektronický text žádné záporné vlastnosti nemá (37 hlasů), než že nemá kladné vlastnosti (5 hlasů).

Ve výsledcích výzkumu je také vidět pokračující trend pomalého zvykání na elektronickou formu. Několik dotazovaných uvedlo, že si zvykli, protože museli, nebo že je to nutnost dnešní doby.

7.4 Srovnání dotazníků 2011 a 2013

Prvního výzkumu, probíhajícího v roce 2011, se zúčastnilo 292 respondentů. Toho druhého pouze 235 respondentů. Metody výběru dotazovaných i cílová skupina byly stejné, co se tedy změnilo?

Jedno z možných vysvětlení je to, že během dvou let poklesla novost tématu elektronického textu a čteček elektronických knih. Tato zařízení mají nyní v populaci daleko větší zastoupení, než jaké měla před dvěma lety. Lidé vědí o tomto tématu víc a už tolik neláká jejich pozornost.

První dotazník vyplnilo 64% žen a 36% mužů. V dotazníku z roku 2013 byly počty už vyrovnanější, 56% žen a 44% mužů. Nejvíce bylo respondentů ve věku 21-30 let (27% v roce 2011 a 73% v roce 2013). Ostatní věkové skupiny, kromě třicátníků, kteří měli v obou průzkumech zastoupení okolo 14%, se zúčastnily minimálně. V obou průzkumech bylo nejvíce studentů bakalářského studia (přes 40%).

Pokud srovnáme výsledky prvních dvou otázek, tedy jak často respondenti čtou beletrii a odbornou literaturu, zjistíme, že situace se příliš nezměnila, pohyb nastal pouze v řádech několika procent u každé odpovědi. To samé se dá říci o výsledcích otázek tři a čtyři, tedy jak často se respondenti setkávají s elektronickými texty. Odpovědi *často* a *velmi často* mají stále zhruba stejný procentní podíl.

Otázky pátá a šestá byly přepracovány podle námitek oponenta diplomové práce i samotných respondentů. Na otázku jaký druh textu je při čtení preferovaný byla přidána třetí, více neutrální odpověď, že oba texty jsou rovnocenné a záleží na okolnostech. V obou otázkách měla tato odpověď asi třetinový podíl. U čtení beletrie stále preferuje nadpoloviční většina klasický papírový formát, ale už ne s tak drtivým rozdílem, jako v minulém výzkumu (90,75% ku 62,55% v roce 2013). To samé, ale v menší míře se stalo i u čtení odborné literatury. Nadpoloviční většina (52,74%), která uvedla, že preferuje klasickou knihu, se snížila na 29%.

Dalšími upravenými otázkami byly sedmá a osmá, o zacházení s elektronickými texty. Jejich cílem bylo zjistit, jak respondenti s elektronickou literaturou zacházejí. Námitka, zvláště ze strany respondentů, zněla, že jim chybí možnost, že elektronickou literaturu vůbec nemají.

K odborným textům byla navíc přidána možnost, že způsob jejich čtení záleží na okolnostech. U otázky na zacházení s beletrií se přidání nové odpovědi vyplatilo, téměř jedna třetina uvedla, že beletristické texty v elektronické podobě nemá. Tuto možnost u odborné literatury nikdo nezvolil, zato asi 36% respondentů uvedlo, že to, zda text čtou v elektronické nebo papírové podobě, záleží na účelu čtení a podmínkách.

Otázka devátá a desátá zjišťovaly, na čem mají respondenti možnost číst elektronické texty a na čem je čtou nejraději. V roce 2011 nestačily pouze nabídnuté možnosti čtecích zařízení (tedy mobilní telefon, počítač, čtečka a tablet), ale u 4 respondentů se objevily ještě další: PDA, MP3 přehrávač a laserový projektor. V roce 2013 již stačil pouze uvedený výběr.

Zatímco před dvěma lety uvedlo 292 respondentů 410 odpovědí (šlo označit několik možností), což znamená asi 1,4 odpovědi (tedy přístroje) na respondenta, v roce 2013 uvedlo 235 respondentů 440 odpovědí, což se rovná asi 1,9 odpovědi na respondenta. Tato čísla ukazují, že počet přístrojů, na kterých se dají číst elektronické texty, se v populaci (alespoň té akademické) zvyšuje.

Zvýšilo se procento respondentů s mobilním telefonem, na kterém je možné číst elektronické texty, ale procento těch, kteří na něm čtou rádi, pokleslo asi o půl procenta. Možnost číst texty na počítači přiznalo v roce 2011 i 2013 přes devadesát procent dotazovaných, ale jeho oblíbenost jako nástroje na čtení klesla ze 73% na 54%. Tabletů, kterých bylo před dvěma lety mezi respondenty jen 7, bylo letos 35 a nadpoloviční většina jejich vlastníků jej preferuje ke čtení elektronických textů.

Poslední hypotéza, která byla v úvodu výzkumu uvedena, tedy že obliba čteček elektronických knih jako nástroje pro čtení se zvýší, se potvrdila. V roce 2011 bylo mezi dotazovanými 42 čteček, v roce 2013 už 88. A zatímco její oblíbenost jako nástroje pro čtení byla v roce 2011 asi 18,5%, v roce 2013 je už 33,19%.

Z celkem 88 respondentů, kteří v letošním průzkumu uvedli, že mají možnost číst na čtečce elektronických knih, ji při čtení preferuje 64. 15 z jejich vlastníků preferuje počítač a jeden mobilní telefon. Tři uvádějí, že záleží na okolnostech a jeden nejraději čte z papíru. Dalších 14 dotazovaných, kteří nemají přístup ke čtečce, uvedlo, že by na ní četli rádi.

14 dotazovaných uvádí, že mají přístup jak ke čtečce, tak k tabletu. 7 z nich preferuje ke čtení čtečku, 4 tablet, u 2 záleží na okolnostech a jeden dává přednost počítači. Jedná se sice o malý vzorek, ale ukazuje se zde, že čtečky se snad ani po nástupu tabletů nestanou zbytečnými zařízeními.

Otázka jedenáctá, tedy jaké vlastnosti by měla mít ideální čtečka elektronických knih, v předchozím dotazníku nebyla. Z jejich výsledků i ze způsobu, jakým respondenti

odpovídali, se dá odvodit, že je zde prostor pro zlepšení a rozšíření nabízených odpovědí. Například na vzhled a funkce samotného displeje by bylo možné položit samostatnou otázku, stejně jako by se dalo do dvou otázek rozdělit hardwarové a softwarové vybavení čtečky.

V otázce na oblíbenost jednotlivých formátů elektronického textu, byl opět nejvíce preferovaný formát PDF, následovaný formáty textových editorů, jejichž popularita ale klesla (ze 46% na 29%). Naopak se zvýšil počet respondentů, kteří mezi své oblíbené formáty uvedli EPUB a MOBI. Na rozdíl od roku 2011, kdy se jejich popularita pohybovala okolo 10%, letos získal MOBI 18,8% a EPUB 15,32%. Tento nárůst pravděpodobně vysvětluje větší počet čteček mezi dotazovanými a hlavně rozšířenost čtečky Kindle.

Vlastnosti, které na formátech lidé oceňovali, zůstaly stejné. Na jedné straně jde o spolehlivost, stálost a stabilitu, na druhé straně možnost manipulovat s textem, volnost a malá velikost. Nejčastější odpověď na otázku, proč preferují daný formát, však byla ta, že je kompatibilní s jejich zařízeními.

Také ohodnocení kladných a záporných vlastností elektronického textu zůstalo více méně stejné. Lidé na nich nejvíce oceňují jejich dosažitelnost a za nejhorší považují fyzické obtíže při čtení elektronického textu.

Další dvě otázky, tedy zda je respondentův postoj k elektronickému textu kladný, záporný nebo neutrální a proč, byly přidány na podnět oponenta diplomové práce. Rozšířil se tak prostor, kde se dotazovaní mohli vyjádřit k tomu, jak elektronický text vnímají. Více než polovina k němu má kladný postoj, 40% neutrální a jen málo pod 10% zcela záporný. Na rozdíl od výsledků předchozích otázek byla kladně smýšlejícími respondenty na elektronickém textu nejpozitivněji hodnocena jeho přenosnost a skladnost. Mnoho z nich také ocenilo možnosti fulltextového vyhledávání. Mezi neutrálně smýšlejícími převažoval názor, že elektronický text je nutnost, má své klady a zápory, ale beletrii tak spíše číst nechtějí. Těm, kteří měli postoj zcela záporný, nejvíce vadila nepřítomnost fyzického kontaktu s dokumentem.

Obě otázky o získávání elektronického textu byly také upraveny. V obou byla změněna možnost získávání dokumentů „*volným stahování z internetu*“ na „*stahování ze sdílecích serverů*.“ Dále byla k získávání beletrie přidána možnost, že aktivně získávána není a odpověď „*přímou koupí na internetu*“ byla nahrazena dvěma možnostmi: nákupem z českých nebo zahraničních internetových knihkupectví. Celkem 36% dotazovaných uvedlo, že beletrii stahují ze sdílecích serverů, zato se zvýšil počet těch, kteří beletrii kupují, ze 2% na 8%, z toho je ovšem 6% v zahraničních online obchodech a jen asi 3% v českých. Nijak elektronickou beletrii nezískává více respondentů, než v roce 2011 (36% ku 13%). U

získávání odborné literatury zůstalo nejoblíbenějším způsobem stahování z odborných databází a stahování volně z internetu/ze sdílecích serverů.

Závěrem se dá říci, že výsledky obou průzkumů jsou si hodně podobné. Situace na poli elektronických textů a jejich čtecích zařízení se sice za dva roky změnila, a části dotazníků to také odráží, např. nárůst počtu čteček a jejich oblíbenosti a prolínání elektronického a klasického papírového formátu textu. Ale tyto změny se odehrály v oblastech, kde se daly předpokládat. Na druhé straně mnoho výsledků zůstalo konstantních, jako například oblíbenost formátu PDF nebo způsoby získávání elektronických textů.

Bylo by bezpochyby zajímavé sledovat vývoj situace i v následujících letech.

8 FORMÁT PDF

Formát PDF (Portable Document Format) byl vyvinut v roce 1993 firmou Adobe a navazoval na formát PostScript (vyvinutý v 80. letech 20. stol.). Masové rozšíření ale dosáhl tento formát až v roce 1996 ve své třetí verzi, kdy společnost Adobe nasadila novou marketingovou strategii. Konvertor do formátu byl placeným produktem, ale jeho prohlížeč si mohl zdarma stáhnout kdokoliv [Vojtášek, 2003; Adobe Systems Incorporated, 2013; Portable Document Format, 2013].

V roce 2008 se stal formát PDF oficiálním otevřeným standardem s označením ISO 32000 [Noska, 2008]. Tento formát lze otevřít pomocí programu Adobe Reader X (nejnovější verze 10.1.0).

Od formátu PDF se odvozuje i formát PDF/A, který je normou ISO 19005 (původní norma je z roku 2005, aktualizována byla v roce 2011) a je speciálně vyvinut k dlouhodobému uchování digitálních dokumentů. Je založen na nezávislosti na platformě, všechny informace pro zobrazení dokumentu jsou uvnitř souboru, není v něm zahrnut žádný audio nebo video obsah, atd. [PDF/A, 2012].

Základem oblíbenosti a rozšíření formátu PDF je to, že ať už obsahuje text nebo obrázky, na všech zařízeních se tento obsah zobrazí stejně. Z toho ale zároveň vyplývá jeho rigidita a velice malá přizpůsobivost koncovému uživateli. To alespoň platilo před několika lety. S novými aktualizacemi a verzemi softwaru Adobe Reader se však možnost práce s textem rozšiřuje.

Adobe Reader

Na rozdíl od dalšího produktu společnosti, softwaru Adobe Digital Edition, který umí pracovat jak s formátem PDF, tak i s formátem EPUB, Adobe Reader je vyhrazen pouze pro formát PDF.

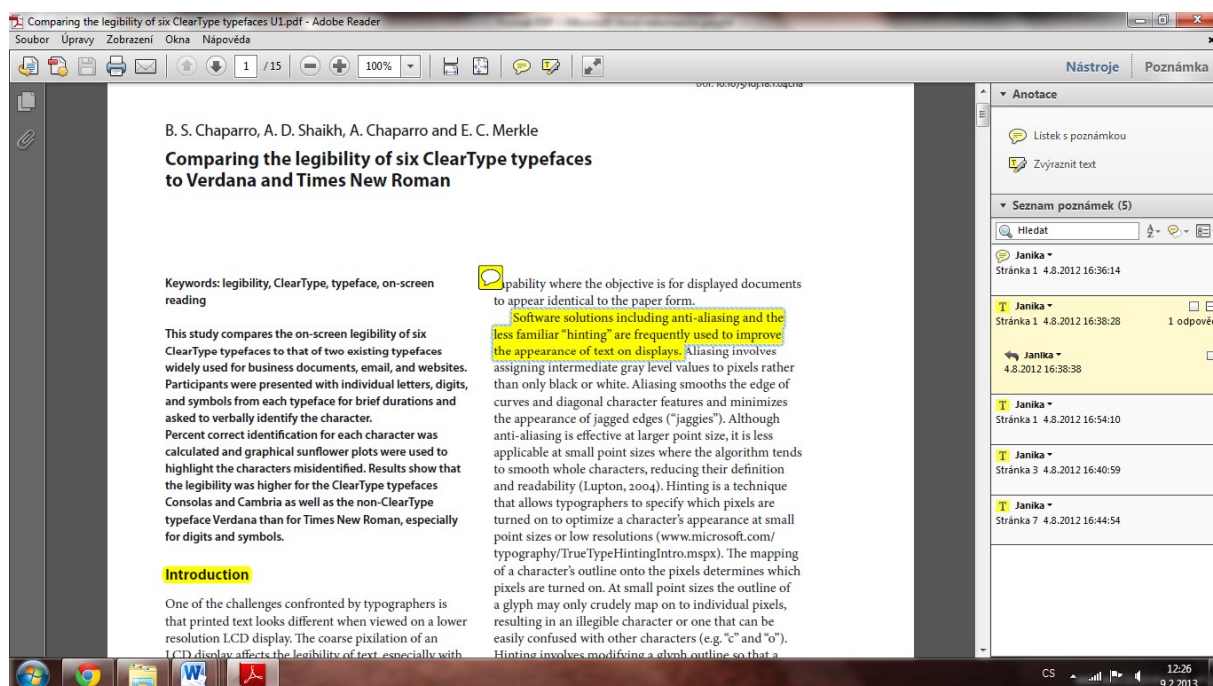
Jednou z nejdůležitějších vlastností, kterou Adobe Reader získal, je zvýrazňování textu a připsování poznámek. *Přidat poznámku* lze pomocí ikony v horní liště, nebo při kliknutí pravým tlačítkem myši, kdy se kromě jiného objeví nabídka *Přidat lístek s poznámkou*. Poznámka je na stránce označena ikonou, která otevírá menší okénko, do kterého je možné poznámku zapsat. Poznámka samotná se dá „sbalit“, takže jde vidět pouze ikona umístěná v textu. Ta se dá libovolně přesouvat, ale nelze ji skrýt. Poznámka tedy není napevno ukotvena v textu.

Na jednotlivé poznámky lze reagovat (nabídka *Odpovědět*), takže lze vytvářet strukturované diskuze.

K zobrazení poznámek slouží i postranní panel (nabídka *Zobrazit seznam poznámek*), kde je lze řadit podle různých vlastností (autora, typu, atd....) nebo filtrovat.

Program dále nabízí více možností, jakou ikonou má být poznámka označena (na výběr je například křížek nebo kroužek) a jakou barvu bude tato ikona mít (v nabídce *Vlastnosti*).

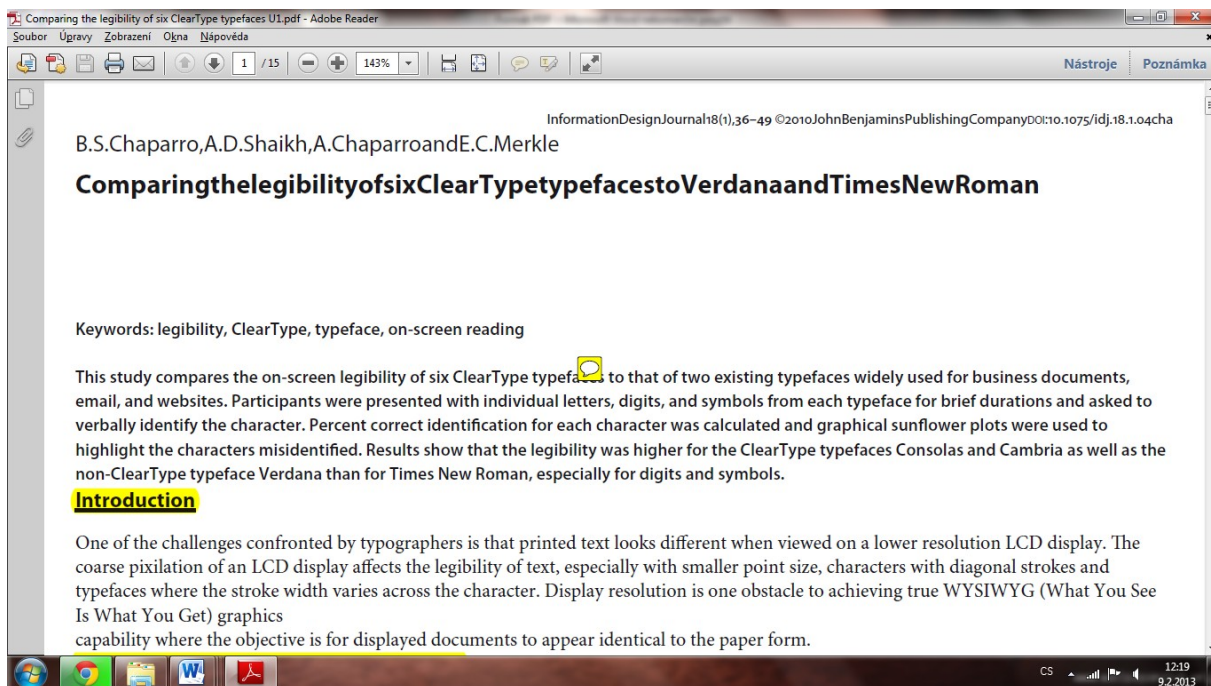
Zvýrazňování v textu se chová přibližně stejně jako přidávání poznámek a možnosti nabídky, které se objeví po kliknutí levým tlačítkem myši, jsou identické. Zvýrazňovat v textu lze po kliknutí na ikonku v horní liště, nebo při označení části textu v menu pod levým tlačítkem myši se objeví možnost *Zvýraznit text* (viz obr.).

Obr. č. Zvýraznění a poznámky v programu Adobe Reader

Po umístění poznámky nebo zvýraznění v dokumentu ve formátu PDF je třeba jej uložit. Je možné přepsat původní dokument nebo jej uložit pod novým názvem, což umožňuje vytváření verzí a může tak usnadnit uživateli orientaci v úpravách a poznámkách, které měl.

Pokud má čtenář text, který je dělený do odstavců, a není pro něj přehledný, může si jej přizpůsobit pomocí funkce *Přeformátovat*. Program odstavce seřadí za sebe, roztáhne je přes celou šířku obrazovky a vloží do nich všechny obrázky, tabulky a vzorce (viz obr.).

Obr. č. Text upravený pomocí funkce *Přeformátovat*

Kromě klasického kopírování textu pomocí kurzoru má čtenář také možnost vybrat část stránky, která pak bude zkopírována jako obrázek, pomocí funkce *Vytvořit snímek*.

Další funkcí, která může čtenáři pomoci při čtení textu, je pokyn *Číst nahlas*. Poté, co jej čtenář aktivuje, je třeba označit část textu, kterou chce slyšet, popřípadě vybrat v menu možnost *Číst až do konce dokumentu*. Výchozí hlas je ženský a čte pouze v angličtině. Nastavit další aspekty lze v menu *Soubor – Předvolby*. Tady je možné zvolit hlasitost předčítání (1-10), výšku hlasu (1-10) a také rychlost předčítání (výchozí hodnotu, 190 slov za minutu, je lépe před spuštěním o něco snížit). Dá se zde zvolit i možnost předčítání polí formulářů, tzn., že budou čteny i tabulky.

V nabídce *Zobrazení stránky* se nachází funkce *Automaticky rolovat*, která spustí

Mezi klasické funkce pak patří zvětšování a zmenšování zobrazení stránky. Kromě toho má ale čtenář k dispozici nástroj *Lupa*. Po jeho aktivaci se otevře menší okno, ve kterém je vybraný text zvětšený podle čtenářovy volby (zvětšení začíná na 100% a zvýšit jde maximálně na 6400%).

Tablety a čtečky

U formátu PDF z hlediska efektivnosti čtení velmi záleží především na jeho vnitřní struktuře a zpracování. Čím lépe je text uspořádaný, tím je přehlednější. Výhodou jsou hypertextové odkazy na např. obsah, poznámky pod čarou nebo citovanou literaturu. Navíc díky svým vlastnostem je tento formát předurčený pro vytváření složitých textových struktur s grafickými nebo multimediálními prvky.

Všechny kladné vlastnosti formátu PDF vyniknou zejména na tabletech. Elektronická zařízení, která mají barevnou dotykovou obrazovku s úhlopříčkou okolo 10 palců (tedy asi 25,4 cm), vybavená operačním systémem a možností stáhnout program Adobe Reader nebo Adobe Digital Editions, dovolují komplexní práci s dokumentem bez omezení.

Naproti tomu čtečky vybavené e-inkovým displejem se k práci se složitěji formátovanými dokumenty příliš nehodí.

Při prvním otevření (bez jakékoliv úpravy nebo nastavování ze strany čtenáře) čtečka zobrazí jednu stránku na obrazovku. Většina dokumentů ve formátu PDF je ale sestavená pro tisk na stránku velikosti A4. To většinou způsobí, že text je skoro nečitelný. Čtečky většinou ale nabízejí uživateli nástroje, jak náhled PDF zlepšit.

Jednou z možností je ořezání okrajů stránky, což některé přístroje dělají automaticky. Tento způsob ale není příliš efektivní a text zpravidla není o mnoho čitelnější.

Dále byla možnost přiblížit text tak, že čtečky při zvětšení stránku rozdělily na 4-9 polí a čtenář mezi nimi musel při čtení přeskakovat. Tento způsob ale není příliš pohodlný a nedá se o něm mluvit jako o „efektivním“ čtení.

Novější modely většinou nabízejí jiné způsoby jak se s formátem PDF vypořádat.

Jedním z nich je otočení orientace obrazovky (někdy také *landscape mode*). Dokument PDF se zobrazí na šířku a uživatel se tak musí po stránce posunovat jen směrem dolů, ale už ne i ze strany na stranu. Některé čtečky řeší tuto funkci v kontextovém menu nebo mechanickým tlačítkem, u některých je řešení automatické pomocí akcelerometru.

Čtečky s dotykovým displejem navíc nabízejí svým uživatelům možnost používat doteková gesta a zvětšovat si text, kdykoliv potřebují.

Stejnou možnost jak přeformátovat text, tedy přeskupit jej z několika odstavců na jeden, jako najdeme v programu Adobe Reader, nabízí i některé čtečky, např. Bookeen Cybook Odyssey 2013 edition [BOOKEEN, 2013].

Pokud si čtenář kupuje dokumenty ve formátu PDF přímo v internetových knihkupectvích, pak se většinou nemusí obávat formátování, protože tyto knihy většinou už jsou upraveny pro menší obrazovky.

Dalším problémem zobrazování PDF formátů na čtečkách je jejich složitost. Většina z nich má problémy zobrazovat dokumenty s vloženými obrázky, pokud je jich hodně nebo jsou příliš velké. Starší modely mohou dokonce „zamrznout“ a pak pomůže pouze restartování.

Multimediální dokumenty ve formátu PDF jsou pak pro většinu čteček s e-inkovými displeji neřešitelným problémem.

Pokud tedy uživatel, který má často co dočinění se složitěji formátovanými dokumenty PDF, uvažuje o koupi čteního zařízení pro práci, měl by spíše uvažovat o tabletu. Čtečky s e-inkovými displeji se na zobrazování těchto dokumentů příliš nehodí. Navíc při práci s odbornými texty je často potřeba přidávat poznámky, záložky či podtržení, a to čtečky většinou také nezvládnou. Pro tuto skupinu uživatelů jsou mnohem výhodnější tablety.

Průzkumy a formát PDF

V obou dotazníkových průzkumech provedených v roce 2011 a 2013 byla položena otázka, jaké formáty elektronického textu respondenti preferují. Z celkem 298 respondentů v roce 2011 258¹⁶ (tedy 88,36%) upřednostňovalo formát PDF. V roce 2013 to bylo 198 z 235 (tedy 84,26%).

V následující nepovinné otázce mohli dotazovaní vysvětlit, proč si oblíbili právě tento formát. PDF byl nejčastěji oceňován kompatibilitu, dostupnost, přehlednost, stabilitu a příjemnost čtení. Mezi jeho kladné vlastnosti patří, že „nerozhodí“ text, jdou v něm dobře zobrazovat grafy a vzorce. Je považován za přehledný a dobře se v něm hledá.

„Je pre väčšinu zariadení čitateľný. Pdf sa dá ľahko koncertovať aj z iného formátu (napr doc.)“

„je stabilní, nerozhází text“

„se všude zobrazuje stejně“

„je univerzální“

„nejlépe se v něm hledá, nestane se mi že bych něco omylem přepsala, dobře se v něm orientuje.“

„na ně (PDF a EPUB) mám software, jsou hojně zastoupené a dobře propagované...“

„(PDF) je nejčastější a jednoduše se upravuje“

„PDF/DOC přečtu pohodlně na všech zařízeních“

„Protože jsou otevřené (TXT, HTML), případně alespoň klasické (PDF) a zaručují tak i uchování do budoucna.“

„PDF - universální formát, jde otevřít a správně se zobrazuje prakticky kdekoliv“

„PDF je velmi dobře přenositelný, umožňuje doplnění obrázků popřípadě i prezentace.“

I když mnoho čtenářů preferuje pro své čtečky jiné formáty, než PDF, našel se i takový, kterému vyhovuje právě ve čtečce.

„Protože mám čtečku Kindle, PDF mi vyhovuje, protože při prohlížení nemění rozlišení stránky (vhodné právě pro odborný text).“

---

¹⁶ Respondenti měli možnost označit až 3 různé odpovědi

Několik respondentů také dává tento formát do přímého spojení se studijní a odbornou literaturou.

„PDF preferuji pro studijní texty“

„s PDF se nejčastěji setkávám u odborných textů“

„(PDF, DOC/DOCX/RTF, TXT) Jsou pro mě nejběžnější - např. učební texty“

Objevily se i negativní názory na tento formát:

„PDF není nejlepší formát pro elektronické knihy, a přijde mi zcestné, pokud se digitalizační střediska chlubí tím, že mají své dokumenty pouze ve formátu PDF - PDF je dobré pro uskladnění, pro čtení ze čteček ale ne.“

V jedné z otázek dotazníku z roku 2013 měli respondenti uvést, jaké ideální vlastnosti by měla čtečka mít. Dva se konkrétně zmiňují o formátu PDF:

„Možnost zobrazovat texty z wordu, pdfka bez zkreslení a konvertování...“

„standardní podpora PDF“

Zhodnocení formátu PDF

Formát PDF je jedním z nejrozšířenějších formátů vůbec hlavně díky tomu, že pokud máte nainstalován program Adobe Reader, na všech zařízeních se tento dokument zobrazí stejně. Jde o formát, který zachovává strukturu dokumentu a jeho komplexitu. Dají se do něj vkládat obrázky, grafy, tabulky a vzorce, které se pak všem potencionálním čtenářům zobrazí stejně a na stejném místě textu, bez ohledu na to, jaký počítač, operační program nebo textový editor používají.

Novější verze programu Adobe Reader umožňují svému uživateli dokonce i vkládat poznámky do textu a zvýrazňovat jeho části. Další uživatelé na ně pak mohou reagovat a vkládat vlastní postřehy a zatržení. Struktura poznámek je tak propracovaná, že lze vždy dohledat, který uživatel udělal jaké změny a kdy.

Hlavní kladné vlastnosti formátu se ale při špatném použití nebo formátování mění na jeho hlavní nevýhody. Právě jeho nepřizpůsobivost je důvod, proč se na některých zařízeních špatně zobrazuje a čte. Ale vzhledem k jeho oblíbenosti a četnosti se budou muset i čtečky elektronických knih přizpůsobit tak, aby jej mohly komfortně zobrazovat.

9 ZÁVĚR

Efektivní čtení klasických dokumentů je dovednost, která je velice užitečná zvláště pro ty, kteří se každý den musí vyrovnávat s velkým množstvím tištěného slova. Skládá se z mnoha různých technik a dovedností, nejedná se pouze o čtecí techniky, ale také práci s textem a samotnou duševní práci čtenáře, který musí získané informace vnitřně zpracovat a roztřídit, a hlavně si je zapamatovat.

Efektivní čtení z elektronických dokumentů má ty samé cíle jako čtení z dokumentů klasických, jen má jiné prostředky. Počítač, tablet, čtečka nebo jakákoliv jiná elektronická zařízení jsou jiným prostředím, která logicky mají i jiná ovládní a jiné možnosti než klasická kniha. Čtenáři se jich stále ještě bojí. Nedůvěřují jim a nechtějí z nich číst. Jak ale prokázalo už mnoho průzkumů, pokud čtenáře někdo naučí techniky čtení a jak elektronická zařízení používat, efektivita i rychlost čtení se zvýší.

Tato zařízení navíc poskytují čtenářům mnoho možností jak pracovat s dokumentem. Text se dá zvětšovat nebo zmenšovat. Čtenář si může podtrhávat v textu, vpisovat poznámky nebo vkládat záložky. S těmito poznámkami se dá pracovat, dají se upravovat a sdílet s ostatními. Čtenář si může nechat přečíst text nahlas. Může své dokumenty libovolně třídit a přidávat k nim vlastní komentáře. Vše záleží na tom, jaký program nebo čtečku si ke čtení vybere. Navíc u sebe může mít i několik set nebo několik tisíc knih současně. Elektronické knihy se dají lehce sdílet. U některých internetových knihkupectví se dají koupené knihy i půjčovat.

V průzkumu, který byl rozebrán v kapitole sedm, se o čtení elektronických textů prokázalo několik zajímavých faktů. I když v současnosti většina čtenářů čte nejčastěji na počítači, narůstá počet těch, kteří využívají alternativní přístroje, jako jsou právě čtečky a tablety. Navíc se zdá, že čtečky v konkurenci tabletů neztrácejí na atraktivitě, naopak, právě díky své specializaci mohou poskytovat daleko lepší čtenářské prostředí než multimediální zařízení.

Vývoj čteček jde rychle kupředu a dají se očekávat čtečky s úhlopříčkou displeje 8 palců (tedy něco mezi klasickou šestipalcovou čtečkou a tabletem s desetipalcovým displejem) a barevnou e-inkovou obrazovkou. Budou lehčí a snad jim budou i přibývat funkce práce s textem, které čtenáři považují za důležité.

Z formátů je nejoblíbenější PDF, což ale opět pramení z toho, že jde o formát, který na internetu stáhnete nejčastěji. Jsou v něm články, texty, brožury a knihy. Nejnovější verze Adobe Readeru už podporuje vkládání poznámek a podtrhávání v textu, ale zacházení s ní je pořád méně pohodlné. Složitější formáty jako MOBI nebo EPUB získaly hodně na oblíbenosti. Uživatelé zjistili, že při vhodně vybraném programu nebo čtecím zařízení jim při

čtení poskytnou velkou míru komfortu a variability, zvláště v nastavení textu. Jedna z nejvíce oceňovaných vlastností je zvláště u starších generací možnost zvětšit si písmo.

V celém výzkumu, vyhodnoceném v kapitole sedm, se objevovala spojující myšlenka, a to že ať mají čtenáři osobně postoj k elektronickému textu jakýkoliv, při čtení se rozhodují racionálně. Zda využijí elektronický nebo tištěný text, počítač nebo čtečku, PDF nebo EPUB záleží hlavně na okolnostech čtení: jak dlouhý je text, jak snadno je tištěný text k sehnání, jestli jej musí jen přečíst nebo jestli si i budou dělat poznámky. Přispívá k tomu snad i to, že čtečky i zobrazovací programy se stále snaží zvyšovat komfort čtení elektronického textu. Také se čím dál častěji objevuje spíše postoj, že elektronický text je nutné zlo, kterému se člověk nevyhne, ale které má i svoje využití, než že je to jen zlo.

Na druhé straně ale stále zůstává skupina čtenářů, kteří nemají rádi elektronické čtení zvláště kvůli ztrátě kontaktu s textem, která může vyústit až v pocit zmatenosti nebo ztracení se v dokumentu. Chybí jim vpisování poznámek rukou, možnost kreslit v textu nebo se při čtení na počítači špatně soustředí. Nejhorší ale je právě ztráta možnosti listovat, rychle přeskakovat mezi relevantními částmi dokumentu. To by do budoucna mohla vyřešit dobře strukturovaná hyperlinkovaná osnova, do které by se promítaly i čtenářovy poznámky a záložky (tuto funkci můžeme v zárodcích vidět například na čtečce PocketBook Touch).

Efektivní čtení elektronických dokumentů se dá rozdělit na dvě oblasti: jejich získávání a manipulace s nimi a jejich čtení a manipulace s textem v nich. Najít a získat elektronický text může být pro čtenáře problém, jejich přenášení a otevírání také. Na druhou stranu, pokud již dokument mají a mají k němu potřebné zařízení nebo program, manipulace se samotným textem a jeho efektivní čtení je snazší než u klasického dokumentu.

Efektivní čtení klasických nebo elektronických textů má ten samý základ. Rozdíl je pouze v používaných prostředcích. S elektronickými texty se budeme setkávat stále častěji, a proto jsou znalosti, jak zacházet s těmito nástroji a jak tyto texty číst efektivně, stále důležitější.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

- ADOBE SYSTEMS INCORPORATED, 2013. Dodržování norem v PDF [online]. [Cit. 2013-01-05]. Dostupné z: <http://www.adobe.com/cz/products/acrobat/standards.html#pdf>
- Amazon Kindle 3 3G, 2011. In: *Alza.cz : největší obchod s počítači a elektronikou* [online]. Praha : Alza.cz [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.alza.cz/amazon-kindle-3-3g-d226653.htm#popis>
- BAREŠ, Michal, 2012. PocketBook bude dělat barevné E-Ink čtečky. In: *Chip* [online]. Praha : Burda, [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://www.chip.cz/novinky/hardware/2012/11/pocketbook-bude-delat-barevne-e-ink-ctecky>
- BOOKEEN, 2013. Cybook Odyssey 2013 Edition [online]. BOOKEEN [cit. 2013-02-3]. Dostupné z: <http://www.bookeen.com/en/cybook-odyssey-2013-edition>
- Bookeen Cybook Odyssey Pro CZ, 2012. In *Alza.cz : největší obchod s počítači a elektronikou* [online]. Praha : Alza.cz [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: <http://www.alza.cz/bookeen-cybook-odyssey-pro-cz-d335050.htm>
- CELBOVÁ, Ludmila, 2009. Elektronická kniha. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR [cit. 2011-05-28]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000866&local_base=KTD
- DILLON, Andrew. 1992. Reading from paper versus screens : a critical review of the empirical literature. *Ergonomics*. Vol. 35, is. 10, s. 1297-1326. ISSN 0014-0139.
- DILLON, Andrew. 1994. *Designing usable electronic text : ergonomic aspects of human information usage*. Boca Raton : CRC Press. 195 s. ISBN 978-0-7484-0113-0.
- DOČEKAL, Daniel, 2010. Služba eKnihy Google je nyní dostupná ve Spojených státech. In *BookZ.cz* [online]. [S.l.], posted on 6.12.2010 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.bookz.cz/wordpress/2010/12/06/sluzba-eknihy-google-je-nyni-dostupna-ve-spojenych-statech/#more-344>
- DROBÍKOVÁ, Barbora, 2011. Elektronické knihy a katalogy knihoven. In *Inforum 2011 : 17. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích : 24.-26. května 2011, Praha* [online]. Praha : Albertina Income [cit. 2012-12-20]. Dostupné z WWW <<http://www.inforum.cz/pdf/2011/drobikova-barbora.pdf>>.
- DYSON, Marta. 2011. Online books : Wiley Online Library – ten years of innovation. In: *Inforum 2011 : 17. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích : 24.-26. května 2011, Praha* [online]. Praha : Albertina Income [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.inforum.cz/pdf/2011/dyson-marta.pdf>
- GARLAND, Kate J.; NOYES, Jan M, 2004. CRT Monitors : Do they interfere with learning? *Behaviour & Information Technology*. Vol. 23, n. 1, s. 43-52. ISSN 0144-929X.
- GOGOLÍN, Petr, 2009. Návod k maximálnímu užítku ze čtení knih. In *Dreamlife : životní styl, úspěchy, cíle a sny* [online]. Brno : Petr Štěpánek, 10.1.2009 [cit. 2012-12-20]. ISSN 1802-1840. Dostupné z: <http://www.dreamlife.cz/osobni-rozvoj/mysleni/navod-k-maximalnimu-uzitku-ze-cteni-knih/article.html?id=1332>
- Google, 2011. O službě Vyhledávání knih Google. *Google knihy* [online]. Mountain View : Google [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://books.google.cz/intl/cs/googlebooks/about.html>

- Google Books, 2013. In: *Wikipedia : the free encyclopedia* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, last modified on 7.2.2013 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: http://en.wikipedia.org/wiki/Google_Books#cite_note-12
- GRIFFEY, Jason, 2010. Electronic Book Readers. *Library Technology Reports*. Vol. 46, is. 3, s. 7-19. ISSN 0024-2586.
- GRUBER, David, 1990. *Racionální čtení a studium : učební text ke kurzu*. Praha : A-PULS. 113 s. ISBN 80-900089-0-9.
- HLÁVKOVÁ, Jana, 2008. Zdraví a počítače. In: *Státní zdravotní ústav* [online]. Praha : Státní zdravotní ústav, revize textu 25. 5. 2008 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/pracovni-prostredi/zdravi-a-pocitace?highlightWords=zdrav%C3%AD+po%C4%8D%C3%ADta%C4%8De>
- HÖRNER, Gerhart, 2007. *Rychlé čtení : čtete rychle a efektivně*. Brno : Computer Press. 82 s. ISBN 978-80-251-1776-7.
- Human-computer interaction, 2012. In *Wikipedie : otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, naposledy edit. 4.11.2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Human-Computer_Interaction
- JONÁK, Zdeněk, 2009. Komunikace člověk-počítač. In *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000477&local_base=KTD
- JOŠT, Jiří, 2009. *Oční pohyby, čtení a dyslexie*. Praha : Fortuna. 173 s. ISBN 978-80-7373-055-0.
- KASÍK, Pavel, 2010. Co chybí novému tabletu Apple iPad? USB konektor a „ach faktor“. Máme video. In: *Technet.cz* [online]. Praha : MAFRA, 28. ledna 2010 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z WWW <http://technet.idnes.cz/co-chybi-novemu-tabletu-apple-ipad-usb-konektor-a-ach-faktor-mame-video-1ee-/hardware.aspx?c=A100128_015739_hardware_pka>.
- KREJČÍ, Jana, 2008. *Metodika rychlého čtení ve světě a průzkum pramenů zabývajících se touto problematikou*. Praha. 51 s. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- KREJČÍ, Jana, 2011. *Efektivní čtení z klasických a elektronických dokumentů*. Praha. 122 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví.
- Kobo Touch Edition stříbrná, 2012. In *Alza.cz : největší obchod s počítači a elektronikou* [online]. Praha : Alza.cz [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: <http://www.alza.cz/kobo-touch-edition-bily-d327590.htm>
- KOL, Sara a SCHCOLNIK, Miriam, 2000. Enhancing Reading Strategie. *Calico Journal*. Vol. 18, n. 1, s. 67-80. ISSN 0742-7778.
- KUMP, Peter, 1999. *Breakthrough rapid reading : revise*. New York : Prentice Hall. 276 s. ISBN 0-7352-0019-X.
- LIŠKA, Václav, 2008. Zdravotní souvislosti používání moderních elektronických technologií. Praha : Fakulta stavební ČVUT v Praze, katedra společenských věd. 61 s. ISBN 978-80-01-04098-0.
- MACHOVEC, George, 2011. The evolving digital library and what must be done to stay relevant. In: *Inforum 2011 : 17. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích :*

- 24.-26. května 2011, Praha [online]. Praha : Albertina Income, 2011 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.inforum.cz/pdf/2011/machovec-george.pdf>
- MCCARTY, Jenifer E, 2001. Why your patron will love e-book (and you should too). *Colorado Libraries*. Vol. 23, n. 3, s. 46-48. ISSN 0147-9733.
- MISTRÍK, Josef, 1979. *Rýchle čítance*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 112 s.
- MISTRÍK, Josef, 1996. *Efektívne čítanie*. Bratislava : VEDA. 114 s. ISBN 80-224-0454-3.
- NANAVATI, Anuj A. a BIAS, Randolph G., 2005. Optimal line length in reading : a literature review. *Visible Language*. Vol. 39, n. 2, s. 120-144. ISSN 0022-2224.
- NEUROTH, Michael, 2011. Embrace the future with Elsevier eBooks. In: *Inforum 2011 :17. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích : 24.-26. května 2011, Praha* [online]. Praha : Albertina Income [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.inforum.cz/pdf/2011/neuroth-michael.pdf>
- NOORHIDAWATI, A.; GIBB, Forbes. 2008. How students use e-books - reading or referring? *Malaysian Journal of Library & Information Science*. 2008, vol. 13, is. 2, s. 1-14. ISSN 1394-6234.
- NOSKA, Martin, 2008. Formát PDF se stal mezinárodním standardem ISO. In: *Computerworld* [online]. International Data Group, [cit. 2013-01-05]. Dostupné z: <http://computerworld.cz/software/format-pdf-se-stal-mezinarodnim-standardem-iso-950>
- PAPÍK, Richard, 1992. *Naučte se číst!* Praha : Grada. 181 s. ISBN 80-85424-93-2.
- PDF/A, 2012. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation [cit. 2013-01-05] Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/PDF/A>
- Pocketbook Touch, 2013. In: *Pocketbook* [online]. [S.l.] : Pocketbook International [2013-05-01]. <http://www.pocketbook-int.com/cz/products/pocketbook-touch>
- Portable Document Format, 2013. In: *Wikipedie: otevřená encyklopedie* [online]. St. Petersburg (Florida): Wikipedia Foundation, [cit. 2013-01-05] Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Portable_Document_Format
- PRESOVÁ, Silvie, PAZDERSKÝ, Michal a ŠKYŘÍK, Petr, 2011. *Jak efektivně číst odborné texty a správně psát vysokoškolské písemné práce? 1. část, Jak efektivně číst odborné texty* [online]. Brno : [s.n.] [cit. 2012-12-20]. 7 s. Dostupné z: http://is.muni.cz/elportal/estud/ff/js07/informace/materialy/pages/cteni-psani1_opora.pdf
- Prestigio Nobile PER5162B + 300knih, 2012. In *Alza.cz : největší obchod s počítači a elektronikou* [online]. Praha : Alza.cz [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: <http://www.alza.cz/prestigio-libretto-per5162b-d238221.htm>
- RICHAUDEAU, François, GAQUELIN M. a GAQUELIN F, 1984. *Méthode de lecture rapide Richaudeau*. Paris : Retz. 351 s. ISBN 2-7256-0012-X.
- ROSE, Ellen, 2011. The phenomenology of on-screen reading: University students' lived experience of digitised text. *British Journal of Educational Technology*. Vol. 42, n. 3, s. 515-526. ISSN 1467-8535.
- SELYE, Hans, 1975. *K záhadám vědy*. Praha : Orbis. 524 s.
- SLATIN, John M, 1990. Reading Hypertext: Order and Coherence in a New Medium. *College English*. Vol. 52, n. 8, s. 870-883. ISSN 0010-0994.

- Sovy a skřivani, 2011. In: *E-mail noviny HR servis pro personalisty a management* [online]. Praha : Verlag Dashöfer s.r.o., 2011-01-21 [cit. 2012-12-20]. ISSN 1214-4541. Dostupné z: <http://www.hrportal.cz/sovy-a-skrivani-cid251340/>
- Speed reading, 2012. In *Wikibooks : open books for an open world* [online]. St. Petersburg (Florida) : Wikimedia Foundation, last mod. on 11.4.2012 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://en.wikibooks.org/wiki/Speed_Reading
- SRBOVÁ, Kateřina a JEŘÁBKOVÁ, Simona. 2007. *Jak se učit efektivně : kurz osobnost[n]í a sociální výchovy pro žáky 2. stupně ZŠ*. Praha : Projekt Odyssea. 87 s. ISBN 978-80-87145-23-4. Dostupné z: http://www.odyssea.cz/soubory/e_kurzy/jak_se_ucit_efektivne_2_stupen_zs.pdf
- SVOBODA, Pavel, 2004. *Zábavná cvičení pro rozvoj čtení : oční pohyby, rozlišování znaků a písmen*. Praha : Portál. 55 s. ISBN 80-7178-956-9.
- ŠANDEROVÁ, Jadwiga, 2005. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. Praha : Sociologické nakladatelství. 209 s. ISBN 80-86429-40-7.
- TOMAN, Jiří, 1984. *Jak zlepšit organizaci a techniku duševní práce*. Praha : Svoboda. 276 s.
- TRÁVNÍČEK, Jiří, 2010. Jak čteme (1). *Grand Biblio*. 2010, roč. 4, č. 11-12, s. 32-33. ISSN 1802-3320. Dostupné z: <http://www.grandprinc.cz/prolistovat/grand-biblio/2010/11-12>
- TRÁVNÍČEK, Jiří, 2011a. Jak čteme (2). *Grand Biblio*. 2011, roč. 5, č. 1, s. 34-36. ISSN 1802-3320. Dostupné z: <http://www.grandprinc.cz/prolistovat/grand-biblio/2011/1>
- TRÁVNÍČEK, Jiří, 2011b. *Čtenáři a čtení v ČR (2010)* [online prezentace]. Brno : Akademie Věd ČR, [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://www.mvk.cz/archiv/stazeni/MVK-101249-ctenari_cteni_2010_--j.travnicek.-5.5.11-vs.pdf
- VÁŠOVÁ, Lidmila, 2009a. Rychlé čtení. In: *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001963&local_base=KTD
- VÁŠOVÁ, Lidmila, 2009b. Racionální čtení. In: *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001959&local_base=KTD
- VÁŠOVÁ, Lidmila, 2009c. Statarické čtení. In: *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001962&local_base=KTD
- VOJÁČEK, Antonín, 2012. Barevný elektronický papír – technologie mECD. In: *HW.cz* [online]. Praha : HW server, [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://www.hw.cz/teorie-a-praxe/trendy/barevny-elektronicky-papir-technologie-mecd.html>
- VOJTÁŠEK, Filip, 2003. Deset let formátu PDF. *Ikaros* [online]. Roč. 7, č. 6 [cit. 2013-01-05]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://www.ikaros.cz/node/1421>
- WHITE, Tracie, 2011. iPads to be distributed to incoming class by Stanford medical school. In: *Stanford School of Medicine* [online]. Stanford : Stanford School of Medicine [cit. 2012-12-20]. Dostupné z: <http://med.stanford.edu/ism/2010/august/ipad.html>
- ZAHRÁDKA, Jiří, 2010. Vyzkoušeli jsme lapičku za 4 000 Kč: už nikdy žádné odlesky. In: *Technet.cz* [online]. Praha : MAFRA, 2010-10-05 [cit. 2012-12-20]. Dostupné z:

http://technet.idnes.cz/vyzkouseli-jsme-lampicku-za-4-000-kc-uz-nikdy-zadne-odlesky-per-hardware.aspx?c=A101104_014110_hardware_jza

ZIELKE, Wolfgang, 1977. *Jak racionálně studovat*. Praha : Svoboda. 189 s.

ZIELKE, Wolfgang, 1988. *Jak číst rychleji a lépe*. Praha: Svoboda. 2. vyd. 168 s.

ZONER software, 2011. Popis technologie E-ink. In: *Zonerbooks.cz* [online]. Brno : ZONER Software [cit 2012-12-20]. Dostupné z: <http://www.zonerbooks.cz/inpage/popis-technologie-e-ink/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 Úvodní obrazovka Adobe Digital Editions	str. 68
Obr. č. 2 Informace o dokumentu v ADE.....	str. 68
Obr. č. 3 Poznámky a zvýraznění v programu ADE	str. 69
Obr. č. 4 Úvodní stránka softwarové čtečky Kindle	str. 72
Obr. č. 5 Vkládání poznámek na softwarové čtečce Kindle	str. 74
Obr. č. 6 Zobrazení stažených knih na čtečce NOOK.....	str. 78
Obr. č. 7 Otevřený seznam záložek a možnosti přidávání poznámek na čtečce NOOK. str.	80
Obr. č. 8 Náhled na sbírku ve čtečce KooBits.....	str. 82
Obr. č. 9 Vkládání razítek a zvýrazňování ve čtečce KooBits.....	str. 84
Obr. č. 10 Scrapbook ve čtečce Koobits.....	str. 85
Obr. č. 11 Online čtečka Google Books	str. 89
Obr. č. 12 Nastavování vlastností textu na čtečce Google eBooks Web Reader.....	str. 91
Obr. č. 13 Přidávání poznámek ve čtečce ebrary.....	str. 92
Obr. č. 14 Půjčená kniha v programu Adobe Digital Edition.....	str. 93
Obr. č. 15 Plug-in ebrary Reader a záložka Speech.....	str. 94

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1	I
Příloha č. 2	I
Příloha č. 3	II
Příloha č. 4	III
Příloha č. 5	III
Příloha č. 6	IV
Příloha č. 7	IV
Příloha č. 8	V
Příloha č. 9	V
Příloha č. 10	VI
Příloha č. 11	VII
Příloha č. 12	VII
Příloha č. 13	VIII
Příloha č. 14	VIII
Příloha č. 15	IX
Příloha č. 16	X
Příloha č. 17	X
Příloha č. 18	XI
Příloha č. 19	XII
Příloha č. 20	XIII
Příloha č. 21	XVI

Příloha č. 1

Ukázka cvičení očních pohybů pro děti z knihy Pavla Svobody *Zábavná cvičení pro rozvoj čtení : oční pohyby, rozlišování znaků a písmen.*

Čti pouze druhá písmena z každého slova. Najdeš ukrytá zvířata.

1

Zkasul lůka úňate.

Ukuma pohes abliky orne sa.

Azule maskol vjundamo sícika ocil.

Etykaro ryshebe ogama drtikol.

Omis se adado uvelo pěvic odili.

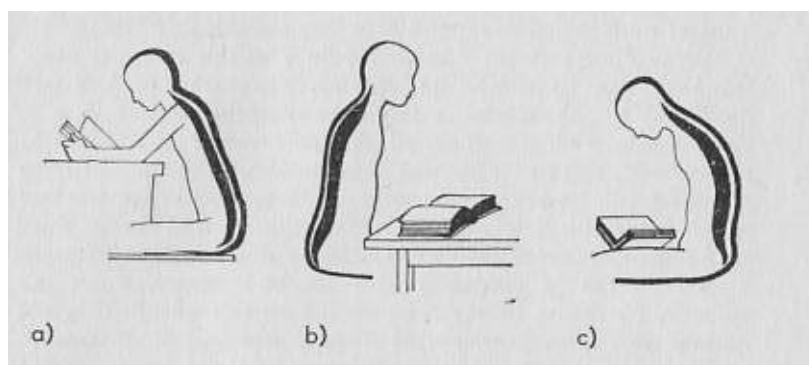

Příloha č. 2

Způsoby sezení. Způsob a) je správný a b) a c) jsou špatné. Převzato z knihy *Rýchle čítanie* od Jozefa Mistríka.

Příloha č. 3

Stupnice kontrastu podkladu a barvy písma, převzato z knihy R. Papíka *Naučte se číst!*

Černá na žluté

Zelená na bílé

Červená na bílé

Modrá na bílé

Bílá na modré

Černá na bílé

Žlutá na černé

Žlutá na fialové

Bílá na červené

Bílá na zelené

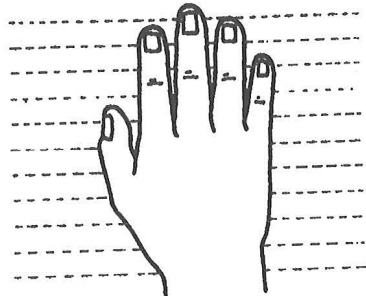
Bílá na černé

Červená na žluté

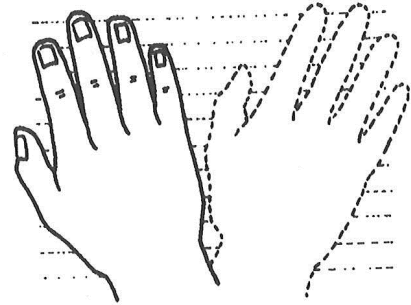
Příloha č. 4

Pohyby rukou při čtení, tzv. *dusting*. Převzato z knihy Petera Kumpa *Breakthrough rapid reading*.

FIGURE 6. THE DUSTING HAND MOVEMENT

Starting position of the hand

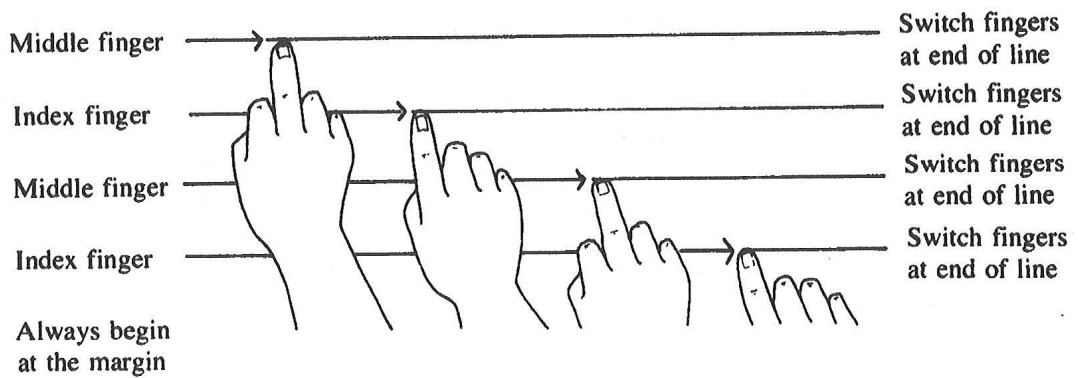

View of the hand dusting

Příloha č. 5

Pohyby rukou při čtení, sledování řádku dvěma prsty. Převzato z knihy Petera Kumpa *Breakthrough rapid reading*.

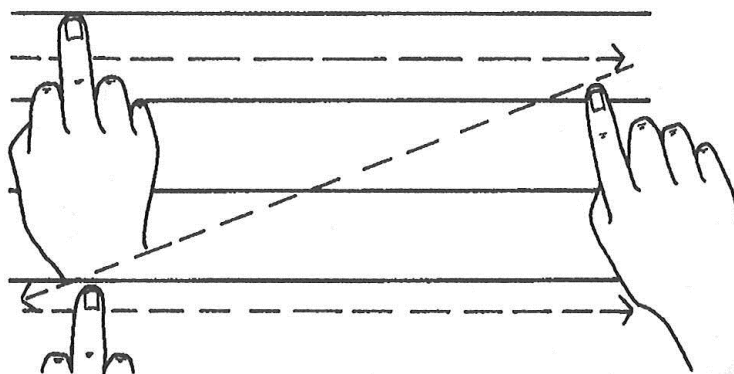
FIGURE 12. UNDERLINING WITH TWO FINGERS

Příloha č. 6

Pohyby rukou při čtení, prostředníček ukazuje řádek zleva doprava a prostředníček zprava doleva diagonálně dolů. Převzato z knihy Petera Kumpa *Breakthrough rapid reading*.

FIGURE 13. THE SLASHING HAND MOVEMENT

Příloha č. 7

Příklad ergonomické půlené klávesnice, převzato ze stránek Microsoft.com

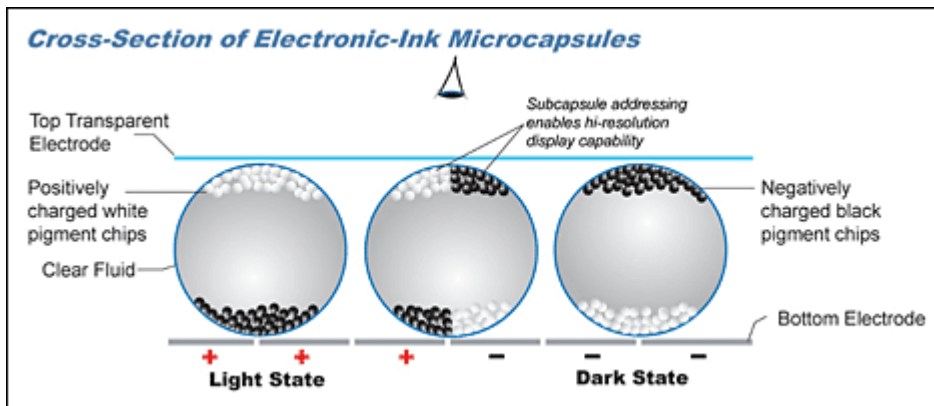
(http://www.microsoft.com/cze/hardware/mouseandkeyboard/images/galerie/NEK/NEK4_Silver_FOB_FY06.jpg)

Příloha č. 8

Technologie E-ink, převzati ze stránek zonerbooks.cz

(<http://www.zonerbooks.cz/inpage/popis-technologie-e-ink/>)

Příloha č. 9

Technologie podsvíceného displeje Kobo Glo

(<http://www.kobo.com/koboglo>)

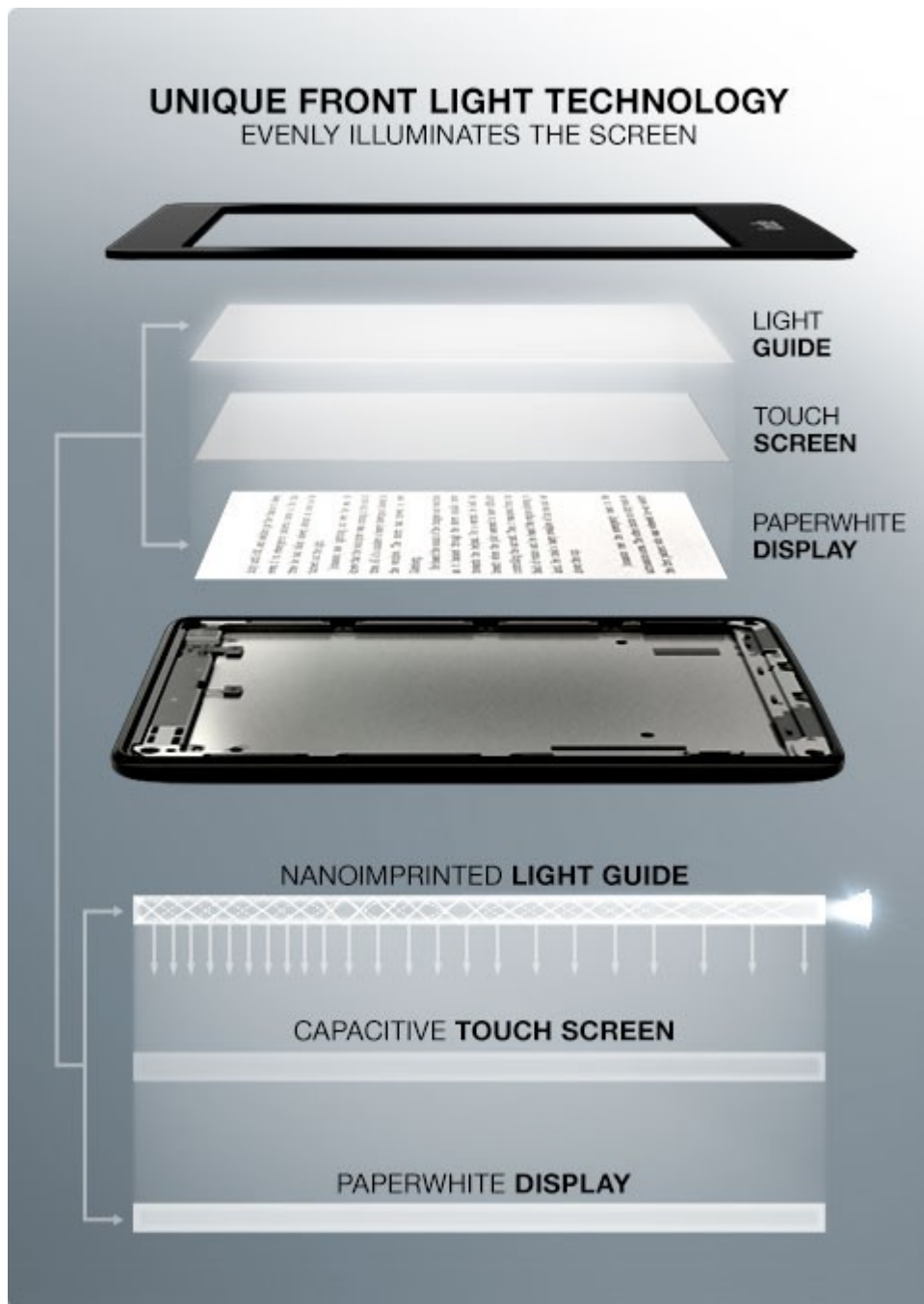
GET CLOSER TO YOUR eBooks

Příloha č. 10

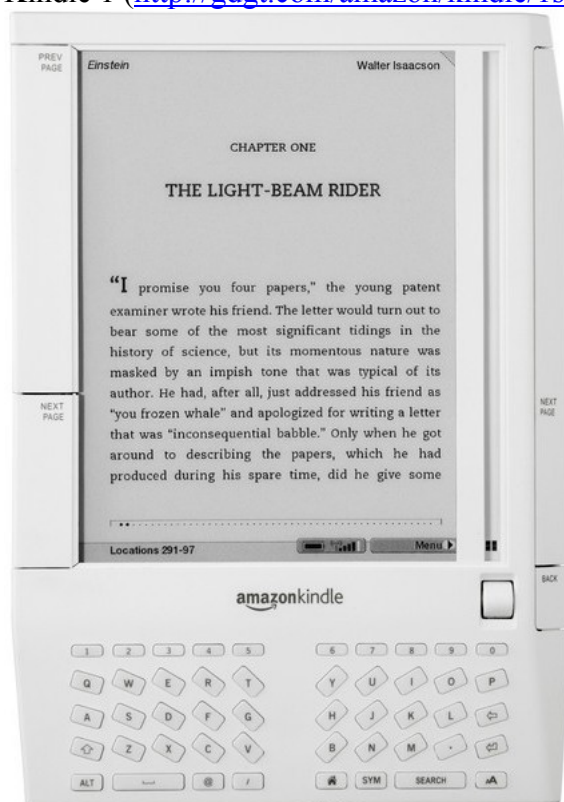
Technologie podsvíceného displeje na čtečce Kindle Papewhite

(http://www.amazon.com/dp/B007OZNZG0/ref=sa_menu_kdpclw)

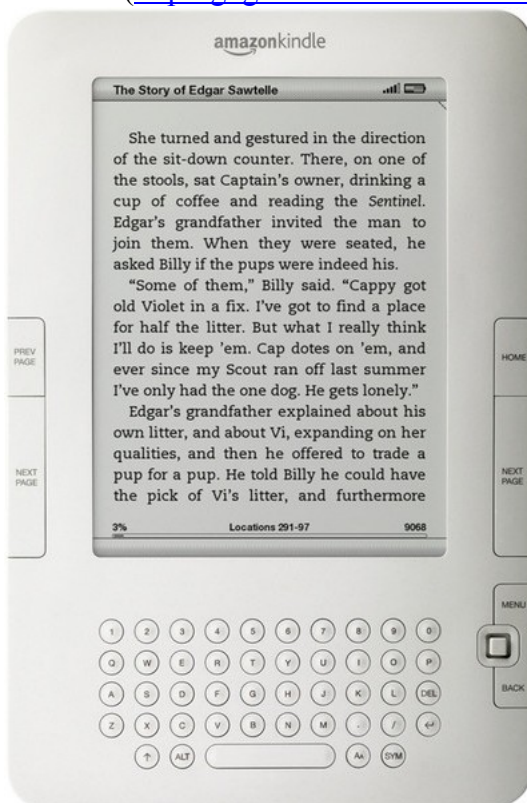
Příloha č. 11

Kindle 1 (<http://gdgt.com/amazon/kindle/1st-gen/>)

Příloha č. 12

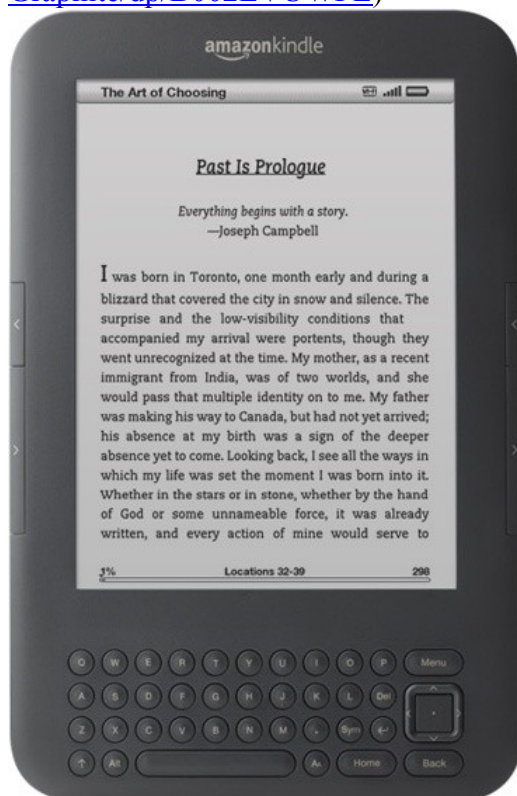
Kindle 2 (<http://gdgt.com/amazon/kindle/2/>)

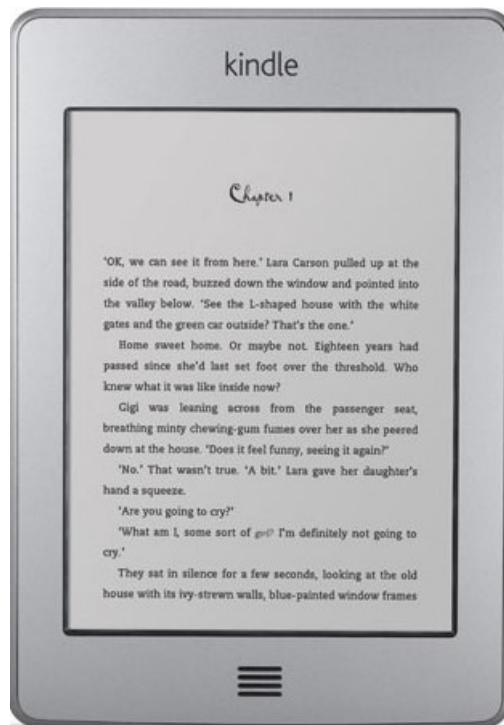
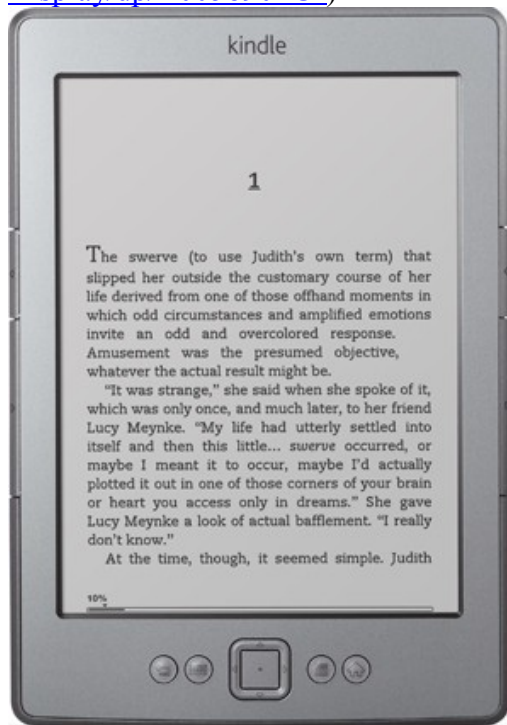
Příloha č. 13

Kindle 3 (<http://www.amazon.co.uk/Kindle-Wireless-Reader-3G-Wifi-Graphite/dp/B002LVUWFE>)

Příloha č. 14

Čtvrtá generace Kindlu: Kindle 4 (<http://www.digiknihy.cz/produkty/amazon/kindle-touch>) a Kindle Touch (<http://www.amazon.co.uk/Kindle-Touch-Wi-Fi-Screen-Display/dp/B005890FUI>)

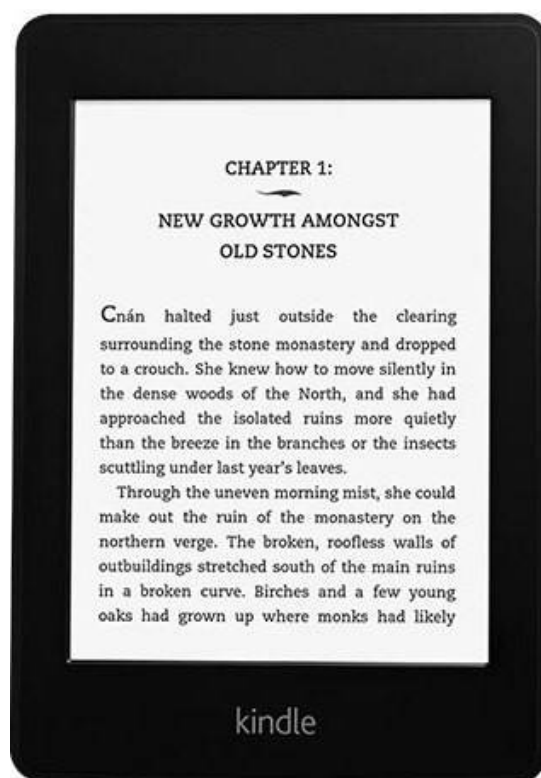
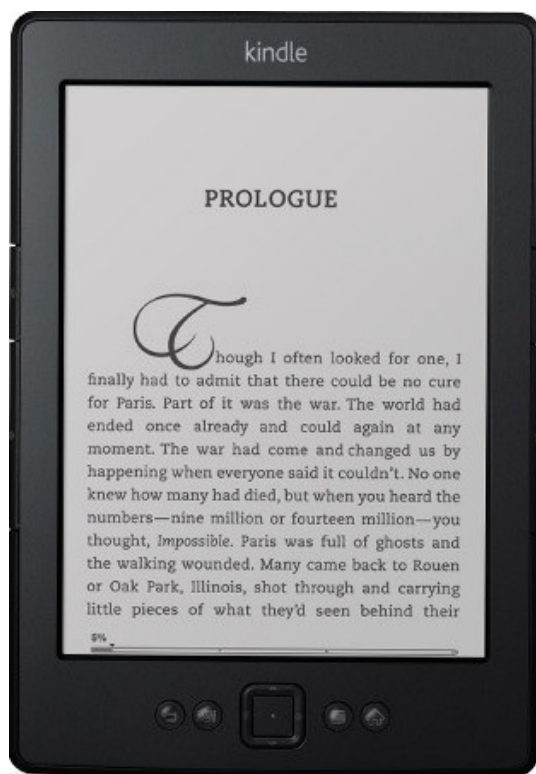

Příloha č. 15

Pátá generace Kindlu: Kindle 5 a Kindle Paperwhite

(http://www.amazon.com/dp/B007HCCNJU/ref=sa_menu_kdptq,

(http://www.amazon.com/gp/product/B008GEKXUO/ref=fs_cl)

Příloha č. 16

Čtečka Bookeen Cybook Odyssey

(<http://blog.laptopmag.com/us-launch-for-booken-cybook-odyssey-ereader-with-high-speed-ink-system-expected-at-ces>)

Příloha č. 17

Kobo Touch (<http://www.ebook-ctecky.cz/kobo-touch-p324>)

Příloha č. 18

PocketBook Touch (<http://www.chip.cz/novinky/hardware/2012/12/pocketbook-touch-v-novem>)

Příloha č. 19

Prestigio Nobile PER5162BEN (<http://smartshop.hu/prestigio-e-book-reader-6-2gb-800x600-e-ink-fekete.html>)

Příloha č. 20

Dotazník použitý k výzkumu v roce 2011.

1. *Beletrii (jakoukoliv volnočasovou literaturu) čtu*

- a) Denně
- b) Několikrát týdně
- c) Několikrát měsíčně
- d) Několikrát za půl roku
- e) Téměř nikdy

2. *Odbornou literaturu čtu*

- a) Denně
- b) Několikrát týdně
- c) Několikrát měsíčně
- d) Méně než jednou měsíčně
- e) Téměř nikdy

3. *S elektronickými texty se setkávám v rámci profese/studia*

- a) Velmi často
- b) Často
- c) Někdy
- d) Málokdy
- e) Téměř nikdy

4. *S elektronickými texty se ve svém volném čase setkávám*

- a) Velmi často
- b) Často
- c) Někdy
- d) Málokdy
- e) Téměř nikdy

5. *Při čtení beletrie preferuji*

- a) Elektronický formát textu
- b) Klasickou knihu/časopis

6. *Při čtení odborných textů preferuji*

- a) Elektronický formát textu
- b) Klasickou knihu/časopis

7. *Pokud mám beletristický text v elektronické podobě, pak většinou*

- a) Přečtu jej v elektronické podobě a elektronické podobě si jej i uložím
- b) Přečtu jej v elektronické podobě, pak si jej vytisknu
- c) Nejprve jej vytisknu a přečtu jej z papíru

8. *Pokud mám odborný text v elektronické podobě*

- a) Přečtu jej v elektronické podobě a elektronické podobě si jej i uložím
- b) Přečtu jej v elektronické podobě, pak si jej vytisknu
- c) Nejprve jej vytisknu a přečtu jej z papíru

9. *Elektronické texty mám možnost číst na (označit můžete více možností)*

- a) Mobilním telefonem
- b) Notebooku/netbooku/osobním počítači
- c) Elektronické čtečce knih
- d) Tabletě
- e) Jiném zařízení...

10. Elektronické texty čtu nejraději na

- a) Mobilním telefonem
- b) Notebooku/netbooku/osobním počítači
- c) Elektronické čtečce
- d) Tablet
- e) Jiném zařízení...

11. Z různých formátů elektronických knih preferuji (můžete vybrat maximálně 3 možnosti)

- a) PDF
- b) HTM/HTML
- c) DOC/RTF/ODF
- d) TXT
- e) MOBI
- f) EPUB
- g) AZW
- h) Jiné...

12. Tento formát/tyto formáty preferuji protože...(nepovinná otázka)

13. Texty v elektronické podobě preferuji protože

- a) Jsou snadněji dosažitelné (dají se lehce najít na internetu, dají se stáhnout)
- b) Lépe se s nimi pracuje (lépe se v nich hledá, dají se v nich dělat poznámky, zvýrazňovat důležité části, apod.)
- c) Jsou snadněji přenositelné a lépe se sdílejí
- d) Jsem na ně zvyklá/ý
- e) Jiný důvod.....

14. Texty v elektronické podobě mi vadí protože

- a) Při čtení z obrazovky mám fyzické obtíže (bolesti hlavy, pálení očí)
- b) Vadí mi způsob manipulace s elektronickým textem (nemožnost obracet stránky, přeskakování v knize/článku, apod.)
- c) Na ně nejsem zvyklá/ý
- d) Jiný důvod...

15. Elektronickou beletrii

- a) Ze stránek jako Google Scholar a Google Books
- b) Přímou koupí na internetu (knihkupectví jako Amazon, Diesel Books, eReader, apod.)
- c) Volným stahováním z internetu
- d) Digitalizační projekty knihoven a jiných institucí (viz. E-knihovna Městské knihovny v Praze)
- e) Jiné zdroje...

16. Elektronické odborné texty nejčastěji získávám

- a) Z odborných databází (viz Elsevier, ProQuest, Ebsco, apod.)
- b) Ze stránek jako Google Scholar a Google Books
- c) Přímou koupí na internetu (knihkupectví jako Amazon, Diesel Books, eReader)
- d) Volným stahováním z internetu
- e) Jiné zdroje...

17. Jsem

- a) Muž
- b) Žena

18. Váš věk

- a) 15-20
- b) 21-30
- c) 31-40

- d) 41-50
- e) 51-60
- f) více než 60 let

19. Jsem

- a) Student bakalářského studia
- b) Student magisterského studia
- c) Student doktorského studia
- d) Akademický pracovník
- e) Jiné...

20. Jakékoliv poznámky nebo postřehy na téma čtení elektronického textu (nepovinná otázka)

Příloha č. 21

Dotazník použitý k výzkumu v roce 2013.

1. *Beletrii (jakoukoliv volnočasovou literaturu) čtu:*

- a. Denně
- b. Několikrát týdně
- c. Několikrát měsíčně
- d. Několikrát za půl roku
- e. Téměř nikdy

2. *Odbornou literaturu čtu:*

- a. Denně
- b. Několikrát týdně
- c. Několikrát měsíčně
- d. Několikrát za půl roku
- e. Téměř nikdy

3. *S elektronickými texty se setkávám v rámci profese/studia:*

- a. Velmi často
- b. Často
- c. Někdy
- d. Málokdy
- e. Téměř nikdy

4. *S elektronickými texty se ve svém volném čase setkávám:*

- a. Velmi často
- b. Často
- c. Někdy
- d. Málokdy
- e. Téměř nikdy

5. *Při čtení beletrie preferuji:*

- a. Elektronický formát textu
- b. Klasickou knihu/časopis
- c. Oba formáty textu jsou pro mne rovnocenné, záleží na okolnostech

6. *Při čtení odborných textů preferuji:*

- a. Elektronický formát textu
- b. Klasickou knihu/časopis
- c. Oba formáty textu jsou pro mne rovnocenné, záleží na okolnostech

7. *Pokud mám beletristický text v elektronické podobě, pak většinou:*

- a. Přečtu jej v elektronické podobě a elektronické podobě si jej i uložím
- b. Přečtu jej v elektronické podobě, pak si jej vytisknu
- c. Nejprve jej vytisknu a přečtu jej z papíru
- d. Nemám beletristické texty v elektronické podobě

8. *Pokud mám odborný text v elektronické podobě, pak většinou:*

- a. Přečtu jej v elektronické podobě a elektronické podobě si jej i uložím
- b. Přečtu jej v elektronické podobě, pak si jej vytisknu
- c. Nejprve jej vytisknu a přečtu jej z papíru
- d. Nemám odborné texty v elektronické podobě
- e. Záleží na účelu čtení, délce textu nebo jiných podmínkách

9. *Elektronické texty mám možnost číst na (označit můžete více možností):*

- a. Mobilním telefonem

- b. Notebooku/netbooku/osobním počítači
- c. Elektronické čtečky knih
- d. Tabletů
- e. Jiná odpověď

10. Elektronické texty čtu nejraději na:

- a. Mobilním telefonem
- b. Notebooku/netbooku/osobním počítači
- c. Elektronické čtečky knih
- d. Tabletů
- e. Jiná odpověď

11. Jaké vlastnosti by měla mít ideální čtečka elektronických dokumentů (můžete vybrat více možností):

- a. Velký displej
- b. Malý displej
- c. Dotykový displej
- d. Barevný displej
- e. Podsvícený displej (displej s osvětlením)
- f. Internetový prohlížeč
- g. Možnost přehrávat zvukové soubory (hudbu, audioknihy)
- h. Možnost přehrávat video soubory
- i. Možnost vkládat poznámky a zvýraznění
- j. Možnost vytvářet vlastní dokumenty
- k. Možnost stáhnout další aplikace (např. hry, apod.)
- l. Další vlastnosti:

12. Z různých formátů elektronických knih preferuji (můžete vybrat maximálně 3 možnosti):

- a. PDF
- b. HTM/HTML
- c. DOC/DOCX/RTF/ODF
- d. TXT
- e. MOBI
- f. EPUB
- g. AZW
- h. PDB
- i. DJVU
- j. Vlastní odpověď

13. Tento formát/tyto formáty preferuji protože (nepovinná otázka):

14. Mezi kladné vlastnosti elektronických textů patří:

- a. Jsou snadněji dosažitelné (dají se lehce najít na internetu, dají se stáhnout)
- b. Lépe se s nimi pracuje (lépe se v nich hledá, dají se v nich dělat poznámky, zvýrazňovat důležité části, apod.)
- c. Jsou snadněji přenositelné a lépe se sdílejí
- d. Jsem na ně zvyklá/ý
- e. Žádné nejsou
- f. Jiná odpověď

15. Mezi záporné vlastnosti elektronických textů patří:

- a. Při čtení z obrazovky mám fyzické obtíže (bolesti hlavy, pálení očí)
- b. Vadí mi způsob manipulace s elektronickým textem (nemožnost obracet stránky, přeskakování v knize/článku, apod.)
- c. Nejsem na ně zvyklá/ý
- d. Žádné nemají
- e. Jiná odpověď

16. K elektronickému textu mám vztah:

- a. Kladný
- b. Záporný
- c. Neutrální

17. Proč? (nepovinná otázka)

18. Elektronickou beletrii nejčastěji získáváte:

- a. Z digitalizačních projektů, jako jsou např. Google knihy, E-knihovna Městské knihovny v Praze, apod.
- b. Nákupem ze zahraničních internetových knihkupectvích (např. Amazon, eReader, apod.)
- c. Nákupem v českých internetových knihkupectvích (ebux.cz, palmknihy.cz, apod.)
- d. Stahováním ze sdílecích serverů
- e. Nezískávám
- f. Jiná odpověď

19. Elektronické odborné texty nejčastěji získáváte:

- a. Z odborných databází (viz Elsevier, ProQuest, Ebsco, apod.)
- b. Ze stránek jako Google Scholar a Google Books
- c. Nákupem v internetových knihkupectvích (např. Amazon, Diesel Books, eReader)
- d. Stahováním ze sdílecích serverů
- e. Nezískávám
- f. Jiná odpověď

20. Jsem:

- a. Muž
- b. Žena

21. Váš věk:

- a. 15-20
- b. 21-30
- c. 31-40
- d. 41-50
- e. 51-60
- f. více než 60 let

22. Jsem:

- a. Student bakalářského studia Filozofické fakulty UK
- b. Student bakalářského studia Matematicko-fyzikální fakulty UK
- c. Student magisterského studia Filozofické fakulty UK
- d. Student magisterského studia Matematicko-fyzikální fakulty UK
- e. Student doktorského studia Filozofické fakulty UK
- f. Student doktorského studia Matematicko-fyzikální fakulty UK
- g. Student na jiné škole
- h. Knihovník/knihovnice
- i. Akademický pracovník
- j. Jiná odpověď

23. Jakékoliv poznámky nebo postřehy na téma čtení elektronického textu (nepovinná otázka):